

Lukukeskus

Neljäsluokkalaisten kokemuksia kirjan formaatin vaikutuksesta lukukokemukseen ja lukuintoon

100-vuotiaan Suomen uusi lukutaito -hanke

Virpi Tarvainen

31/08/2016

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lukuinnostus ja lukemismotivaatio	2
3	Tutkimusaineisto.....	2
3.1	Aineisto.....	2
3.2	Kyselyyn vastanneet oppilaat	3
4	Suomen uusi lukutaito -hanke oppilaiden näkökulmasta	8
4.1	Kokemuksia Lukukami-lukudiplomin suorittamisesta.....	8
4.2	"...mielummin tabletilta vai painettuna?" Kirjan formaatin vaikutus lukemiseen	13
4.2.1	Oppilaiden suhtautuminen kirjan formaattiin	13
4.2.2	Koeluokan oppilaiden kokemuksia kirjan formaatin vaikutuksesta lukemiseen.....	18
4.3	Lukukami-vihkot	25
4.3.1	Yleisiä kokemuksia tunnetarroista ja tehtävävihkoista	26
4.3.2	Tunnetarrojen ja tehtävävihkojen vaikutus lukuinnostukseen	33
4.3.3	Tunnetarrojen ja tehtävävihkojen vaikutus luetunymmärtämiseen.....	34
4.3.4	Tunnetarrojen ja tehtävävihkon vaikutus lukukokemuksen jakamiseen.....	37
4.3.5	Suosikitarrat ja kaveritehtävä.....	40
5	Suomen uusi lukutaito -hanke opettajien silmin	42
5.1	Yleisiä kokemuksia projektista	42
5.2	Tunnetarrat ja tehtävävihkot	45
5.2.1	Yleisiä kokemuksia tunnetarroista ja tehtävävihkoista	45
5.2.2	Tunnetarrojen ja tehtävävihkojen vaikutus lukuinnostukseen	46
5.2.3	Tunnetarrojen ja tehtävävihkon vaikutus luetunymmärtämiseen.....	46
5.2.4	Tunnetarrojen ja tehtävävihkojen vaikutus lukukokemuksen jakamiseen.....	47
5.3	"...mielummin tabletilta vai painettuna?" Opettajien kokemuksia kirjan formaatin vaikutuksesta.....	48
5.3.1	Kirjan formaatin vaikutus lukemiseen ja lukuinnostukseen	48
5.3.2	Tablettitietokoneiden käyttöön ja e-kirjojen lukemiseen liittyvät haasteet....	49
5.4	Tulevaisuuden näkymiä	50
6	E-kirjat ja toiminnallisuus lukuinnostuksen lisääjinä	51
6.1	Keskeiset tulokset.....	51
6.2	Päätelmät ja jatkotutkimusaiheet	53

Lähteet

Liitteet

1 Johdanto

Lukukeskus on valtakunnallisesti toimiva, erityisesti luovaa lukemista edistävä järjestö. Lukukeskus järjestää vuosittain erilaisia kampanjoita, toteuttaa hankkeita yhteistyössä kirjallisuuden alan toimijoiden ja muun muassa koulujen kanssa sekä julkaisee kirjallisuuslehtiä. Yksi keskeinen tavoite on edistää erityisesti lasten ja nuorten lukemista yhdessä kirjailijoiden, kustantajien, kääntäjien, koulujen ja kulttuurialan toimijoiden kanssa. (Lukukeskus 2016.)

Lukukeskuksen toteuttama *100-vuotiaan Suomen uusi lukutaito* -hanke syntyi digitaalisen murroksen, lukutaitotulosten heikentymisen sekä kirjamarkkinoiden laskevan käyrän (Suomen Kustannusyhdistys 2015) tuloksena. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa pilottihankkeessa tutkittiin, kuinka kirjan formaatti vaikuttaa 4.-luokkalaisten lasten lukuuntoon sekä lukukokemukseen ja sen jakamiseen. Hankkeessa on mukana myös WSOY/Tammi, jolta saatiin maksutta käyttöön oppilaiden lukemat kirjat. Projekti käynnistyi syksyllä 2014 ja päättyy syksyllä 2016. Hankkeen työryhmään kuuluu lasten- ja nuortenkirjojen kustannuspäällikkö Saara Tiuraniemi (Tammi), tuottaja Kaisa Järnefelt (YLE), toiminnanjohtaja Anu Laitila (Lukukeskus), toiminnanjohtaja Ilmi Villacís (Lukukeskus), opettaja Mikko Tikka (Arabian peruskoulu), kirjailija Jari Mäkipää, tutkija Heidi Harju-Luukkainen (Jyväskylän yliopisto), graafikko Mirkka Hautamäki (Lukukeskus), toiminnanjohtaja Paula Halkola (Lastenkirjainstituutti), tutkija Virpi Tarvainen (Jyväskylän yliopisto) sekä tuottaja Ulla Arkoma (Lukukeskus).

Hankkeen keskeisimpänä tavoitteena oli selvittää, kuinka kirjan muoto vaikuttaa lukuuntoon. Tutkimuskysymyksinä olivat seuraavat:

- Miten sähköinen lukeminen vaikuttaa 4.-luokkalaisten lukuuntoon?
 - o Lisääntyykö tabletteja käyttävien oppilaiden lukuunto merkittävästi suhteessa verrokkiluokkiin?
 - o Lisääkö e-kirjojen lukeminen muuta lukemista?
- Vaikuttaako e-kirjojen lukeminen tekstin ymmärtämiseen?
- Mitä tunteita luettu herättää?
- Miten lukukokemusta jaetaan?

Hankkeessa testattiin saman koulun rinnakkaisia koululuokkia kolmella paikkakunnalla: Rovaniemellä, Kontiolahdella ja Helsingissä. Jokaisessa koulussa yhdelle luokalle jaettiin tabletit, joihin oli valmiiksi ladattu kymmenen kappaleen valikoima ikäryhmälle suunnattuja e-kirjoja ja toiselle luokalle samat teokset annettiin luettavaksi painettuina kirjoina. Lukukokemuksen ja sen herättämien tunteiden jäsentelyn tukena oppilaat täyttivät Lukukami-lukudiplomisuoritusvihkoa. Käytettävissä oli myös hankkeen internetsivut (www.lukukeskus.fi/lukukami).

E-kirjat oppilaat lukivat nimenomaan tablettitietokoneella eikä erillisellä lukulaitteella. Tähän päädyttiin ensisijaisesti siksi, että myös tulevia sähköisiä oppimateriaaleja suunnitellaan käytettäväksi juuri tableteilla laajemman toiminnallisuuden mahdollistamiseksi. Toisaalta tabletti on niin oppilaille, kodeille kuin opettajillekin kaikkiaan lukulaitteita tutumpi laite: monilta löytyy valmiiksi kotoa tablettitietokone, jolla itsenäinen tutustuminen e-kirjoihin vielä hankkeen jälkeenkin voi olla luontevampaa, kun laite käyttöliittymineen on jo projektin aikana tullut tutuksi.

2 Lukuinnostus ja lukemismotivaatio

Tulosten heikentymisestä huolimatta suomalaisoppilaat ovat lukutaidossa edelleen kansainvälistä kärkeä (OECD 2010). Viimeisimpien PISA- ja PIRLS-tutkimusten tulosten perusteella on kuitenkin syytä olla huolissaan tyttöjen ja poikien kasvavien lukutaitoerojen lisäksi oppilaiden alhaisesta lukemismotivaatiosta. (Kupari ym. 2012; Kupari ym. 2013.) Myöskään lukemiseen liittyvä opetusta ei pidetä kiinnostavana (Sulkunen 2013).

Vapaa-ajan lukuinnostuneisuus vaikuttaa niin oppilaan lukutaitoon kuin yleiseen lukemismotivaatioon (Roe & Taube 2012). Lasten lukemismotivaation ja lukuinnon lisäämisellä on tärkeä vaikutus myös luetunymmärtämiseen (Wigfield ym. 2004). Koulumaailman ja muun yhteiskunnan digitalisoituminen taas ovat vaikuttamassa kaiken muun ohella myös itse lukemiseen. Uudessa opetussuunnitelmassa korostetaan sekä tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen että monilukutaidon hallitsemista (POPS 2014).

Oppilaiden välisen lukutaidon vaihtelun on tutkimuksissa todettu selittyvän muun muassa lukijoiden harrastuneisuudella ja asenteilla (esim. Roe & Taube 2012; Sulkunen & Nissinen 2012). Neljännen luokan oppilaiden asenteita ja taitoja kartoittavan PIRLS-tutkimuksen mukaan omaehtoinen lukuinnostus suomalaisoppilailla oli kansainvälistä keskitasoa tai sitä vähäisempää. Lukemismotivaatio oli 45 osallistujamaasta toiseksi matalin. Suomalaisoppilaissa oli myös keskitasoa enemmän sellaisia, jotka kertoivat pitävänsä lukemisesta vain vähän. Niin ikään suomalaispoikien lukutaito ja lukemismotivaatio on kaikkiaan tyttöjä vähäisempää. (Kupari ym. 2012; Sulkunen 2013.)

Pelkkä koulussa lukeminen ei kuitenkaan ole riittävää lukutaidon kehittämisen kannalta, vaan tarvitaan myös vapaa-ajalla ja vapaaehtoisesti erilaisiin teksteihin tutustumista (Sulkunen & Nissinen 2012). Erityisen tärkeää olisikin niin koulussa kuin kotona löytää keinoja, joilla lukemismotivaatiota ja lukuinnostusta saataisiin tuettua ja lisättyä, ja näin lasta kannustettua erilaisten sekä painettujen että sähköisten tekstienkin pariin (Wigfield ym. 2004).

3 Tutkimusaineisto

3.1 Aineisto

Tutkimukseen osallistui 4.-luokkalaisia kolmesta eri koulusta. Jokaisesta koulusta mukana oli kaksi luokkaa: koeluokka, jossa oppilaat lukivat Lukukami-lukudiplomikirjat tablettitietokoneelta e-kirjoina sekä verrokkiluokka, jossa samat kirjat luettiin perinteisinä paperikirjoina. Projektin aikana oppilaat saivat halutessaan suorittaa Lukukami-lukudiplomin. Kirjojen lukemiseen oppilailla oli aikaa noin neljä kuukautta: lokakuun 2015 loppupuolelta maaliskuun 2016 alkuun. Diplomisuoritukseen vaadittiin kolme luettua kirjaa, mutta itse tutkimukseen osallistumiseen ei luettujen kirjojen määrä tai lukudiplomin suorittaminen vaikuttanut. Niin koe- kuin verrokkiluokissa olikin sekä sellaisia tutkimusoppilaita, jotka eivät olleet ehtineet lukea ensimmäistään kirjaa loppuun että koko kymmenen kirjan valikoiman lukeneita. Kaikkien tutkimukseen osal-

listuneiden oppilaiden vanhemmilta kerättiin kirjalliset tutkimusluvut. Raportissa ei myöskään yksilöidä tutkimuskoulujen, opettajien tai oppilaiden nimiä. (TENK 2009.)

Aineistona on kolme erilaista kirjallista materiaalia: ennen tutkimuksen alkua oppilaat täyttivät *alkukyselyn* (liite 1). Lukudiplomisuoritusten aikana oppilaat täyttivät *Lukukami-vihkoa*, jonne liimattiin tunnetarroja niiden kirjojen kohdalle, jotka oppilas luki (liite 2). Vihkon toiseksi viimeisellä aukeamalla oli kaveritehtävä (liite 3) sekä viimeisellä aukeamalla oppilaan itsensä täytettäväksi kysymyksiä siitä, montako kutakin tarraa oli vihkossaan käyttänyt sekä suosikitarrasta (liite 4). Lukudiplomisuorituksen päätyttyä oppilaat täyttivät vielä *loppukyselyn* (liite 5). Loppukysely sisälsi kaikki samat kysymykset kuin alkukyselykin, mutta lisänä oli muutama tutkimusta koskeva kysymys. Lisäksi koeluokilla oli vielä yksi, e-kirjojen lukemista koskeva kysymyspatteristo, jota ei verrokkiluokkien loppukyselyssä ollut. Kyselyt ja vihkot oppilaat täyttivät paperille painettuina versioina, joiden data siirrettiin analyysia varten SPSS-tilasto-ohjelmaan.

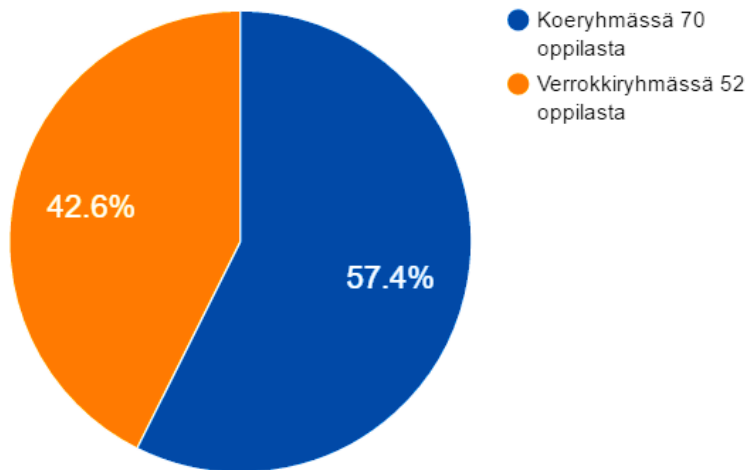
Kirjallisen materiaalin tueksi aineisto sisältää lisäksi haastattelumateriaalia: Kaikkien kuuden luokan opettajien haastattelut (kestoltaan kukin n. 20–30 minuuttia, yhteensä kaikkiaan n. 2 h 30 min) sekä jokaisesta luokasta 6–8 oppilaan haastattelut. Runkona haastatteluissa oli kymmenen pääkysymystä, joita tarkennettiin lisäkysymyksillä (ks. haastattelurungot, liite 6). Opettajien haastattelut olivat kaikki yksilöhaastatteluja, mutta oppilaiden haastattelut toteutettiin parihaastatteluina, eli joka luokasta haastateltiin 3–4 paria oppilaita. Oppilasparien haastattelut kestivät 7–18 minuuttia parin puheliaisuuden mukaan. Yhteensä oppilashaastattelujen kesto oli vähän yli neljä tuntia: noin kaksi tuntia koeluokan oppilailta ja noin kaksi tuntia verrokkiluokalaisilta. Haastattelu oli hyvin vapaamuotoinen, sillä kaikki haastatellut täyttivät myös kyselylomakkeet. Kyselytulosten kuvausta täydennetään oppilaiden haastatteluista peräisin olevilla katkelmilla. Myös opettajien haastatteluiden aineista on kuvausta täydentämässä, mutta opettajien haastatteluista on lisäksi oma erillinen lukunsa.

Oppilashaastattelut toteutettiin parihaastatteluina, sillä oppilaiden ajateltiin olevan vähemmän jännittyneitä tutun kaverin seurassa ja tarvittaessa omaa tai toisen vastausta saisi täydennettyä kaverin kertoman avulla. Opettajia pyydettiin ennen vierailua valitsemaan haastatteluun lukuharrastus- ja -motivaatiotaustaltaan mahdollisimman erilaisia oppilaita. Tämä tavoite toteutuikin hyvin: niin koe- kuin verrokkiluokiltakin haastateltavana oli sekä sellaisia oppilaita, jotka eivät olleet ehtineet lukemaan diplomisuoritukseen vaadittua kolmea kirjaa tai edes yhtä kokonaista sekä sellaisia, jotka olivat lukeneet kaikki 10 tarjolla ollutta kirjaa jo ennen joulua.

3.2 Kyselyyn vastanneet oppilaat

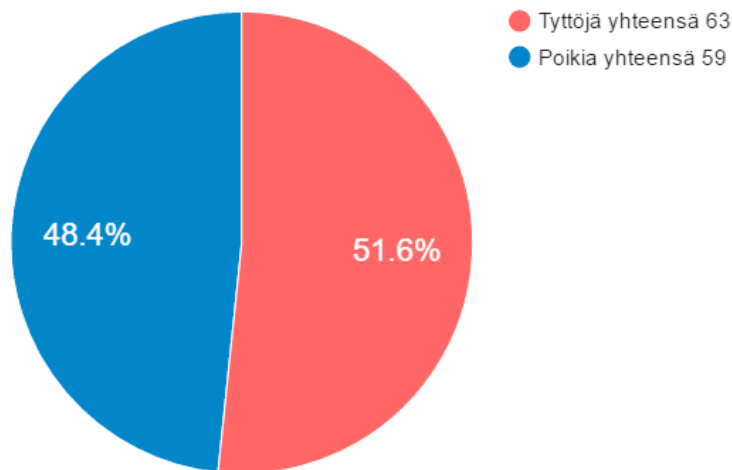
Alku- ja loppukyselyn täytti yhteensä 122 oppilasta. Lukukami-vihkoja aineistossa on 116 kpl: kolmelta luokalta kaikkien tutkimukseen osallistuneiden oppilaiden vihkot, ja kolmelta luokalta jäi kustakin muutamalta oppilaalta vihko palauttamatta. Vihkoista ja kyselylomakkeista saatavat tiedot eivät kuitenkaan olleet toisistaan riippuvaisia ja kysymysten ja datan erilaisuuden vuoksi ne oli käsiteltävä joka tapauksessa erillään, joten muutamien vihkojen puuttuminen ei sinällään vaikuttanut aineiston analysointiin. Analyysin kannalta keskeisintä materiaalia muutenkin ovat varsinaiset kyselyt, ja kaikki, jotka palauttivat vihkon, palauttivat myös kyselyvastaajajoukon tarkempi kuvaus tapahtuukin kyselyiden pohjalta.

Tutkimukseen osallistui yhteensä 122 oppilasta. Koeluokkien oppilaita oli yhteensä 70 ja verrokkiluokkien oppilaita 52 (kuvio 1). Verrokkiluokkalaisia saatiin tutkimukseen mukaan siis noin neljännes vähemmän kuin koeluokkien oppilaita, joten tämä saattaa jossain määrin vaikuttaa ryhmien tulosten vertailtavuuteen.

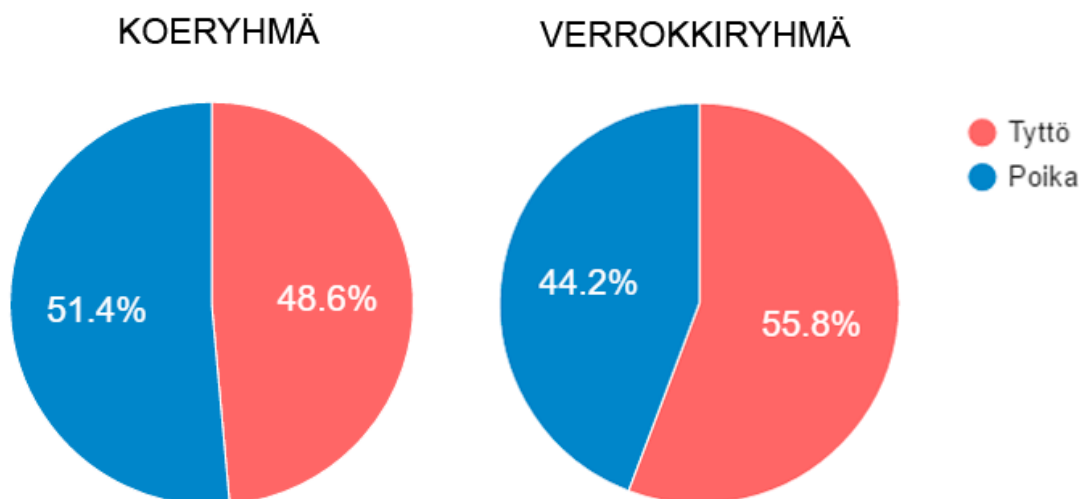
Kuvio 1. Vastaajien ryhmäjako aineistossa.

Sukupuolijakaumaltaan tutkimusryhmä oli varsin tasainen. Alku- ja loppukyselyiden 122 vastaajasta tyttöjä oli 63, poikia 59 (kuvio 2).

Kuvio 2. Vastaajien sukupuolijakauma aineistossa.

Koe- ja verrokkiryhmittäin tarkasteltuna sukupuolijakauma oli kahtalainen (kuvio 3). Koeluokkien osalta jakauma oli samansuuntainen kuin kaikkien vastaajien kokonaisuutta tarkasteltaessa: koeluokkien oppilaita oli yhteensä 70, joista tyttöjä 34 ja poikia 36. Verrokkiluokkien osalta eroa oli jonkin verran: oppilaita oli yhteensä 52, joista tyttöjä 29 ja poikia 23, eli verrokkiryhmässä poikia oli noin viidennes vähemmän kuin tyttöjä.

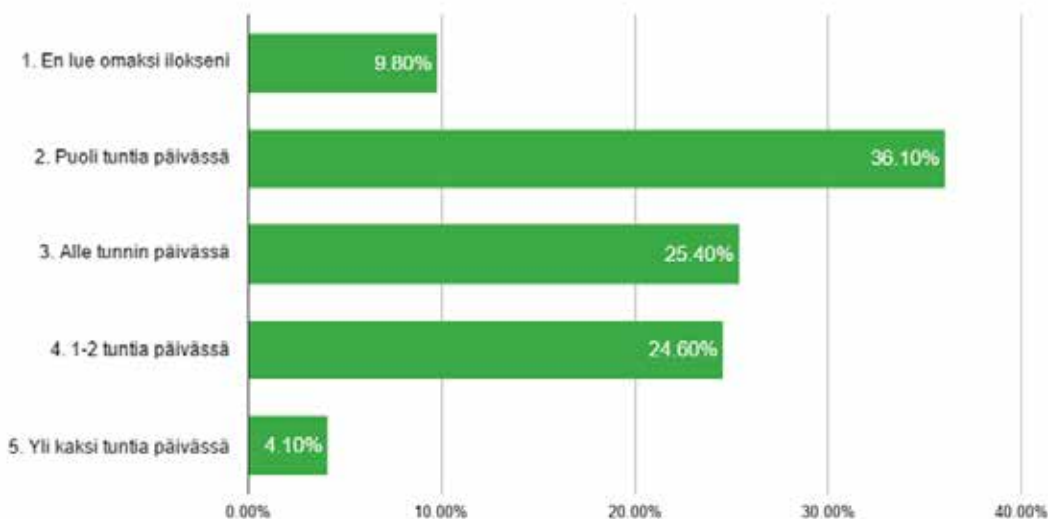

Kuvio 3. Vastaajien sukupuolijakauma ryhmittäin.

Koeluokissa kaikkiaan tyttöjä oli hiukan poikia vähemmän, ja verrokkiluokissa taas tyttöjä jonkin verran poikia enemmän, joten tämä vaikuttaa ryhmittäin tarkasteltuna sukupuolijakaumaan merkittävästi: yhteensä 59 pojasta koeluokissa oli 61 % ja verrokkiluokissa 39 %. Tyttöjä vastaajissa oli kaikkiaan 63, joista koeluokkien oppilaita 54 % ja verrokkiluokkien 46 %. Verrokkiluokkien poikien suhteellisen pieni määrä aineistossa saattaa siis näin ollen vaikuttaa joidenkin tulosten vertailtavuuteen.

Kouluittain tarkasteltuna sukupuolijakauma oli myös varsin tasainen. Oppilaita oli kouluittain mukana kuitenkin enimmilläänkin niin pieni määrä, että tämänkokoisten vastaajajoukkojen tarkastelu ei enää anna validia tietoa määrällisiä menetelmiä hyödynnettäessä. Näin ollen mahdollisia koulukohtaisia eroja ei tutkimuksessa juuri huomioida, vaan pääosin tarkastelu tapahtuu vertailemalla koe- ja verrokkiryhmiä kokonaisuuksinaan.

Taustoittavana kysymyksenä oppilailta kysyttiin, kuinka paljon he tavallisesti käyttävät aikaa siihen, että lukevat omaksi ilokseen (kuvio 4). Luonnehdinnan *en lue omaksi ilokseni* (1) valitsi kaikkiaan 9,8 % oppilaista. 36,1 % kertoi lukevansa päivittäin korkeintaan puoli tuntia (2). Puolesta tunnista tuntiin (3) kertoi lukevansa 25,4 %. 1–2 tuntia päivittäin (4) lukee 24,6 % oppilaista. Yli kaksi tuntia (5) lukee päivittäin 4,1 %.

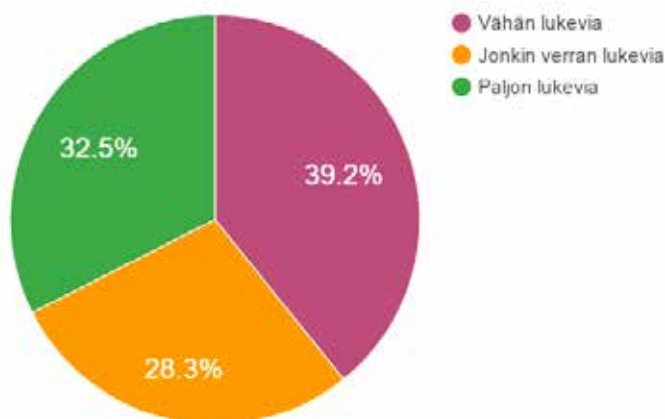

Kuvio 4. Lukemisaktiivisuus.

Ryhmissä 2–4 ei juuri ollut eroja tyttöjen ja poikien osuuksien välillä. Vähiten (1) ja eniten (5) lukevien ryhmissä taas eroa sukupuolten välillä oli jonkin verran: Pojista vaihtoehdon *en lue omaksi ilokseni* valitsi 13,6 %, tytöistä vain puolet tästä eli 6,5 %. Kaikkein aktiivisimpien lukijoiden ryhmässä (5) *yli 2 tuntia* taas kaikista tytöistä vaihtoehdon valitsi 6,4 % ja pojista vain 1,7 %.

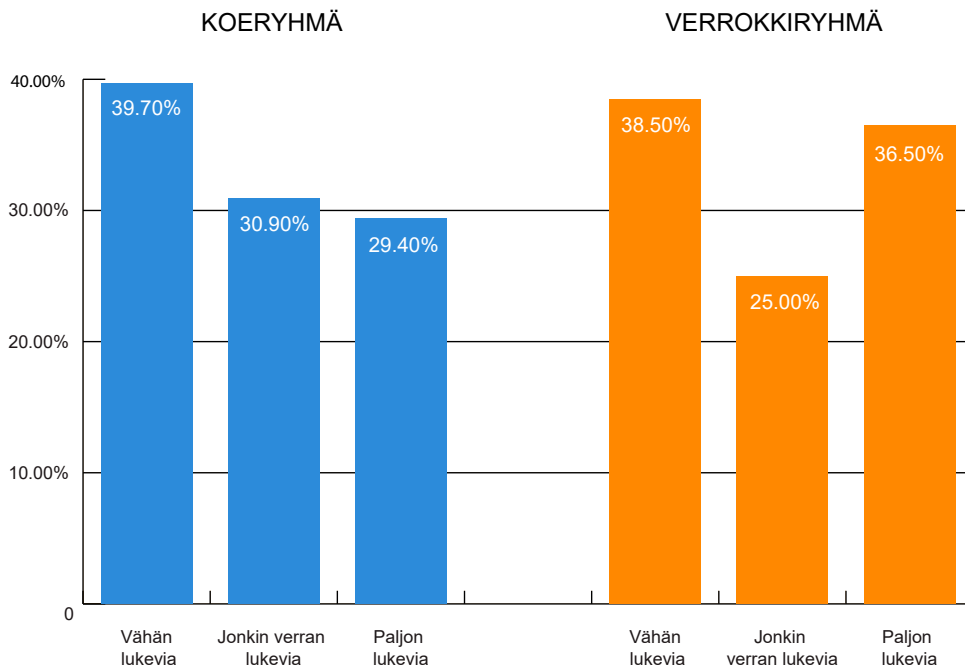
Lukemisaktiivisuutta, eli sitä, paljonko oppilas ilmoittaa käyttävänsä aikaa päivittäin omaksi ilokseen lukemiseen, käytetään tutkimuksessa yhtenä muuttujana esimerkiksi tarkasteltaessa kirjan formaatin vaikutusta oppilaiden lukuintoon sekä tunnetarrojen ja tehtävävihkojen käytön mielekkyyteen. Selkeyden vuoksi tässä lukemisaktiivisuusjaottelu on luokiteltu siten, että **vähän lukevat** ovat yhdessä vaihtoehdot (1) *en lue omaksi ilokseni* ja (2) *puoli tuntia päivässä tai vähemmän*; luokka **paljon lukevat** ovat yhdistettynä vaihtoehdot (4) *1–2 tuntia* ja (5) *yli 2 tuntia* sekä keskimäinen vaihtoehto (3) *yli puoli tuntia, mutta alle tunnin* on yksinään **jonkin verran lukevat**.

Kaikkia vastaajia tarkasteltaessa näiden lukemisaktiivisuusryhmien osuudet olivat sellaiset, että *vähän lukevia* oli vastaajajoukosta 39,2 %, *jonkin verran lukevia* 28,3 % ja *paljon lukevia* 32,5 % (kuvio 5).

Kuvio 5. Lukemisaktiivisuus luokiteltuna.

Ryhmittäin tarkasteltuna jakauma on sellainen, että koeluoissa on vähän lukevia 39,7 %, jonkin verran lukevia 30,9 % ja paljon lukevia 29,4 %. Verrokkiluokissa taas vähän lukevia on 38,5 %, jonkin verran 25,0 % ja paljon lukevia 36,5 % (kuvio 6).

Kuvio 6. Lukemisaktiivisuuskajauma ryhmittäin.

Yhden verrokkiluokan tulokset eivät kaikilta osin ole vertailukelpoisia niin muihin verrokkiluokkiin kuin koeluoikiin nÄhden. Sen lisäksi, ettÄ luokasta osallistui tutkimukseen hyvin pieni osa oppilaista, opettaja toimi luokkansa kanssa hyvin eri tavalla kuin muiden viiden luokan opettajat olivat toimineet: TÄmÄn luokan opettaja ei esimerkiksi ollut antanut kirjoja oppilaille kotiin luettavaksi lainkaan, vaan lukeminen tapahtui aina koululla. NiinpÄ luokan oppilaista vain pari ehti lukemaan diplomisuoritukseen vaaditut kolme kirjaa, loput ehtivÄt lukea 0,5–2,5 kirjaa. TÄmÄn lisäksi opettaja ei myöskÄän antanut oppilaille tunnetarroja liimattavaksi vihkoon kirjojen lukemisen yhteydessÄ lainkaan, vaan tarrat sai keskitetysti liimattavaksi siinä vaiheessa, kun kirjojen lukeminen oli lopetettu:

- 1) *Siis mä en oo antanu niitä [tarroja] heille ku he o lukenu jonku, ni mä en oo antanu niitä sillo, vaa he ovat laittaneet niitä vähÄ myöhemmin. MÄ oon siis he o merkinneet sinne vihkoon aina tota sen naaman kyllÄ mitÄ mieltÄ he ovat olleet, et sen he o tehneet ni sit niitä tarroja o ollu siinä mielessÄ helppo lisätä sinne sen jälkeen. Se on heille annettu ohjeeksi. (verrokkiluokan opettaja)*

On siis mahdollista, kuten opettaja itsekin haastattelussa arvioi, ettÄ oppilaat olisivat saattaneet käyttää tarroja ja hyötyÄ niistä hyvin eri tavoin, mikäli tarrat olisivat olleet käytettävissä yhtÄ aikaa lukemisen kanssa. Oppilaat saattoivat esimerkiksi kokea tarrojen käytön muita luokkia vaikeammaksi ja epämiellyttävämmäksi, sillä työ piti tehdä ikÄän kuin kahteen kertaan ensin piirtÄmällä tarran kuva vihkoon ja sitten myöhemmin varsinaisesti liimaamalla. On myö

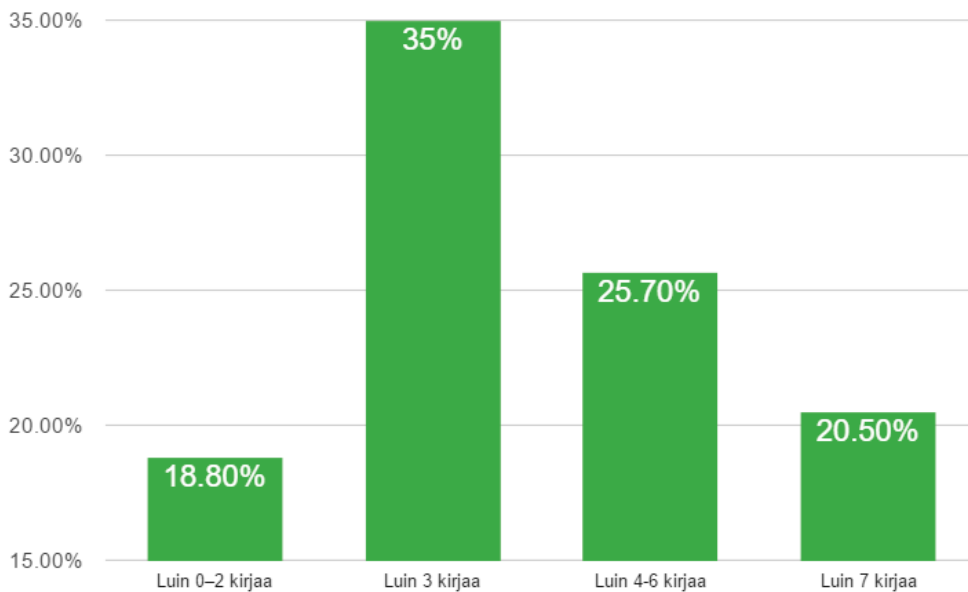
mahdollista, että tarrojen käyttö jäi muita luokkia yksipuolisemmaksi; yhtäältä siksi, kun tarrat eivät olleet fyysisesti kokoa ajan nähtävillä ja toisaalta ylimääräisestä piirtämisestä aiheutuvan vaivan vuoksi. Oppilaan täytyi aina ensin tarkistaa vihkon alkuosasta, mitä tunneilmaisuja on käytettävissä ja sitten vielä piirtää tämä tunneilmaisu tarralle tarkoitettuun kohtaan sen sijaan että poimisi näkyvillään olevista tarroista sopivimman ja liimaisi sen suoraan paikoilleen. Lisäksi kyseisen luokan oppilaiden vihkoihin liimaamista tarroista suurin osa oli isompia, luokkajulisteeseen tarkoitettuja tarroja, joten osa tarroista ei mahtunut kunnolla paikalleen ja osa tarroista jäi laittamatta toisen tarran tullessa tielle.

Kyseisen luokan osalta vihkot olivat muutenkin monelta osin puutteellisesti täytetty; esimerkiksi kaveritehtävän oli tehnyt vain yksi oppilas ja suosikitarransa oli nimennyt varsin harva oppilas. Myös vihkon lopussa oleva aukeama, jonne olisi kuulunut laskea, montako kutakin tarraa yhteensä oppilas oli lukemissaan kirjoissa käyttänyt, oli kaikkien oppilaiden osalta tyhjä. Vaikuttaakin todennäköiseltä, ettei opettaja ollut ohjeistanut oppilaita vihkojen käyttöön kovinkaan yksityiskohtaisesti. Oppilaat olivat kuitenkin lukeneet kirjoja ja täyttäneet vihkojaan parhaan taitonsa mukaan opettajan antamien mahdollisuuksien ja ohjeiden pohjalta, ja alku- ja loppukyselyt oli pääosin huolellisesti täytetty. Lisäksi kyseisen verrokkiluokan tutkimukseen osallistuneista 12 oppilaasta haastateltiin puolet eli 6 oppilasta, joten myös selventävää materiaalia oli saatavilla kattavasti. Näin ollen kyseisen verrokkiluokan aineistoja ei katsottu tarpeelliseksi kokonaan rajata tutkimuksen ulkopuolelle. Muutamissa kohdissa, joissa on katsottu relevantiksi, aineistoa on tarkasteltu myös ilman tämän luokan otantaa, jolloin se on mainittu ja argumentoitu kussakin yhteydessä erikseen.

4 Suomen uusi lukutaito -hanke oppilaiden näkökulmasta

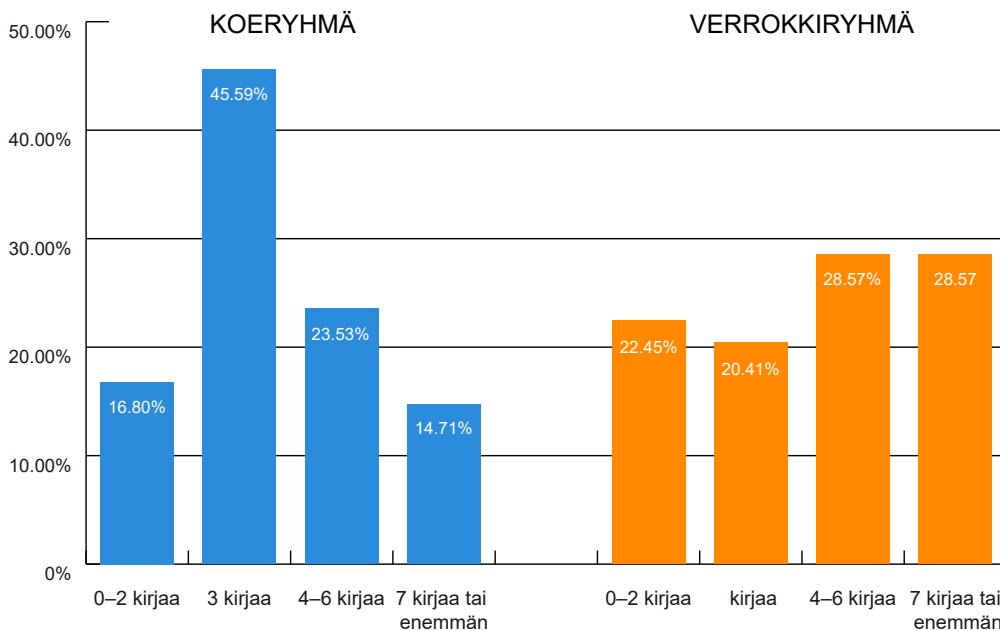
4.1 Kokemuksia Lukukami-lukudiplomin suorittamisesta

Kysymykseen siitä, montako diplomikirjaa kukin oppilas ehti lukea kokonaan, vastattiin siten, että selvästi suurin osa, eli 35,0 % ilmoitti lukeneensa diplomisuoritukseen vaaditut kolme kirjaa (kuvio 7). 0–2 kirjaa ilmoitti lukeneensa kaikkiaan 18,8 % oppilaista. 4–6 kirjaa luki 25,7 % oppilaista ja 7 tai sitä useamman kirjan 20,5 %.

Kuvio 7. Tutkimusaikana luettujen kirjojen määrä.

Kaikkiaan oppilaat lukivat keskimäärin 4,28 kirjaa. Verrokkiluokkalaiset olivat jonkin verran aktiivisempia lukijoita: koeluokissa luettiin keskimäärin 3,93 kirjaa ja verrokkiluokissa 4,78 kirjaa. Koeluokkalaisista selvästi suurin osa, lähes puolet, ilmoitti lukeneensa tasan kolme kirjaa, kun taas verrokkiryhmässä oli selvästi enemmän sekä 4–6 että yli 7 kirjaa lukeneita (kuvio 8). Verrokkiluokissa enemmän kuin kolme kirjaa lukeneita olikin yhteensä 57,1 %, koeluokissa kaikkiaan 38,2 %.

Kuvio 8. Luettujen kirjojen määrät ryhmittäin.

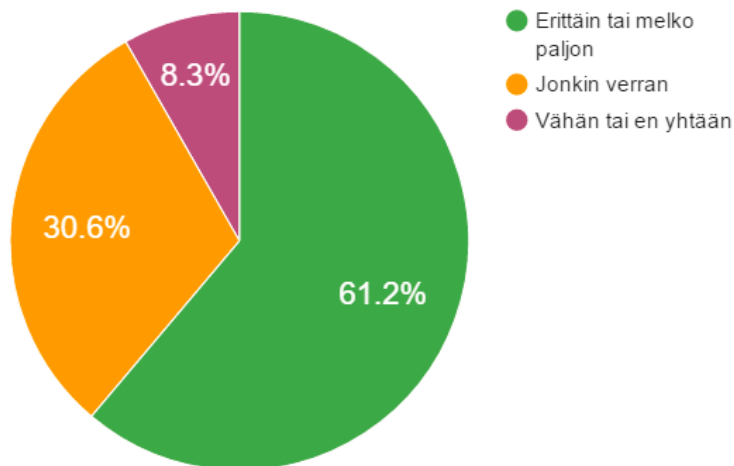
Lisäksi jos verrokkiluokista jätetään huomiotta tämä yksi luokka, jossa oppilaat eivät voineet suurelta osin opettajaan liittyvistä syistä (ks. luku 3.2) lukea enemmän kirjoja, osuus olisi ollut

vielä tätäkin reilusti suurempi: kahdessa muussa verrokkiluokassa 4–10 kirjaa lukeneita oli 66,7 %. Koeryhmässä taas koulujen välillä ei ollut eroa, vaan jakauma luettujen kirjojen määrän suhteen oli hyvin tasainen eri koeluokkien välillä.

Pojista 25,9 % ei saanut luettua diplomisuoritukseen vaadittua kolmea kirjaa, vaan luki 0–2 kirjaa, tytöillä tämä osuus oli 11,9 %. Enemmän kuin kolme kirjaa lukeneissa tyttöjä ja poikia oli kuitenkin jokseenkin yhtä paljon.

Loppukyselyssä oli kaksi kysymystä, joissa kartoitettiin oppilaiden mielipiteitä Lukukami-lukudiplomin suorittamiseen liittyen. Ensimmäinen kysymys koski lukudiplomikirjojen lukemisen mielekkyyttä ja toinen kysymys sitä, innostiko lukudiplomin suorittaminen oppilasta lukemaan tavallista enemmän.

Kaikkiaan oppilaat suhtautuivat varsin myönteisesti Lukukami-lukudiplomikirjojen lukemiseen: kysymykseen *kuinka paljon pidit lukudiplomikirjojen lukemisesta* oppilaat vastasivat siten, että kaksi positiivisinta vaihtoehtoa, (1) *erittäin* tai (2) *melko paljon* valitsi yhteensä 61,2 % oppilaista (kuvio 9). Neutraaleimman vaihtoehdon (3) *jonkin verran* oli valinnut 30,6 % oppilaista ja kaksi negatiivisinta asennoitumista kuvaavaa vaihtoehtoa (4) *vähän* tai (5) *ei yhtään* valitsi kaikkiaan vain 8,3 % oppilaista

Kuvio 9. Lukudiplomikirjojen lukemisesta pitäminen.

Tytöt pitivät diplomikirjojen lukemisesta selvästi poikia enemmän: kahta ensimmäistä vaihtoehtoa oli tytöistä valinnut 72,6 %, pojista 49,1 %. Neutraalin vaihtoehdon tytöistä oli valinnut 25,8 %, pojista 35,6 %. Kahden negatiivisimman vastauksen osuus tytöillä oli 1,6 % ja pojilla 15,3 %. Asteikolle 1–5 oppilaiden antama arvosana lukemisesta pitämiseksi oli 3,72: tytöillä 3,98 ja pojilla 3,44. Koe- ja verrokkiluokkien välillä erot olivat hyvin pienet: eri vastausvaihtoehdoissa ryhmien välillä eroa oli alle kaksi prosenttiyksikköä. Koeluokkien osalta arvosanaksi tuli 3,67, verrokkiluokkien 3,78.

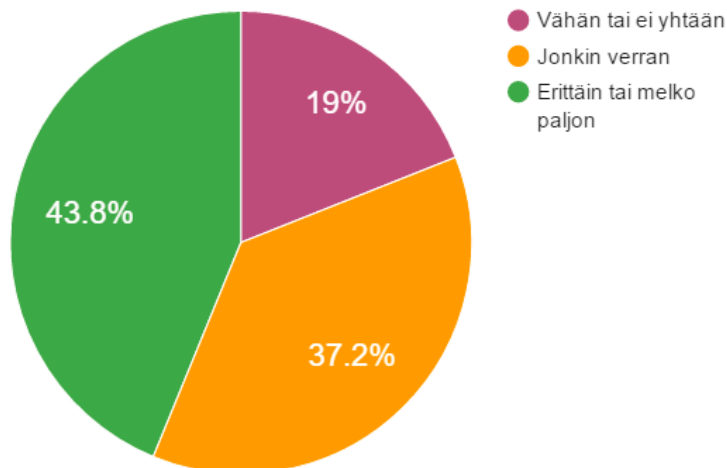
Luettujen kirjojen määrään suhteutettuna korrelaatio oli odotetusti suora: mitä enemmän luettuja kirjoja, sitä enemmän lukudiplomikirjojen lukemisesta oli myös pidetty. Keskiarvo oli kuitenkin varsin korkea kaikissa ryhmissä: 0–2 kirjaa lukeneilla 3,55; kolme kirjaa lukeneilla 3,6;

4–6 kirjaa lukeneilla 3,7 ja 7 tai useampia kirjoja lukeneilla 4,0 (kuvio 10). Lukemisaktiivisuuteen suhteutettuna erot eivät ole niinkään suuret: arvosana kaikkein vähiten lukevien ryhmässä on 3,60, jonkin verran lukevien ryhmässä 3,87 ja paljon lukevien ryhmässä 3,76.

Kuvio 10. Lukudiplomikirjojen lukemisesta pitäminen suhteessa luettujen kirjojen määrään.

Oppilailta kysyttiin myös, *innostiko lukudiplomin suorittaminen sinua lukemaan tavallista enemmän*. Kaikkiaan lukudiplomin suorittamisen koettiin lukuinnostusta lisääväksi tekijäksi: vaihtoehdon *vähän* tai *ei yhtään* valitsi kaikkiaan vähän alle viidennes eli 19,0 % oppilaista. Vaihtoehdon *jonkin verran* valitsi 37,2 % ja *melko* tai *erittäin paljon* 43,8 % oppilaista (kuvio 11).

Kuvio 11. Lukudiplomin suorittamisen vaikutus lukuinnostuksen lisääntymiseen.

Tytöillä ja pojilla lukuinnostuksen koettiin lisääntyneen lähes yhtä paljon lukudiplomisuorituksen ansiosta: tytöillä *erittäin* ja *melko paljon* -vastausten osuus oli yhteensä 46 %, pojilla 43 %. Myös ryhmittäin tarkasteltuna erot olivat pienet ja kumpikin ryhmä koki innostuksensa lisääntyneen: koeluokkalaisilla vastausten *erittäin* ja *melko* paljon osuus (42,9 %) oli hieman pienempi kuin verrokkiluokkalaisilla (45,1 %), mutta *jonkin verran* -vastausten osuus oli koeluokkalaisilla (41,4 %) selvästi verrokkiluokkalaisia (31,4 %) isompi. Näin ollen heitä, jotka eivät lukuinnostuksensa kokeneet juuri lisääntyneen oli koeluokkalaisissa (15,7 %) selvästi vähemmän kuin verrokkiluokkalaisissa (23,5 %).

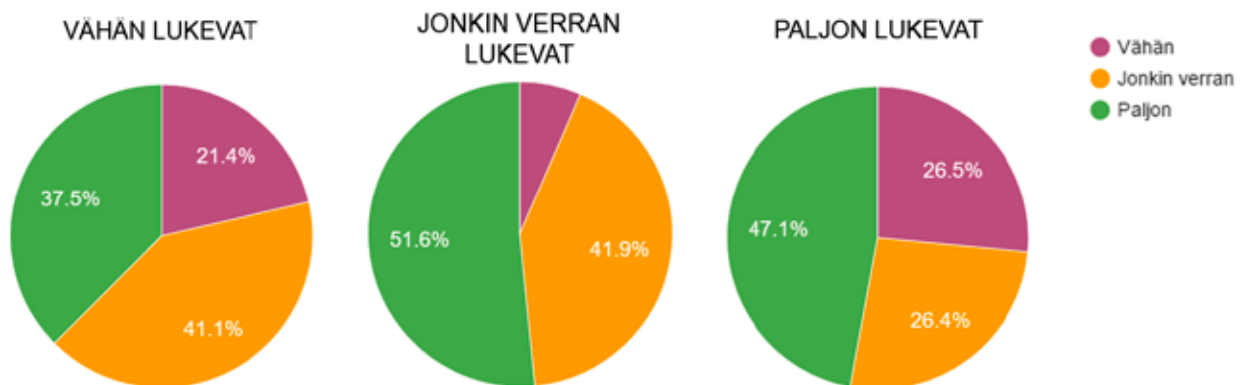
Haastatteluissa oppilaat kertoivat lukuinnostuksensa lisääntymisestä projektin myötä:

- 2) *Noo mulle se on ehdottomasti ku mä tän Lukukami-projektin avulla nii tykästyny enemmän. Aina ku me ollaa kirpparilla, ni mä katon aina että löytyskö jotai kivaa kirjaa. Ja mä oon löytäny ainaki kymmenen kirjaa kirpparilta, ku mä oon innostunu nii paljon tota kirjoista, ja alkanu lukemaan ku oon alkanu tykästymään nyt kirjoista.* (tyttö, verrokkiluokka)

Myös opettajat kertoivat samansuuntaisista havainnoista:

- 3) *Kyllä tulee iha selkeesti semmone kausi, että öö luetaan enemmän luetaan erilaisia kirjoja. Et kyl se niinkun pääsääntösesi mulla luokassa tossa ketä on, niin kun luku tällei keväällä tulee lukudiplomien suorittamisaika, niin ihan on siinä eroa iha huomattavasti.* (koeluokan opettaja)

Tarkasteltaessa suhteessa lukemisaktiivisuuteen eroja on jonkin verran: erityisesti *jonkin verran lukevat* kokivat diplomisuorituksen innostavan lukemaan tavallista enemmän, sillä heistä vain 6,5 % valitsi jommankumman kahdesta negatiivisimmasta *vähän* tai *ei yhtään* -vaihtoehdosta (kuvio 12). *Vähän lukevat* taas kokivat diplomisuorituksen vaikuttavan lukuinnostukseensa kaikkein vähiten. *Vähän lukevien* ja *paljon lukevien* ryhmissä kahta negatiivisinta vaihtoehtoa valitsi yli kaksikymmentä prosenttia oppilaista. Kuitenkin kaikilla lukemisaktiivisuusryhmillä *erittäin* ja *melko paljon* -vastausten osuus oli kaikkiaan varsin korkea: vähän lukevilla 37,5 %, jonkin verran lukevilla 51,6 % ja paljon lukevilla 47,1 %.

Kuvio 12. Lukudiplomin suorittamisen vaikutus lukuinnostuksen lisääntymiseen suhteessa lukemisaktiivisuuteen.

Kaikkiaan oppilaat vaikuttivat varsin tyytyväisiltä itse projektiin sekä lukudiplomisuoritusta koskeviin tekijöihin. Esimerkiksi kirjavalikoima oli lähes kaikkien haastateltavien mielestä hyvin onnistunut ja ikäryhmälle sopiva niin oppilaiden itsensä kuin opettajienkin kokemuksen mukaan:

- 4) *No ne oli aika monipuolisia ja erilaisia. Aika helppo sieltä oli löytää oikeenlainen mitä halus* (tyttö, verrokkiluokka)

- 5) *Noo ainaki sellane että siitä pysty valitsemmaa. Löyty helposti sopivia kirjoja jotka oli hyviä.* (tyttö, koeluokka)
- 6) *Miunki mielestä ne oli tosi hyviä nihi jäi koukkuu nihi kirjoihi ne innosti lukemaan.* (tyttö, koeluokka)
- 7) *Siinä oli iha hyvä kattaus kuitenkin. Siinä oli sekä tytöille että pojille luettavaa ja semmosia jotka kävi hyvi molemmille. Että ei semmosta tunnetta, että ton kirjan olis lukenu vain pojat. Joissaki kirjoissa oli ehkä että vain tytöt, mutta tuota kyllä ne oli minusta iha hyvi valittu ne kirjat.* (koeluokan opettaja)
- 8) *Kyllä minä koin ainakin, että oppilaat luki niitä innoissaan. Ei siellä ollu semmosta tilanetta tainnu tulla missää vaiheessa, että 'mie en haluu lukee mitään' tai 'tääl ei oo mitään, mikä mua kiinnostaa'. Kyl mä ainaki luulen. että se ne kirjat oli oikein hyviä ainaki näille minu oppilaille.* (verrokkiluokan opettaja)

Tutkimusoppilaiden lukemistausta ja lukutaito olivat kuitenkin varsin monenkirjavia: osa luki vielä tavutettuja kirjoja, osa pitkiä fantasia- ja tietokirjoja. Muutamat harmittelivat sitä, että kirjat olivat niin pitkiä, ettei niitä ehtinyt lukea projektin aikana loppuun. Toiset, vapaa-ajallaan paljon lukevat oppilaat taas kokivat, että valikoimassa *olisi ollut parantamisen varaa: toiveita tuli esimerkiksi siitä, että olis voinu olla ehkä vähä pitempiä [kirjoja]* (koeluokan oppilas), *niin sanotusti juonellisempia kirjoja* (koeluokan oppilas) sekä *vähä enemmän semmosia niinku vähä isommille tarkotettu [ja kirjoja]* (koeluokan oppilas). Valtaosalle valikoima vaikutti olleen kuitenkin vähintään jokseenkin sopiva, ja jokainen oli ainakin jokusen mieleisen kirjan valikoimasta luettavakseen löytänyt.

4.2 "...mielummin tabletilta vai painettuna?" Kirjan formaatin vaikutus lukemiseen

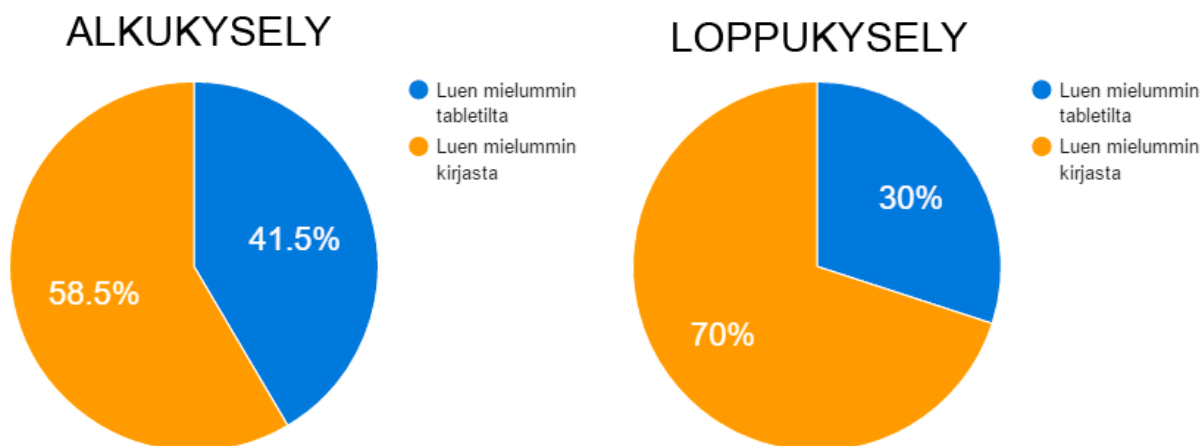
4.2.1 Oppilaiden suhtautuminen kirjan formaattiin

Kaunokirjallisuus tabletilta luettavassa muodossa oli monelle oppilaalle uusi asia, sillä alkukyselyssä 70,2 % oppilaista ilmoitti, ettei ole aikaisemmin lukenut kaunokirjallisuutta tabletilta. Sitä, olivatko oppilaat aikaisemmin lukeneet tabletilta jotain muita kuin kaunokirjallisia teoksia tai ylipäänsä jotain tekstejä, ei kyselyssä kartoitettu.

Sekä oppilaiden että opettajien haastatteluista tuli ilmi, että valtaosalle tablettitietokone oli kuitenkin laitteena jo entuudestaan tuttu ja osalla oli ollut aikaisemmin käytössä myös koulujen omia tabletteja. Yksi koeluokan opettajista mainitsi, että *sitte oli oppilaita jotka vähä pelkäs tabletteja eli niitten kans piti lähtee alussa hyvi varovasti liikkeelle siitä ja opettaa alusta asti mite tabletti toimii koska se ei ollu tuttu kapistus kaikille*, mutta kaikkiaan tällaiset oppilaat vaikuttivat olleen selkeästi vähemmistö.

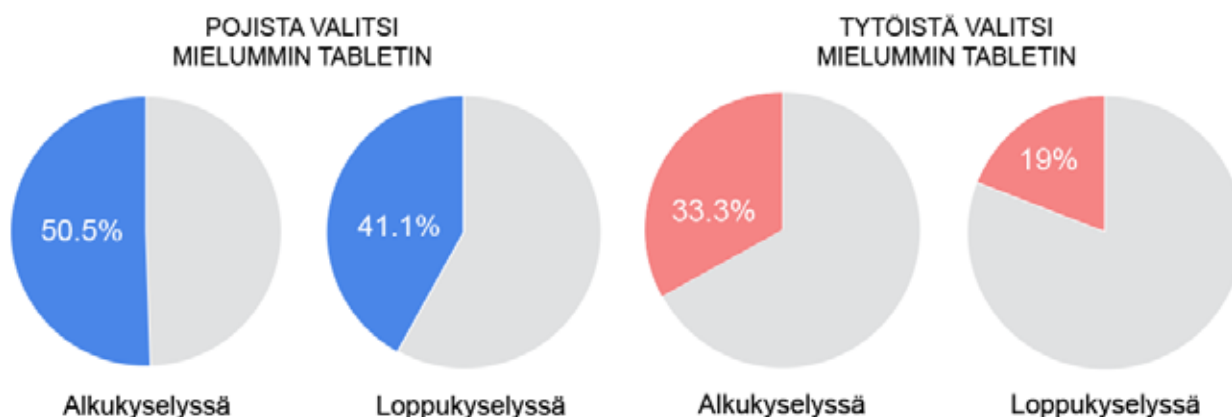
Sekä alku- että loppukyselyssä oppilailta kysyttiin, *luetko kirjoja mieluummin tabletilta vai painettuna*. Tässä kysymyksessä ei kuitenkaan ollut sanatarkkaan rajattu kirjallisuuden lajia koskemaan vain kaunokirjallisuutta, vaan kysymys mahdollisti oppilaan tulkinnan koskemaan kirjojen lukemisesta yleensäottaen.

Alkukyselyssä vastaukset jakautuivat siten, että 41,5 % ilmoitti lukevansa mieluummin tabletilta ja 58,5 % kirjasta. Loppukyselyssä samaan kysymykseen vastaukset jakautuivat siten, että enää 30 % ilmoitti lukevansa mieluummin tabletilta ja 70 % kirjasta (kuvio 13).

Kuvio 13. Muutos kirjan formaatin suosituimmuudessa alku- ja loppukyselyn välillä.

Sukupuolittain tarkasteltuna vastausten jakauma on sellainen, että muutosta kirjamyönteisempään suuntaan on tapahtunut sekä tytöissä että pojissa, mutta tytöissä kuitenkin hiukan voimakkaammin (kuvio 14). Alkukyselyssä tytöistä 33,3 % ja pojista 50,5 % kertoi lukevansa mieluummin tabletilta. Loppukyselyssä taas tytöistä enää 19,0 % ja pojista 42,1 % ilmoitti tabletin painettua kirjaa mieluisammaksi vaihtoehdoksi.

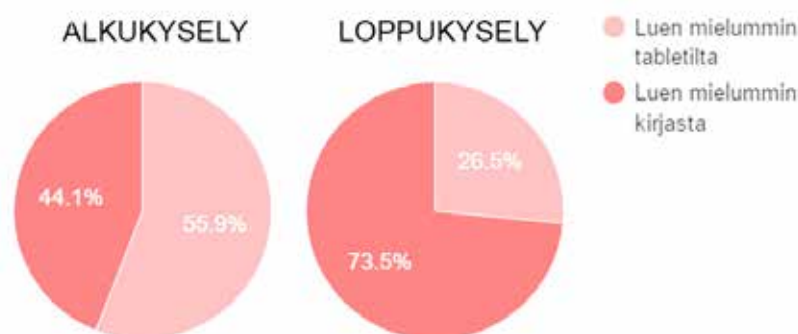
Kuvio 14. Muutos kirjan formaatin suosituimmuudessa sukupuolittain alku- ja loppukyselyn välillä.

Ryhmittäin tarkasteltuna erot ovat huomattavat. Alkukyselyssä koeluokkalaisista peräti 65,2 % ilmoitti mieluummin lukevansa tabletilta ja verrokkiluokkalaisista vain 11,5 %. Loppukyselyssä koeluokkalaisista enää 40,0 % kertoi mieluummin lukevansa kirjoja tabletilta. Verrokkiluokkalaisten asenteissa muutos oli varsin pientä, joskin hienoisesti tabletin eduksi: 16,0 % kertoi mieluummin lukevansa kirjat tabletilta kuin painettuna.

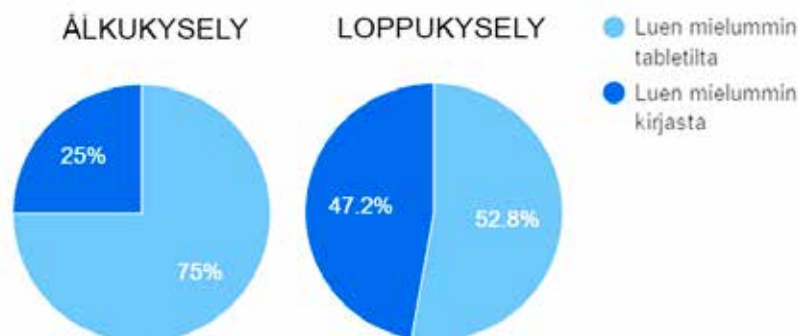
On kuitenkin mahdollista, että vastausjakauma olisi ollut hyvin erilainen, mikäli kysymys olisi esitetty oppilaille ennen kuin he saivat tiedon siitä, kuuluvatko he tutkimuksen koe- vai verrokkiryhmään. Nyt suuri ero vastausten jakaumassa ryhmittäin jo alkukyselyssä vaikuttaisi kertovan myös siitä, että oppilaat ehtivät jossain määrin muodostaa kirjan formaattiin liittyviä ennakkokäsityksiä ennen vastaamista.

Koeluokkalaisilla muutos oli suurinta tytöissä: Alkukyselyssä koeluokkalaisista tytöistä 55,9 % kertoi mieluummin lukevansa tabletilta ja 44,1 % kirjasta (kuvio 15). Loppukyselyssä enää 26,5 % koeluokan tytöistä ilmoitti mielekkäämmäksi kirjan formaatiksi tabletin, eli yli puolet alkukyselyssä tablettia suosineista oli projektin loputtua sitä mieltä, että painettu kirja on tablettia mielekkäämpi. Koeluokkalaisista pojista taas 75,0 % ilmoitti alkukyselyssä mieluummin lukevansa tabletilta ja 25,0 % kirjasta. Loppukyselyssä poikien osalta jakauma oli sellainen, että tabletilta kertoi mieluummin lukevan 52,8 % ja painettuna 47,2 %. Eli noin kolmasosa alkukyselyssä tabletin valinneista nimesi projektin loputtua painetun kirjan mielekkäämmäksi.

TYTÖT

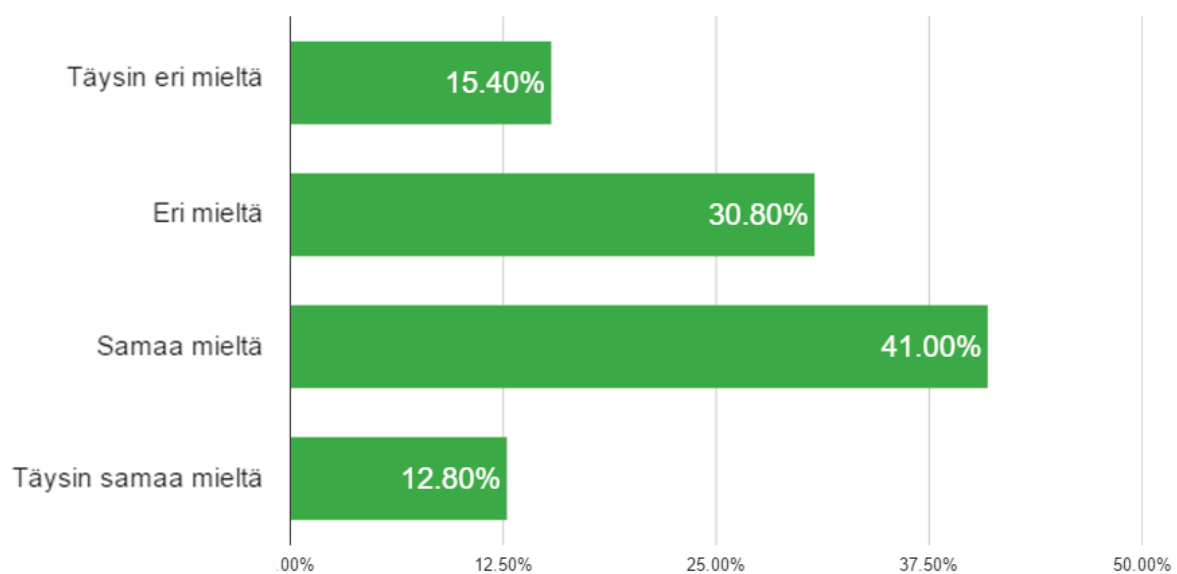
POJAT

Kuvio 15. Muutos kirjan formaatin suosituimmuudessa sukupuolittain koeluokan osalta alku- ja loppukyselyn välillä.

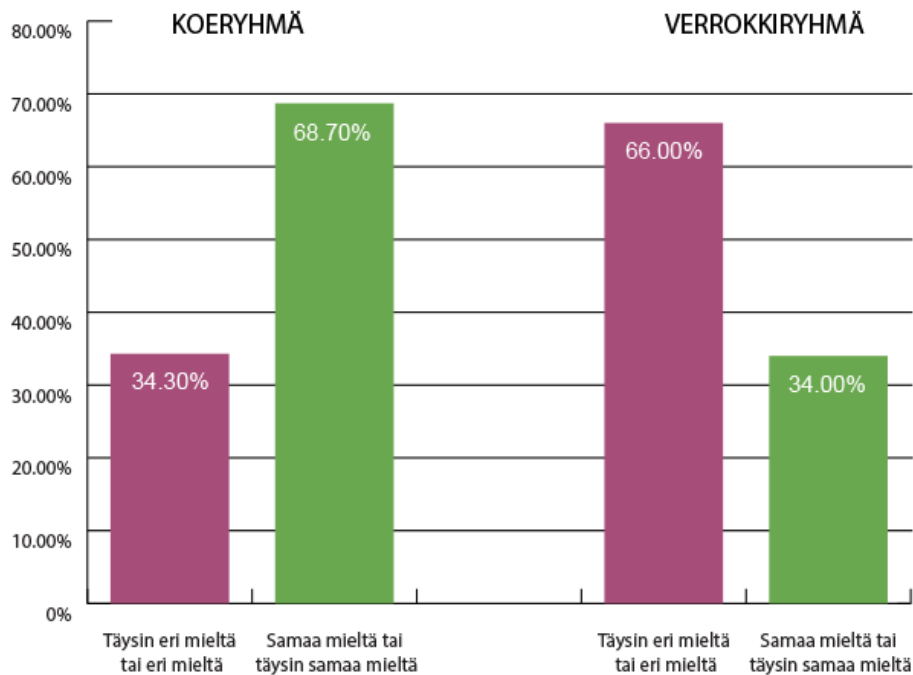
Kirjaformaatin mielekkyyttä tarkasteltaessa suhteessa lukemisaktiivisuuteen vastaukset koeluokkalaisten osalta jakautuvat siten, että muutos on pienin niiden oppilaiden keskuudessa, jotka ilmoittavat lukevansa vapaa-ajallaan vain vähän tai ei ollenkaan: alkukyselyssä 53,8 % näistä oppilaista ilmoitti lukevansa mieluummin e-kirjoja, loppukyselyssä tasan 50 %. Paljon lukevilla muutos taas oli suurin: alkukyselyssä tablettia heistä piti mielekkäämpänä 75 %, loppukyselyssä enää 23 %.

Loppukyselyssä niin verrokki- kuin koeluokkien oppilaille esitettiin väite siitä, että *tablettitietokoneella e-kirjojen lukeminen on mielestäni todella hauskaa* (kuvio 16). Tähän oppilaat olivat vastanneet siten, että *täysin eri mieltä* oli 15,4 % oppilaista, *eri mieltä* 30,8 %, *samaa mieltä* 41,0 % ja *täysin samaa mieltä* 12,8 %.

Kuvio 16. *Tablettitietokoneella e-kirjojen lukeminen on mielestäni todella hauskaa.*

Ero koe- ja verrokkiluokkien välillä oli suuri: kaksi ensimmäistä, negatiivisempaa vaihtoehtoa oli koeluokkalaisista valinnut 34,3 % ja verrokkiluokkalaisista 66,0 % (kuvio 17). Kaksi jälkimmäistä, e-kirjoihin positiivisesti suhtautuvaa vaihtoehtoa *samaa* tai *täysin samaa mieltä* oli koeluokkalaisista valinnut 68,7 % ja verrokkiluokkalaisista 34,0 %.

Kuvio 17. *Tablettitietokoneella e-kirjojen lukeminen on mielestäni todella hauskaa* ryhmittäin.

Tämän kysymyksen vastaukset ovat hiukan ristiriidassa sekä aikaisempaan kirjan olomuotoa koskevaan kysymykseen nähden että jossain määrin myös koeluokkien loppukyselyn kirjan formaatin mielekkyyttä koskevaan kysymyspatteristoon verraten (ks. luku 4.2.2). Silloin, kun kysymyksessä on sisäänrakennettuna vastakkainasettelu paperisen ja sähköisen kirjan välillä, niin koe- kuin verrokkiluokkien oppilaat ovat valinneet lähes poikkeuksetta selvästi enemmän kirjamyönteisiä kuin tablettimyönteisiä vaihtoehtoja. Nyt, kun oppilaille esitettiin ainoastaan e-kirjoja koskeva väite, oppilaiden suhtautuminen e-kirjoihin itsessään vaikuttaakin varsin positiiviselta.

Esimerkiksi tytöt, jotka olivat kaikkiaan erityisen kirjamyönteisiä ja monin tavoin tablettivastaisia, olivat tässä kysymyksessä hieman eri linjoilla: 81,2 % tytöistä oli *samaa* tai *täysin samaa mieltä* siitä, että tablettitietokoneella e-kirjojen lukeminen on mielestäni todella hauskaa kanssa. Niin ikään koeluokkalaiset, jotka edellisen kysymyksen perusteella vaikuttivat projektin aikana muuttuneen varsin tablettivastaiseksi, suhtautuivat e-kirjojen lukemiseen hyvin positiivisesti: lähes 70 % heistä oli väittämän kanssa samaa mieltä. Lukemisaktiivisuuteen suhteutettuna erot ryhmien välillä ovat pienet: niin *vähän*, *jonkin verran* kuin *paljon* lukevista noin kaksi kolmasosaa oli väittämän kanssa samaa mieltä, eli myös muuten tablettivastaisemmat paljon lukevat oppilaat eivät tässä väittämässä suhtautuneet tabletilla lukemiseen negatiivisesti. Onkin mahdollista, että oppilaat eivät kokeneet e-kirjoja sinällään epämiellyttäväksi, vaan he kokevat paperikirjat vain e-kirjoja vielä miellyttävämmäksi formaatiksi.

Haastatteluissa niin koe- kuin verrokkiluokkienkin oppilaat pohtivat monipuolisesti painetun kirjan ja e-kirjan lukemisen mielekkyyden eroja ja yhtäläisyyksiä. Pohdintaa aiheuttivat niin lukukokemukseen kuin kirjan olomuotojen fyysisiin ominaisuuksiin liittyvät tekijät:

- 9) *No se [tabletti] ei niinku ensinnäkään se ei paina nii paljoo ja se o helpompi kulettaa mukana. (poika, koeluokka)*
- 10) *Miusta taas vähä hyviä ja huonoja puolia. Et se o helppo kulettaa mukana, mut sit noilla normaalikirjoilla o vähä hauskempi lukea ku se ei oo semmonen, hitsi, ku se oli illallaki se oli nii kirkas se valo siinä vaikka se oli himmeimmällä. (poika, koeluokka)*
- 11) *Sivun kääntämine o vähä vaikeempaa niinku teknisellä laitteella (- -) tabletitki maksaa ni paljo ni sit jos ne menee rikki ni pitää ostaa uus. (tyttö, verrokkiluokka)*
- 12) *No kirjoissa taas o se vähä huono puoli, ku jotkutha repii ja niinkun sotkee niit kirjoja. Mut sit taas ku en mä kuitenkaa haluais, et me koko ajan vaa niinku tabletilla vaa katottais sillee. (poika, verrokkiluokka)*

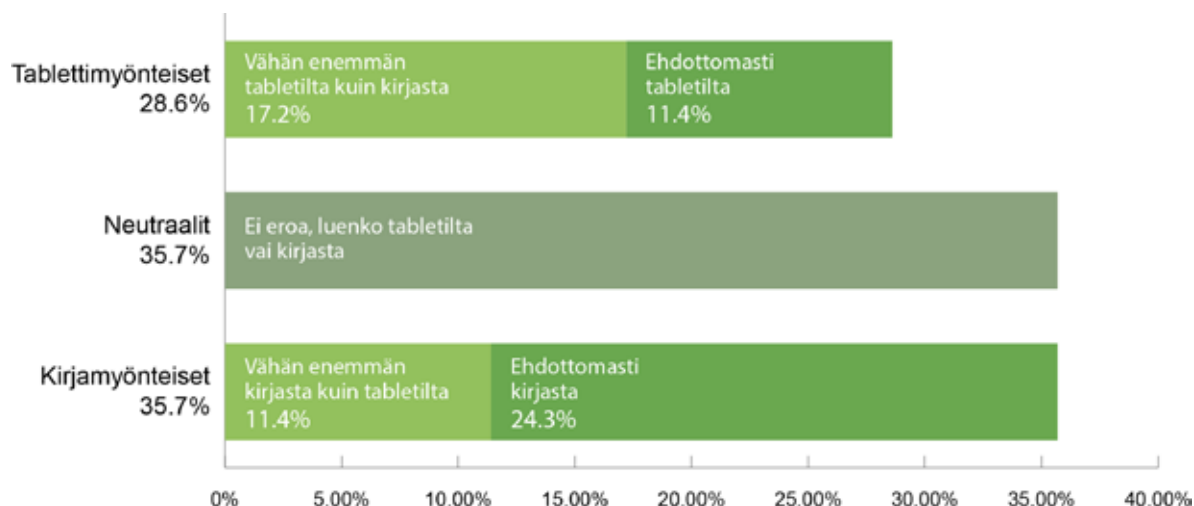
Tabletin hyvinä puolina nähtiin muun muassa sen kompaktius, eli se, että laitteessa kulkee monitakin kirjaa yhtä aikaa hyvin kevyesti mukana. Toisaalta laitteen mahdollinen rikkoutuminen ja sen taloudelliset vaikutukset huolettivat.

Haastatteluissa toistui usein myös oppilaiden oma huoli siitä, että erilaisten näyttöjen äärellä tulee vietettyä toisinaan liikaakin aikaa. Osaksi kyse voi olla opettajilta ja vanhemmilta omaksumista puheesta, mutta monelta osin pohdinta vaikutti hyvin aidolta ja perustellulta. Esimerkiksi päänsärkyoireet ja silmien väsyminen oli monen oppilaan omakohtainen kokemus, ja nämä luonnollisesti liitettiin puheessa usein siihen, että tabletilla ja muilla näytöillä oli vietetty paljon aikaa.

4.2.2 Koeluokan oppilaiden kokemuksia kirjan formaatin vaikutuksesta lukemiseen

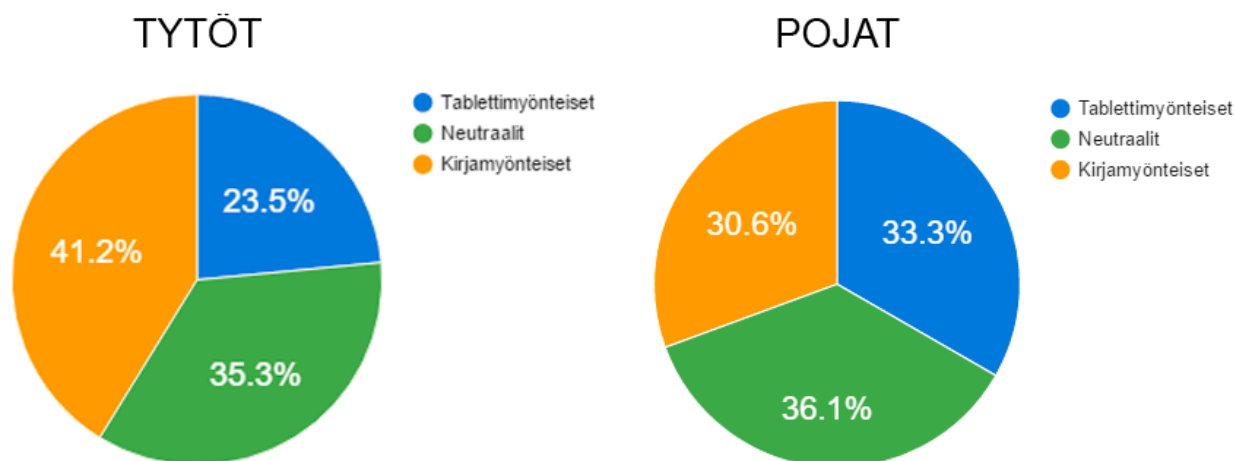
Loppukyselyn päätteeksi oli pelkästään koeluokille suunnatut kysymykset siitä, kummanko muotoisen kirjan he kokevat mielekkäämmäksi erilaisissa yhteyksissä. Kysymyspatteristossa oli neljä väittämää, johon oppilaat valitsivat vastaukseksi viidestä vaihtoehdosta sen, joka kuvasi heidän mielipidettään parhaiten. Näitä väittämiä tarkasteltaessa oppilaiden vastauksia on selkeyden vuoksi ryhmitelty siten, että kaksi ensimmäistä vaihtoehtoa, (1) *ehdottomasti tabletilta* ja (2) *vähän enemmän tabletilta kuin kirjasta* ovat yhdessä **tablettimyönteisiä** luonnehdintoja, vaihtoehto (3) *ei eroa, luenko tabletilta vai kirjasta on neutraali* ja vaihtoehdot (4) *vähän enemmän kirjasta kuin tabletilta* ja (5) *ehdottomasti kirjasta* ovat **kirjamyönteisiä** luonnehdintoja.

Ensimmäinen väittämä oli *kirjojen lukeminen on ehdottomasti hauskeempaa* (kuvio 18). Koko vastaajaryhmää tarkasteltaessa oppilaiden vastaukset jakautuivat siten, että vaihtoehto (3) *ei eroa, luenko tabletilta vai kirjasta* sai määrällisesti eniten vastauksia. Kirjamyönteiset vaihtoehdot saivat yhteensä saman verran vastauksia eli n. 36 % kuin neutraali vaihtoehto. Tablettimyönteiset vaihtoehdot näin ollen saivat yhteensä 28,6 % vastauksista. Kokonaisuudessaan oppilaat pitävät siis kirjojen lukemista hauskempana hieman enemmän kirjasta kuin tabletilta.

Kuvio 18. Kirjojen lukeminen on ehdottomasti hausempaa.

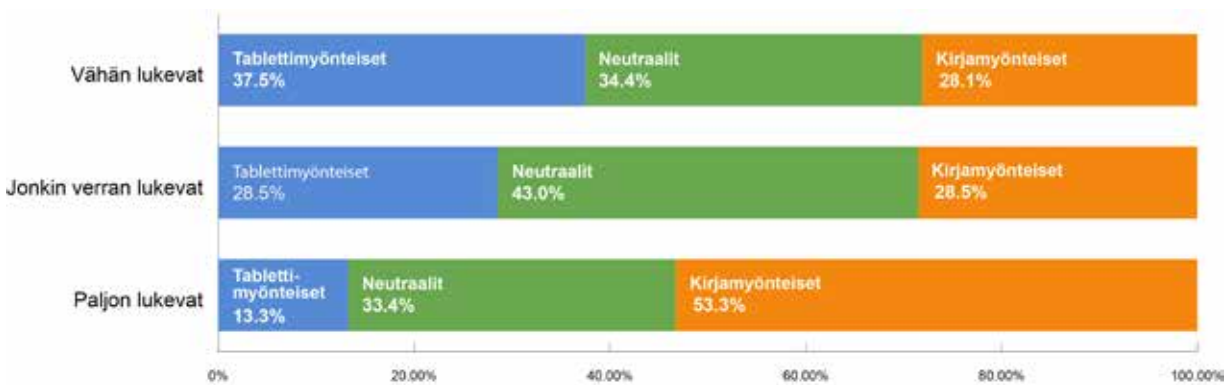
Tämän väittämän kohdalla ero sukupuolten välillä on selvä: tytöillä vastauksissa painottuu selvästi enemmän kirjamyönteiset vaihtoehdot, pojilla taas vastaukset jakautuvat tasaisemmin tablettimyönteisten, neutraalin ja kirjamyönteisten välillä (kuvio 19). Neutraalia vastausta ovat tytöt ja pojat antaneet lähes yhtä paljon, eli noin kolmasosan, mutta kahden ensimmäisen ja kahden viimeisen vastauksen kohdalla ero on huomattava. Kaksi ensimmäistä, tablettimyönteisempää vaihtoehtoa on valinnut yhteensä 23,5 % tytöistä ja 33,3 % pojista, kun taas kaksi viimeistä, kirjamyönteisempää vaihtoehtoa on tytöistä valinnut 41,2 % ja pojista 30,6 %.

Kuvio 19. Kirjojen lukeminen on ehdottomasti hausempaa sukupuolittain.

Myös lukemisaktiivisuudella oli vaikutusta siihen, kummastako formaatista lukeminen koettiin hausemmaksi. Vähän lukevien ryhmässä oltiin selvästi tablettimyönteisempiä (osuus 37,5 %) kuin jonkin verran (tablettimyönteisiä 28,5 %) ja paljon lukevien (tablettimyönteisiä vain 13,3 %) ryhmissä. Kirjamyönteisten vastausten osuus vähän lukevien ryhmässä oli 28,1 %, jonkin verran lukevilla 28,5 % ja paljon lukevilla peräti 53,3 % (kuvio 20). Mitä enemmän oppilaat lukevat vapaa-ajallaan, sitä mielekkäämmäksi he kokivat painetun kirjan ja taas vastaavasti mitä vähäi-

sempi vapaa-ajan lukemisaktiivisuus oli, sitä mielekkäämpi oli kirjan sähköinen muoto.

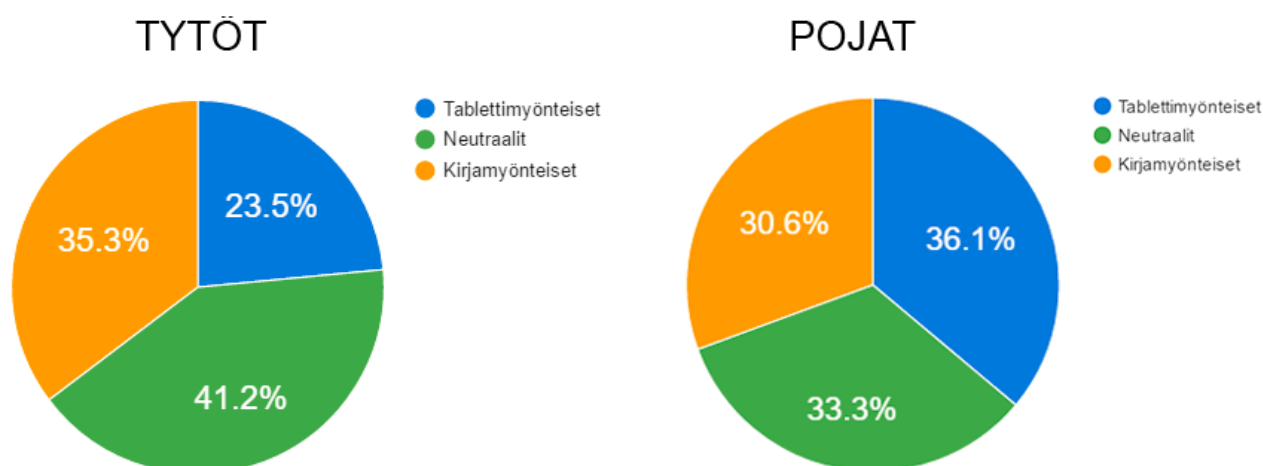
Kuvio 20. Kirjojen lukeminen on ehdottomasti haus Kempaa ja lukemisaktiivisuus.

Toiseen väittämän olisin lukenut diplomikirjoja enemmän vastausten jakauma oli samansuuntainen kuin ensimmäisen, kirjojen hauskuutta käsittelevän. Jakauma ei kuitenkaan ollut ihan niin kirjamyönteinen, vaan tässä väittämässä neutraaliin vastaukseen päätyi edellistä hieman isompi osa oppilaista eli 37,1 %. Vastauksista tablettimyönteisiä oli 30,0 % ja kirjamyönteisiä 32,9 % (kuvio 21).

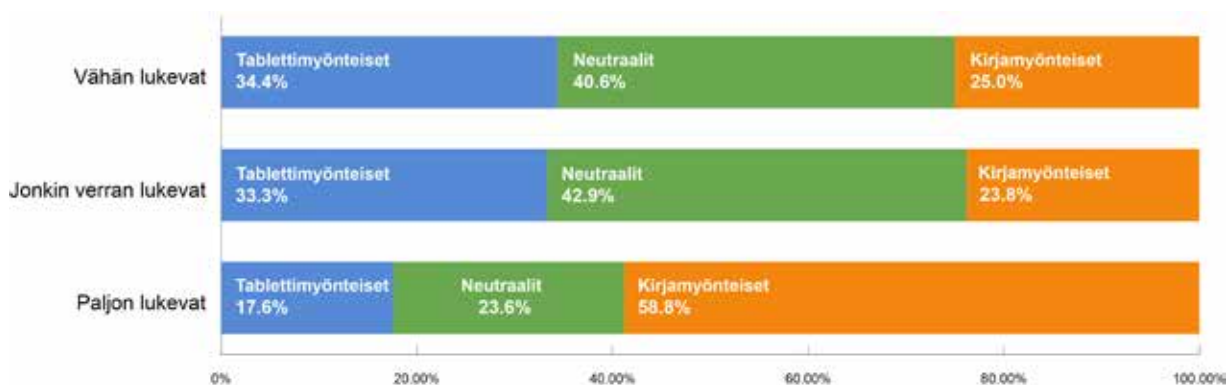
Kuvio 21. Olisin lukenut diplomikirjoja enemmän.

Tyttöjen ja poikien vastausten välillä on taas selvä, samansuuntainen ero kuin ensimmäisen väittämän kohdalla (kuvio 22). Tyttöjen vastaukset jakautuvat epätasaisemmin siten, että tablettimyönteisiä on 23,5 %, neutraaleja 41,2 % ja kirjamyönteisiä 35,3 %. Neutraalin vaihtoehdon oli tytöistä valinnut useampi kuin ensimmäisessä väittämässä, mutta kirjamyönteisten vaihtoehtojen osuus oli taas kuitenkin selvästi tablettimyönteisten vastausten osuutta suurempi. Pojilla erot eri vaihtoehtojen välillä ovat pienemmät, tablettimyönteisten vastausten kuitenkin edelleen hienoisesti korostuessa: tablettimyönteisiä vastauksia on 36,1 %, neutraaleja tasan kolmasosa, kirjamyönteisiä 30,6 %.

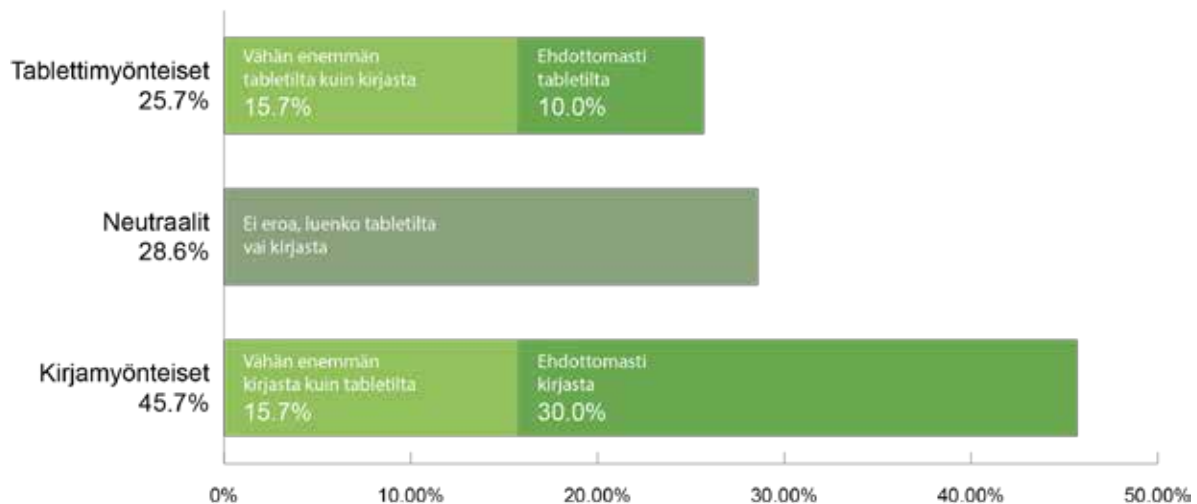
Kuvio 22. Olisin lukenut diplomikirjoja enemmän sukupuolittain.

Vähän lukevien kohdalla vastausten jakautuminen lukemisaktiivisuuden mukaan on toisen väittämän kohdalla samankaltainen kuin ensimmäisessä väittämässä, eli mitä vähemmän oppilas vapaa-ajallaan lukee, sitä mieleisemmäksi hän kokee kirjan sähköisen formaatin (kuvio 23). Vähän lukevien ryhmässä tablettimyönteisiä vastauksia oli 34,4 % ja kirjamyönteisiä vain 25,0 %, (neutraaleja siis 40,6 %). Jonkin verran lukevilla tablettimyönteisten vastausten osuus oli 33,3 % ja kirjamyönteisten 23,8 %, (eli neutraaleja 42,9 %). Paljon lukevien ryhmässä tablettimyönteisiä vastauksia oli vain 17,6 % ja kirjamyönteisiä taas selvästi eniten eli 58,8 %, (neutraalien osuus vain 23,6 %).

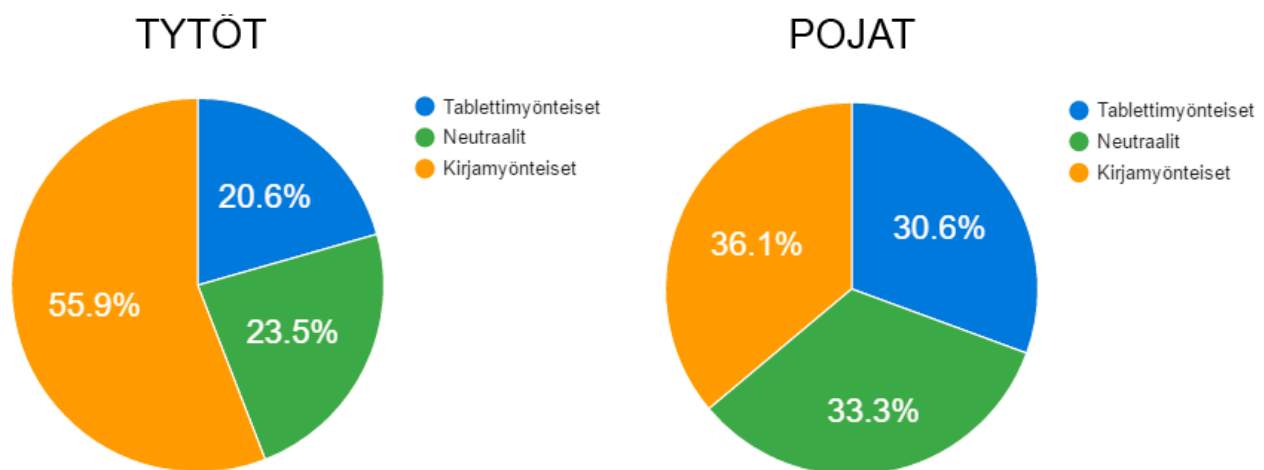
Kuvio 23. Olisin lukenut diplomikirjoja enemmän ja lukemisaktiivisuus.

Kolmannen väittämän lukisin kirjoja vapaa-ajallani mieluummin vastaukset eroavat kahdesta ensimmäisestä selvästi (kuvio 24). Neutraalin vaihtoehdon on tällä kertaa valinnut hieman alle kolmasosa eli 28,6 %. Kirjamyönteisen vaihtoehdon on kuitenkin tässä väittämässä valinnut selvästi useampi kuin kahdessa aikaisemmassa eli 45,7 % ja tablettimyönteisen vaihtoehdon taas aiempaa harvempi, eli vain 25,7 %.

Kuvio 24. Lukisin kirjoja vapaa-ajallani mieluummin.

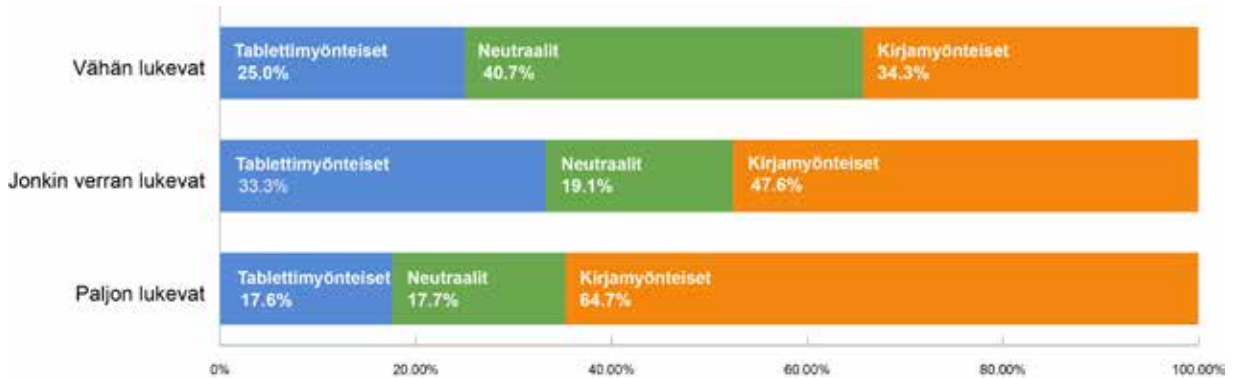
Erot myös sukupuolittain ovat tämän väittämän vastauksissa suuremmat kuin aiemmissa väittämissä (kuvio 25). Poikien vastaukset noudattelivat aiempien väittämiä vastauksia jakautuen suhteellisen tasaisesti: tablettimyönteisen vaihtoehdon valitsi pojista 30,6 %, neutraalin 33,3 % ja kirjamyönteisen 36,1 %. Erona aiempiin väittämiin pojilla oli kuitenkin se, että kirjamyönteisten vastausten osuus oli tablettimyönteisten vastausten osuutta suurempi. Tytöillä taas aiempien väittämiä tapaan oli kirjamyönteisiä vastauksia selvästi tablettimyönteisiä enemmän: tablettimyönteisen vaihtoehdon valitsi 20,6 %, neutraalin 23,5 % ja kirjamyönteisen vaihtoehdon peräti 55,9 %.

Kuvio 25. Lukisin kirjoja vapaa-ajallani mieluummin sukupuolittain.

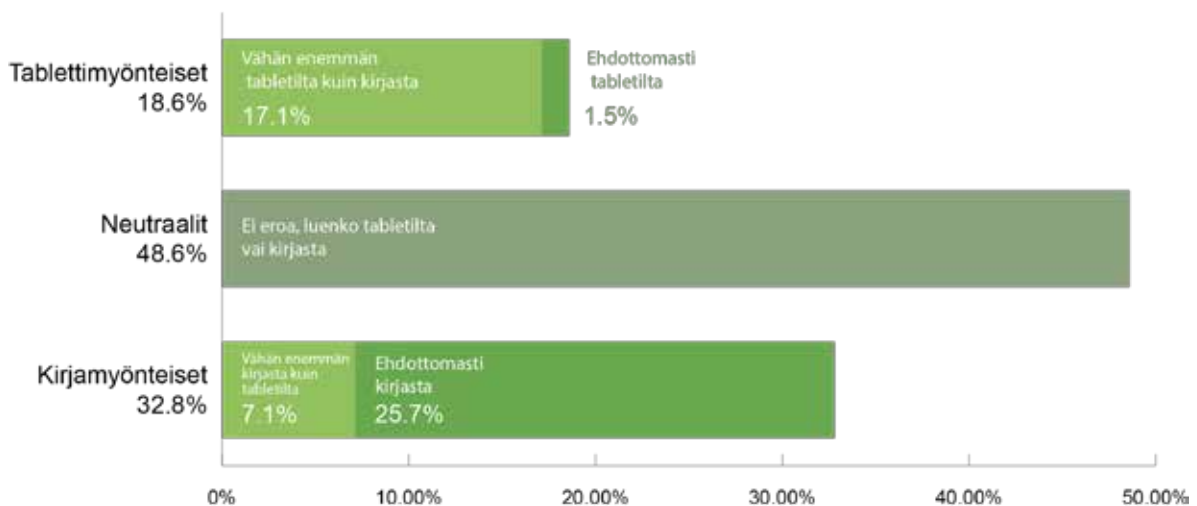
Tässä väittämässä vastausten jakauma myös lukemisaktiivisuuteen suhteutettuna on jonkin verran erilainen kuin aiemmissa väittämissä (kuvio 26). Vähän lukevat antoivat tablettimyönteisiä vastauksia selvästi aiempaa vähemmän, vain 25,0 %. Vastauksista kirjamyönteisiä tällä ryhmällä oli 34,3 %. Jonkin verran lukevien ryhmässä tablettimyönteisiä vastauksia oli 33,3 % ja kirjamyönteisiä 47,6 %. Paljon lukevilla vastaukset olivat vielä aiempia väittämiä kirjamyönteisempiä:

tablettimyönteisiä vastauksia heillä oli 17,6 % ja kirjamyönteisiä 64,7 %. Erityisesti vähän lukevat olivat valinneet neutraalin *ei eroa, luenko tablettilta vai kirjasta* -vastauksen: heillä osuus oli peräti 40,7 %. Jonkin verran lukevilla neutraaleja vastauksia oli 19,1 % ja paljon lukevilla 17,7 %. Tässä väittämässä kaikista lukemisaktiivisuusryhmistä oli isompi osuus kuitenkin valinnut kirjamyönteisiä kuin tablettimyönteisiä vaihtoehtoja.

Kuvio 26. Lukisin kirjoja vapaa-ajallani mieluummin ja lukemisaktiivisuus.

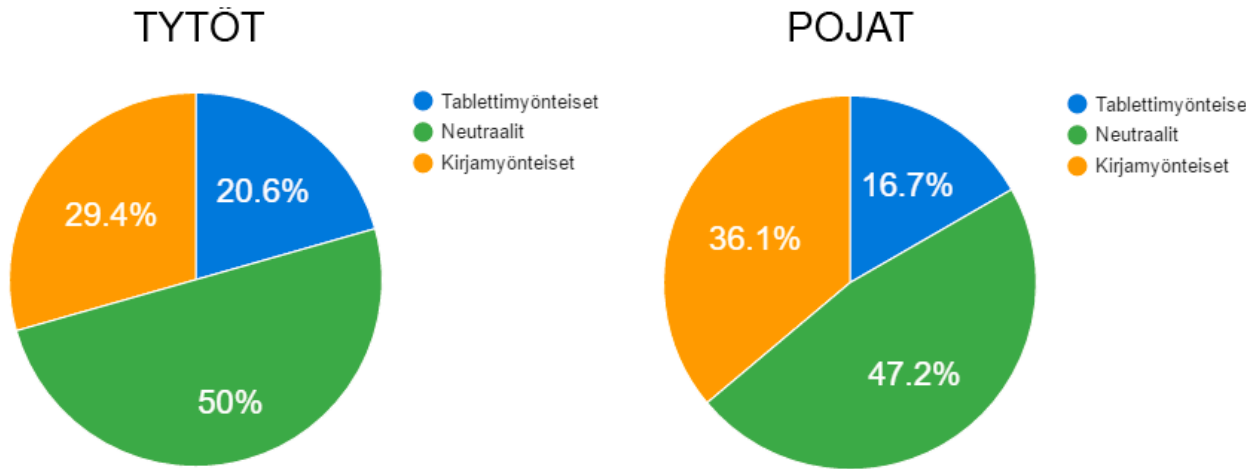
Neljänteen väittämään *ymmärrän lukemani paremmin* oppilaat olivat vastanneet hieman eri tavalla kuin mihinkään kolmesta aikaisemmasta väittämästä: selvästi aiempaa suurempi osa, eli lähes puolet (48,6 %) oli sitä mieltä, että luetun ymmärtämisen kannalta ei ole väliä, lukeeko kirjan paperilta vai tablettilta. Tablettimyönteisen vaihtoehdon valitsi 18,6 % ja kirjamyönteisen 32,8 % (kuvio 27). Kirjamyönteisiä vastauksia oli näin ollen saman verran, noin kolmasosa vastauksista, kuin aikaisemmissakin väittämässä, mutta tablettimyönteisen vaihtoehdon sijaan aiempaa useampi valitsi neutraalin vaihtoehdon.

Kuvio 27. Ymmärrän lukemani paremmin.

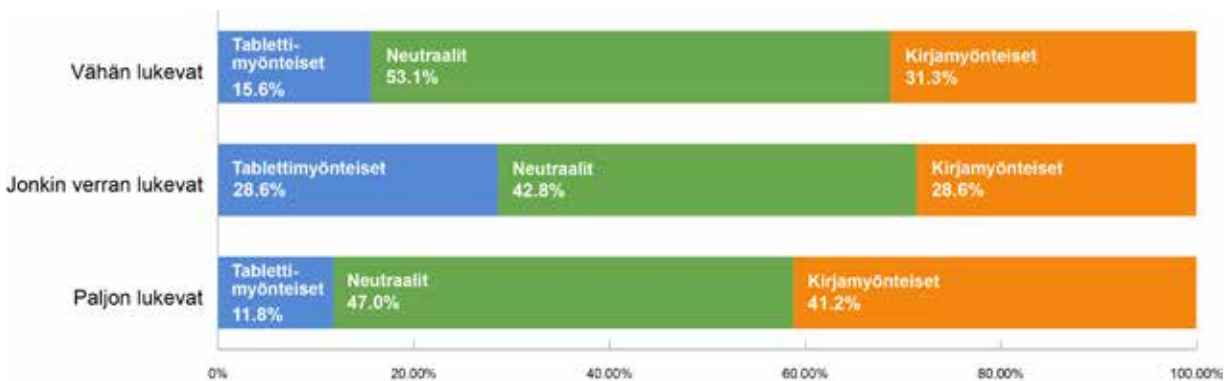
Sukupuolten välillä tämän väittämän kohdalla ei vastausten jakaumassa ole suuria eroja suhteessa koko ryhmän vastauksiin: tytöistä tablettimyönteisen vaihtoehdon valitsi 20,6 %, neutraalin 50,0 % ja kirjamyönteisen 29,4 %. Pojista tablettimyönteisiä oli 16,7 %, neutraaleja 47,2 % ja

kirjamyönteisiä 36,1 % (kuvio 28). Väittämistä tämä oli kuitenkin ainut, missä poikien vastaukset olivat tyttöjä kirjamyönteisempiä ja yhtäältä tyttöjen vastaukset poikia tablettimyönteisempiä.

Kuvio 28. Ymmärrän lukemani paremmin sukupuolittain.

Lukemisaktiivisuuteen suhteutettuna viimeiseen väittämän vastaukset jakoutuivat siten, että koko ryhmän tavoin neutraalien vastausten osuus oli kaikilla lukemisaktiivisuusryhmillä muiden väittämien osuuksia selvästi suurempi (kuvio 29). Vähän lukevilla ja paljon lukevilla vastaukset olivat selvästi kirjamyönteisiä, mutta jonkin verran lukevilla tabletti- ja kirjamyönteisten vastausten osuudet olivat yhtä suuret.

Kuvio 29. Ymmärrän lukemani paremmin ja lukemisaktiivisuus.

Sen lisäksi, että lukemisaktiivisuudeltaan passiivisimpien eli vähän lukevien ryhmän vastaukset olivat selvästi muita tablettimyönteisempiä, vielä selvempi korrelaatio on paljon lukevien ja kirjamyönteisyyden kanssa. Vaikka paljon lukevien ryhmä oli koeluokkien osalta lukumäärältään varsin pieni, oli yhteys koko kysymyspatteriston osalta selvä: paljon lukevien vastaukset olivat selvästi kirjamyönteisempiä kuin koko ryhmän sekä myös hyvin kirjamyönteisten tyttöjen vastaukset.

Esimerkiksi väittämässä 1) *kirjojen lukeminen on ehdottomasti hauskeempaa* paljon lukevilla kirjamyönteisten vastausten osuus oli 58,8 %. Pelkästään tyttöjen vastauksista kirjamyönteisiä oli

41,2 %. Väittämässä 2) *olisin lukenut diplomikirjoja enemmän* kaikkien kirjamyönteisten vastausten osuus yhteensä oli 32,9 %, tytöillä 35,3 %. Paljon lukevilla osuus oli selvästi enemmän eli 58,8 %. Väittämässä 3) *lukisin kirjoja vapaa-ajallani mieluummin* kirjamyönteisiä vastauksia annettiin kaikkiaan 45,7 %, tytöillä 55,9 % ja paljon lukevilla osuus oli 64,7 %. Väittämässä 4) *ymmärrän lukemani paremmin* kirjamyönteisiä vastauksia kaikkiaan oli 32,8 %, tytöillä osuus oli 29,4 % ja paljon lukevilla taas selvästi korkeampi eli 41,2 %. Vapaa-ajallaan paljon lukevat kokivat siis perinteisen painetun kirjan itselleen selvästi e-kirjaa mieluisammaksi formaatiksi

4.3 Lukukami-vihkot

Lukukami-lukudiplomivihkoja palautettiin kaikkiaan 116: tyttöjen 63 ja poikien 53. Koeluokkalaisten vihkoja oli 66, joista 34 tyttöjen ja 32 poikien. Verrokkiluokkalaisten vihkoja oli 50, joista 29 tytöiltä ja 21 pojilta. Vihkoista koeluokkalaisten oli 56,9 %, verrokkiluokkalaisten 43,1 %. Jakauma ei näin ollen poikkea merkittävästi kyselyjen jakaumasta koe- ja verrokkiluokkalaisten suhteen. Tyttöjä on hiukan poikia enemmän suhteessa kyselyiden jakaumaan (kyselyissä tyttöjä 51,6 %, vihkoissa 54,3 %). Tytöistä jokainen palautti siis kyselyiden lisäksi myös vihkonsa, eli palauttamatta jääneet vihkot olivat kaikki poikien. Yhden koulun osalta kaikki tutkimukseen osallistuneet oppilaat palauttivat sekä kyselyt että vihkon, kahden muun koulun osalta oppilailta jäi palauttamatta kummastakin koulusta kaikkiaan kolme vihkoa.

Lukukami-lukudiplomivihkoissa oli kullekin lukudiplomikirjalle varattu oma aukeamansa tarrojen liimaamista varten. Tarroja liimattiin vihkoon sitä mukaa, kun kirjaa luettiin eteenpäin, ja vihkossa oli paikkoja tarroille vähintään yhtä monta kuin luettavassa kirjassa oli lukuja. Kaikkiaan oppilaat liimasivat vihkoihinsa yhteensä 8653 tarraa. Tunnetarroja oli oppilailta valittavana 17 erilaista.

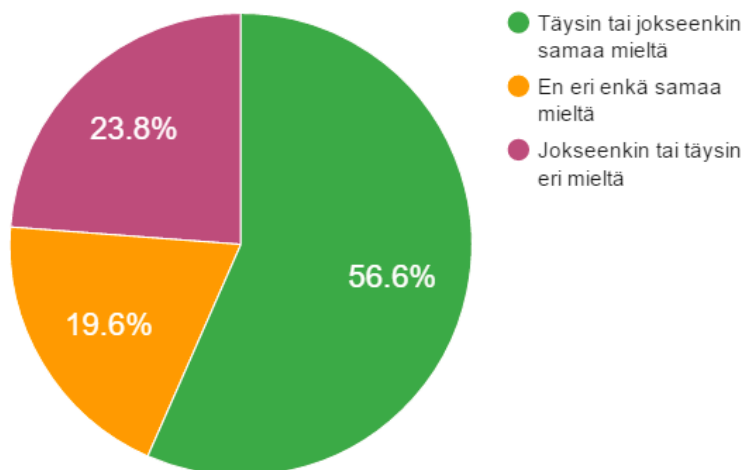

Kouluittain vihkon tehtävien vastauksia tarkasteltaessa huomattiin, että vihkon kahden viimeisen aukeaman tehtäviä, eli kaveritehtävää ja suosikkitarraa koskevaa tehtävää, oli kahdessa luokassa tehnyt korkeintaan muutama oppilas. Luvussa 3.2 mainitun, muutenkin pieniotantaisen verrokkiluokan osalta tämä oli odotettavissa opettajan puutteellisen ohjeistuksen vuoksi, mutta jostain syystä erään toisen koulun koeluokan oppilaista kaikkiaan vain kolme oli tehnyt näitä tehtäviä. Tämä luokan oppilaat olivat muuten olleet hyvin aktiivisia kaikkien annettujen tehtävien ja lukudiplomikirjojen lukemisen suhteen sekä huolellisesti liimailleet tarrat vihkoon lukemiensa kirjojen kohdalle että laskeneet kaikki laittamansa tarrat. Myös saman koulun verrokkiryhmässä vihkon tehtäviä oli tehty samalla aktiivisuudella kuin kahden muun koulun koeluokissa. Näin ollen vaikuttaisi siltä, että jostain syystä kyseisen koeluokan opettajalta oli viimeinen sivu jäänyt joko huomaamatta tai ohjeistamatta sen teko oppilaille.

Tässä alaluvussa esitellään oppilaiden kokemuksia tunnetarroista ja tehtävävihkoista. Aineistona on sekä oppilaiden Lukukami-lukudiplomivihkojen tehtävät että loppukyselyn loppupuolen kaikkiaan 14 väittämää, jolla kartoitettiin oppilaiden kokemuksia tunnetarrojen käyttämisestä ja tehtävävihkojen täyttämistä.

4.3.1 Yleisiä kokemuksia tunnetarroista ja tehtävävihkoista

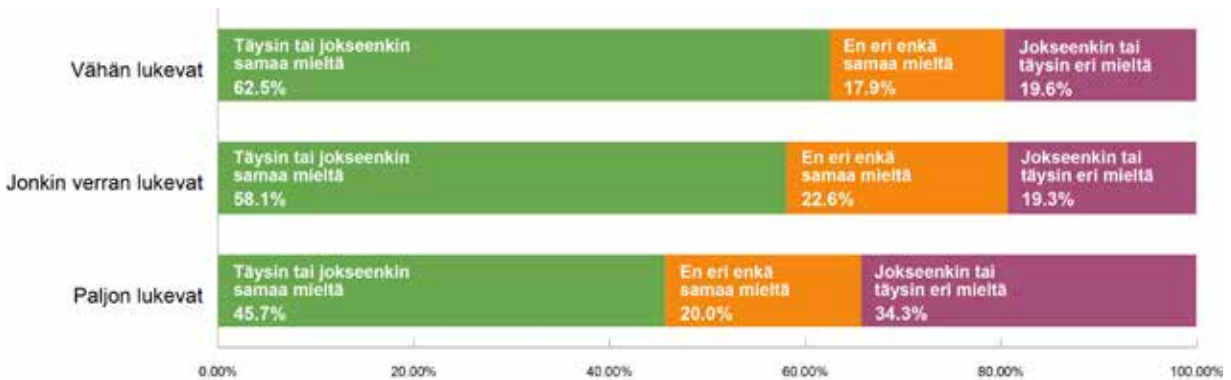
Suhtautumista tunnetarrojen käyttöön ja niiden vaikutusta lukukokemukseen käsiteltiin loppukyselyssä neljän erilaisen väittämän kautta. Ensimmäinen väittämä oli *kirjojen lukeminen oli hauskempaa, kun käytössä oli tehtävävihko ja tunnetarrat* (kuvio 30). *Täysin tai jokseenkin samaa mieltä* väittämän kanssa oli kaikkiaan vähän yli puolet (56,6 %) oppilaista. *Jokseenkin tai täysin eri mieltä* oli kuitenkin vain noin joka neljäs (23,8 %), ja loput (19,6 %) oppilaat olivat valinneet neutraalin *en eri enkä samaa mieltä* -vaihtoehdon.

Kuvio 30. *Kirjojen lukeminen oli hauskempaa, kun käytössä oli tehtävävihko ja tunnetarrat.*

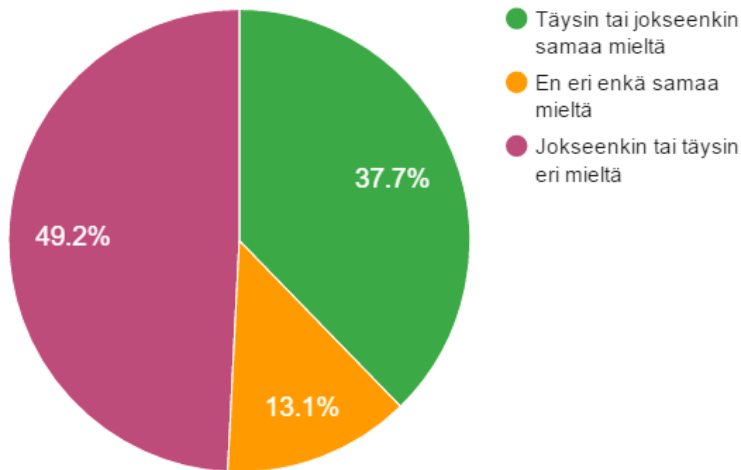
Tytöt kokivat tarrojen ja vihkojen käytön poikia mielekkäämmäksi: tytöistä väittämän kanssa samaa mieltä oli 63,5 %, pojista 49,2 %. Ryhmittäin tarkasteltuna taas verrokkiluokkalaiset pitivät tarrojen käyttöä jonkin verran mielekkäämpänä (samaa mieltä 61,5 %) kuin koeluokkalaiset (samaa mieltä 52,9 %).

Tarkasteltaessa suhteessa lukemisaktiivisuuteen eroja oli jonkin verran. Vähän lukevat kokivat tarrojen tekevän lukemisesta hauskempaa useammin (samaa mieltä 62,5 %) kuin jonkin verran lukevat (samaa mieltä 58,1 %). Paljon lukevista taas vain 45,7 % oli väittämän kanssa samaa mieltä (kuvio 31).

Kuvio 31. Kirjojen lukeminen oli hauskempaa, kun käytössä oli tehtävävihko ja tunnetarrat ja lukemisaktiivisuus.

Väittämään *olisin mieluummin vain lukenut kirjoja, ilman että jouduin samalla täyttämään tehtävävihkoa ja käyttämään tunnetarroja* annetut vastaukset olivat kokonaisuutena linjassa ensimmäisen, lukemisen hauskuutta koskevan väittämän kanssa: eri mieltä väittämän kanssa oli 49,2 % oppilaista (kuvio 32). Eli noin puolet oppilaista koki, että mieluummin täyttivät vihkoa ja käyttivät tarroja kuin pelkästään lukivat kirjoja. Samaa mieltä väittämän kanssa oli 37,7 %, eli hieman useampi kuin joka kolmas oli kuitenkin sitä mieltä, että olisi mieluummin vain lukenut kirjoja.

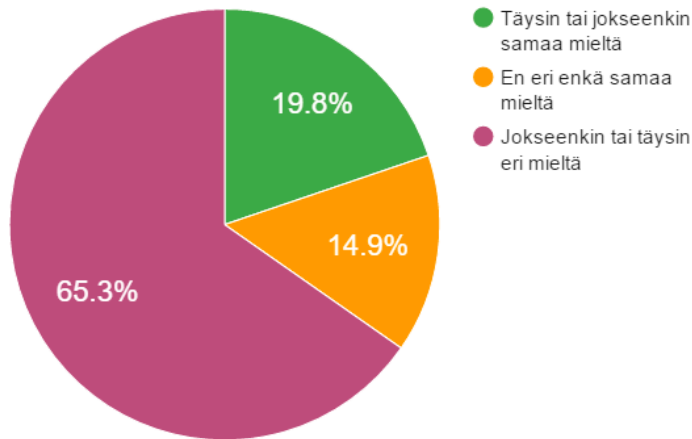

Kuvio 32. *Olisin mieluummin vain lukenut kirjoja, ilman että jouduin samalla täyttämään tehtävävihkoa ja käyttämään tunnetarroja.*

Tämänkin väittämän osalta tytöt kokivat tarrat selvästi mielekkäämmäksi (samaa mieltä 28,5 %) kuin pojat (samaa mieltä 47,6 %). Ryhmittäin tarkasteltaessa osat vaihtuvat ensimmäiseen väittämään nähden: tässä koeluokkalaiset (samaa mieltä 32,9 %) kokivat tarrojen käytön verrokkiluokkalaisia (samaa mieltä 44,2 %) mielekkäämmiksi. Suhteessa lukemisaktiivisuuteen jakauma

noudattelee ensimmäisen väittämän linjaa: *paljon lukevat* olivat selvästi enemmän väittämän kanssa samaa mieltä (45,7 %) kuin *vähän* (37,5 %) ja *jonkin verran lukevat* (29,0 %).

Väittämän *tehtävävihkon täyttäminen ja tunnetarrojen käyttö oli ärsyttävää ja vei vain turhaan aikaa* kanssa samaa mieltä oli vain 19,8 % oppilaista (kuvio 33). Kaksi kolmesta oppilaasta (65,3 %) oli siis sitä mieltä, ettei tehtävävihkon täyttäminen ja tunnetarrojen käyttäminen ollut ainaakaan suuressa määrin ärsyttävää tai turhaa.

Kuvio 33. *Tehtävävihkon täyttäminen ja tunnetarrojen käyttö oli ärsyttävää ja vei vain turhaan aikaa.*

Sukupuolittain tarkasteltuna jakauma on kahden aikaisemman väittämän kaltainen: tytöt (samaa mieltä 12,9 %) kokivat selvästi poikia (27,1 %) harvemmin tarrat ja vihkot ärsyttäviksi. Ryhmittäin tarkasteltuna suhtautuminen on niin ikään samanlainen kuin edellisessä väittämässä: koeluokkalaiset (samaa mieltä olevien osuus 17,4 %) kokivat tarrojen käytön jonkin verran verrokkiluokkalaisia (samaa mieltä 23,1 %) mielekkäämmäksi. Myös lukemisaktiivisuuden suhteen edellisten väittämien mukainen linja jatkuu (kuvio 34). Paljon lukevat kokivat tunnetarrat selvästi ärsyttävimmiksi ja turhemmiksi (samaa mieltä 32,4 %) kuin vähän lukevat (samaa mieltä 21,4 %) ja erityisesti jonkin verran lukevat (samaa mieltä 3,2 %).

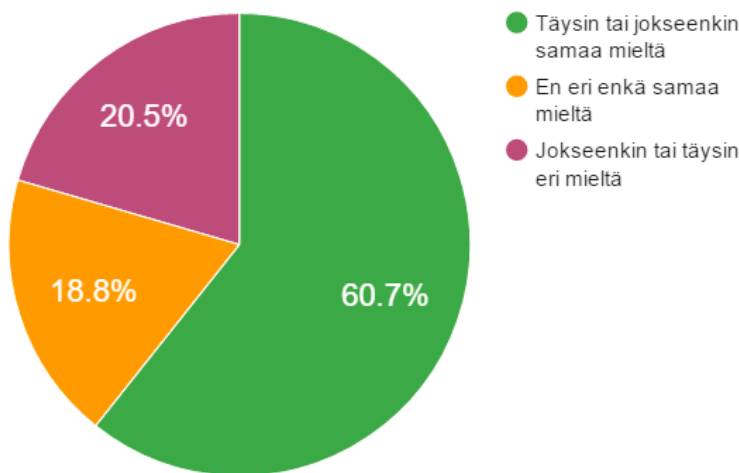

Kuvio 34. *Tehtävävihkon täyttäminen ja tunnetarrojen käyttö oli ärsyttävää ja vei vain turhaan aikaa ja lukemisaktiivisuus.*

Useampi oppilas sivusikin haastattelussa tarrojen käytön ärsyttävistä puolista erityisesti lukemisen keskeytymiseen liittyviä seikkoja:

- 13) *No se o ärsyttävää, ko sit sä oot just luku sen hyvän kohan ja siin o tulos seuraava jakso, just ollu jännittävä, ni sä joudut katkasu ni ajatus katkee, ku sä joudut laittaa niit tarroi. (poika, koeluokka)*
- 14) *Oli vähä ärsyttävää aina, ku piti laittaa niit tarroja. Se vähä keskeyty se lukeminen. Ni sillee varsinki, ku mä luen aina ku mä meen sänkyyn ennen ku mä nukahan, ni sitte aina piti nousta ylös laittaa se tarra sinne. (tyttö, verrokkiluokka)*
- 15) *Se on niin hankala, jos keskeyttää sen lukemisen vaikka kappaleella, että vaikka seuraavana päivänä lukee sen lopun, ni sit se o vähä hankala miettii et mite se viime päivänen. Mietit sen niinku sille tarraksi, että niin no se oli semmosta vähä, että piti miettiä enemmän. Et sillee se oli vähä huono, ku jos vaikka keskeytti sen lukemisen kesken. (tyttö, verrokkiluokka)*

Väittämän tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen oli innostavaa ja mukavaa kanssa samaa mieltä oli kaikkiaan 60,7 % oppilaista (kuvio 35).

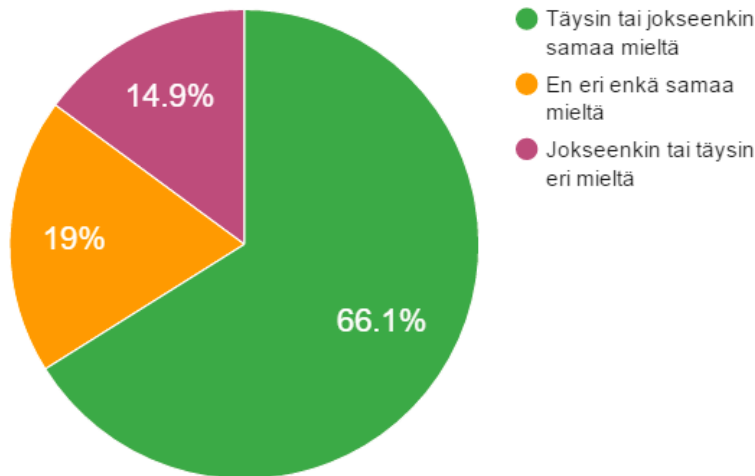

Kuvio 35. Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen oli innostavaa ja mukavaa.

Kuten muissakin väittämissä, myös tässä tytöt (69,8 %) suhtautuivat tarroihin jonkin verran poikia (50,8 %) myönteisemmin. Ryhmittäin tarkasteltuna ero on pieni: koeluokkalaisista samaa mieltä väittämän kanssa oli 60,0 % ja verrokkiluokkalaisista 61,5 %. Tarrat ja vihkot vaikuttivatkin kokonaisuudessaan olevan lähes yhtä suosittuja kummassakin ryhmässä: neljästä väittämästä kahdessa koeluokkalaiset kokivat tarrat mielekkäämmiksi, ja kahdessa väittämässä taas verrokkiluokkalaiset. Myös lukemisaktiivisuuteen suhteutettuna tarrojen käytön mielekkyys on aikaisempien väitteiden tulosten kanssa yhtenevä: paljon lukevat (samaa mieltä 57,1 %) eivät pidä tarrojen käyttöä niin hyödyllisenä tai innostavana kuin vähän lukevat (58,9 %), ja jonkin verran lukevat taas kokevat ne kaikkiaan jonkin verran muita mielekkäämmiksi (67,7 %). Joillekin juuri se, että lukemisen sai hetkeksi keskeyttää ja kiinnittää huomionsa hetkellisesti muualle, oli osalle juuri sopivaa, ja teki tarrojen käytöstä mielekäästä:

16)Olihan se niinku esim. päivällä iha niinku mukava virike, ku välissä poistuu siitä luku lukemisesta ja laittaa sen tarran siihen. (tyttö, verrokkiluokka)

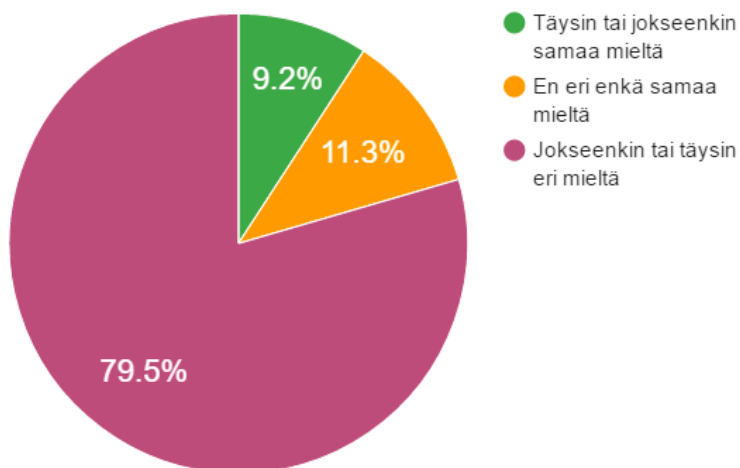
Tunnetarravalikoiman riittävyttä ja sopivuutta kartoitettiin kolmella kysymyksellä. Väittämän *tunnetarroja oli tarpeeksi erilaisia ja niistä oli helppo löytää sopiva vaihtoehto* kanssa oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä kaikkiaan 66,1 % oppilaista (kuvio 36).

Kuvio 36. *Tunnetarroja oli tarpeeksi erilaisia ja niistä oli helppo löytää sopiva vaihtoehto.*

Sukupuolittain tarkasteltuna ero ei ollut suuri. Tytöillä samaa mieltä osoittavien vastausten osuus oli 69,8 %, pojilla 62,1 %. Ryhmittäin tarkasteltuna ero oli vielä tätäkin pienempi: koe-
luokkalaisista positiivisen vastauksen oli valinnut 67,1 % ja verrokkiluokkalaisista 64,7 %. Lu-
kemisaktiivisuusryhmien välillä eroja oli jonkin verran. Vähän lukevista positiivisen vastauksen
oli valinnut vain 60 %, jonkin verran ja paljon lukevien ryhmissä positiivisten vastausten osuus
oli hieman yli 70 %. Myös eri mieltä olevien osuuksissa oli eroja: vähän lukevilla osuus oli 20,0
%, jonkin verran lukevilla 12,0 % ja paljon lukevilla 8,6 %. Näin ollen vähän lukeneet kokivat
tarravalikoiman kaikkiaan jonkin verran epäsopivammaksi itselleen kuin paljon ja jonkin verran
lukevat.

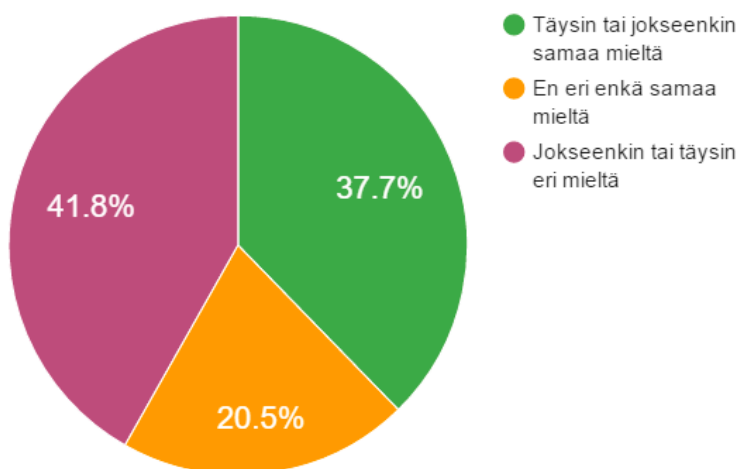
Vastakohtaiseksi käännettyyn väittämään *tunnetarrat olivat vääränlaisia, en löytänyt sopivaa
vaihtoehtoa oikeastaan ikinä* annettujen vastausten jakauma oli linjassa edellisen väittämän
kanssa: yhteensä vain 9,2 % oli väittämän kanssa samaa mieltä ja 79,5 % eri mieltä (kuvio 37).

Kuvio 37. *Tunnetarrat olivat vääränlaisia, en löytänyt sopivaa vaihtoehtoa oikeastaan ikinä.*

Sukupuolittain tarkasteltuna ero oli samankaltainen kuin ensimmäisessä tunnetarravalikoiman sopivuutta kartoittavassa väittämässä: tytöt olivat jonkin verran tyytyväisempiä tarravalikoimaan kuin pojat. Tytöistä väittämän kanssa samaa mieltä oli 4,8 % ja pojista 13,5 %. Ryhmittäin eroa oli jonkin verran: koeluokkalaisista väittämän kanssa samaa mieltä oli 12,9 % ja verrokkiluokkalaisista 3,8 %. Ensimmäisessä väittämässä koeluokkalaiset kokivat tarravalikoiman itselleen sopivammaksi kuin verrokkiluokkalaiset, kun taas toisessa väittämässä verrokkiluokkalaiset pitivät tarravalikoimaa koeluokkalaisia sopivampana. Lukemisaktiivisuusryhmittäin erot taas olivat pienet: vähän lukevat olivat tarravalikoimaan hieman tyytymättömiä, heistä väitteen kanssa samaa mieltä oli 10,7 %. Paljon lukevilla osuus oli 8,5 %, jonkin verran lukevista väitteen kanssa samaa mieltä oli 6,5 %. Kuitenkin eri mieltä olevien osuudet tasoittivat eroja siinä määrin, että kaikkiaan eri lukemisaktiivisuusryhmät kokivat tarravalikoiman jokseenkin yhtä sopivaksi.

Kysymyksenasettelultaan neutraalimpaan väittämään *tunnetarroja olisi pitänyt olla useammanlaisia, en aina löytänyt sopivaa* oppilaiden vastaukset jakautuivat tasaisemmin eri vaihtoehtojen välillä: oppilaista 37,7 % oli väittämän kanssa samaa mieltä ja hieman useampi eli 41,8 % eri mieltä (kuvio 38).

Kuvio 38. *Tunnetarroja olisi pitänyt olla useammanlaisia, en aina löytänyt sopivaa.*

Tytöillä samaa mieltä olevien osuus oli hieman pienempi (34,9 %), pojilla taas samaa mieltä olevia oli koko ryhmän tasoa hieman enemmän (40,7 %). Ryhmittäin tarkasteltuna koeluokkalaiset olivat väittämän kanssa samaa mieltä (34,3 %) jonkin verran harvemmin kuin verrokkiluokkalaiset (42,3 %). Lukemisaktiivisuuteen suhteutettuna erot olivat suhteellisen pienet: vähän lukevilla samaa mieltä olevien osuus oli 37,5 %, jonkin verran lukevilla 35,5 % ja paljon lukevilla 40,0 % eri mieltä olevien osuuksien tasoittaessa taas eroja entisestään.

Tarravalikoimaan oppilaat vaikuttivat siis kaikkiaan varsin tyytyväisiltä. Vähän yli kolmasosa kaipasi tarravalikoimaan vielä laajennusta, mutta väittämän muoto *en aina löytänyt sopivaa* jättää avoimeksi sen, kuinka usein oppilas koki, ettei tarroja ollut riittävästi erilaisia. Kahden muun väittämän perusteella kuitenkin huomataan selvästi suurimman osan kokeneen, että sopiva tarra oli vähintäänkin useimmiten helppo löytää. Tytöt olivat kaikkiaan hieman poikia tyytyväisempiä tarravalikoimaan jokaisen väittämän osalta. Tämä kävi ilmi myös haastatteluissa:

17) *Ne oli iha kivoja aina siinä alussa, mut lopussa se alko jo vähä kyllästyttää niitte pistämine. Ja sieltä puuttu aina semmone just se tietty tarra, mitä mä oisin aina halunnu pistää: semmone iha ok.* (poika, koeluokka)

Koe- ja verrokkiluokkalaisten kokemukset tarravalikoiman sopivuudesta taas hieman vaihtelivat kysymyksittäin, joten kaikkiaan kumpikin ryhmä vaikutti jokseenkin yhtä tyytyväisiltä tarroihin. Lukemisaktiivisuuteen suhteutettuna *jonkin verran lukevat* kokivat tarravalikoiman jonkin verran sopivammaksi kuin *paljon lukevat*, vähän lukevien ollessa valikoimaan suhteessa hieman muita tyytymättömpimpiä.

Haastattelussa koeluokkien oppilailta kysyttiin myös näkemyksiä siitä, olisiko tehtävävihkon ja tunnetarrojen käyttö ollut mielekkäämpää, mikäli tarrat ja vihko olisivat olleet sähköisessä muodossa, suoraan e-kirjaan integroituna sovelluksena. Kyselylomakkeissa tätä asiaa ei sivuttu, joten kaikilta oppilailta ei tähän näkemystä saatu. Haastatteluissa näkökulmia saatiin kuitenkin monipuolisesti:

18) *Ehkä mieluummin siellä sisällä [e-kirjassa ne tarrat], ku miekii aina otin tarran ni ne aina joskus repes.* (koeluokan oppilas)

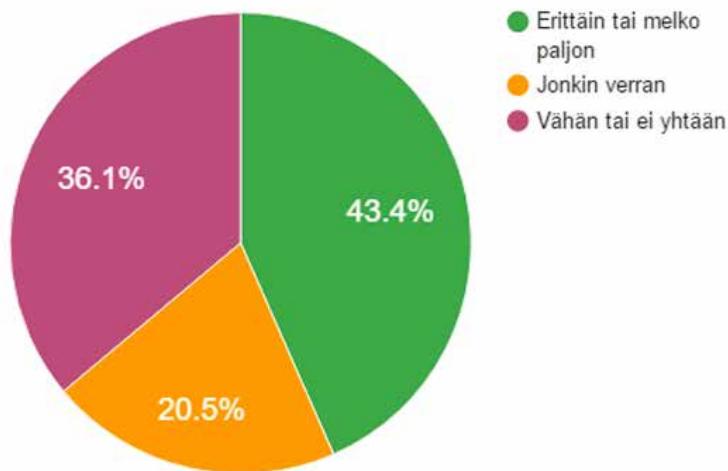
19) *Ainaki helpompi* [olisi se applikaatio]. (koeluokan oppilas)

20) *Miusta ehkä vähä huonompi* [olisi se applikaatio]. (koeluokan oppilas)

Kaikkiaan oppilaat kuitenkin tuntuivat pitäneen paperisia vihkoja tarroineen mukavana ja toimivana ratkaisuna. Moni oppilas arveli, ettei sähköinen tunnetarrasovellus olisi juurikaan vaikuttanut heidän lukemiseensa eri tavalla kuin printtiversiot. Jotkut pohtivat, että sitten ei olisi tarvinnut muistaa kuljettaa niin montaa eri asiaa mukana, mutta kutienkin yleisin kokemus oli se, että nykyinen systeemi oli hyvin toimiva näinkin.

4.3.2 Tunnetarrojen ja tehtävävihkojen vaikutus lukuinnostukseen

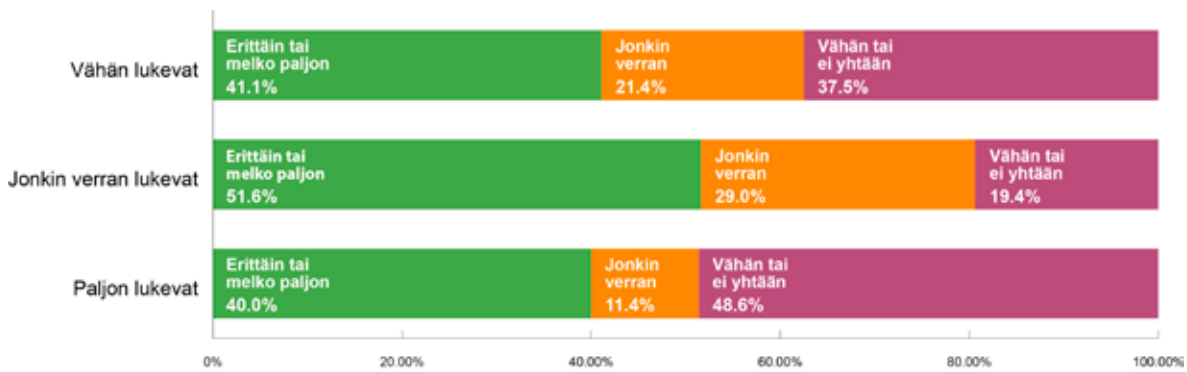
Oppilailta kysyttiin loppukyselyssä, että *innostiko tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen sinua lukemaan tavallista enemmän*. Tähän oppilaiden vastaukset jakautuivat siten, että 17,2 % kertoi niiden innostaneen (1) *erittäin paljon*, 26,2 % (2) *melko paljon*, 20,5 % (3) *jonkin verran*, 17,2 % (4) *vähän* ja 18,9 % (5) *ei yhtään*. Kaikkiaan kahta positiivisinta vastausta (1 ja 2) annettiin yhteensä 43,4 % eli lähes puolet oppilaista oli sitä mieltä, että tarrat ja vihko innostivat lukemaan tavallista enemmän ainakin jonkin verran, kun taas kaksi negatiivisinta, *vähän* (4) ja *ei yhtään* (5) saivat kaikkiaan 36,1 % osuuden vastauksista (kuvio 39).

Kuvio 39. *Innostiko tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen sinua lukemaan tavallista enemmän.*

Ryhmittäin tarkasteltuna jakauma ei poikkea kovinkaan paljon. Kahta negatiivisinta vastausta on koeluokissa annettu 37,1 % ja verrokkiluokissa 34,6 %. Kahden positiivisimman vastauksen osalta ero on hiukan isompi: koeluokissa niiden osuus oli 40,0 % ja verrokkiluokissa 48,1 %. Verrokkiluokissa tarrat ja vihkot näin ollen koettiin kaikkiaan hiukan innostavimmiksi kuin koeluokissa.

Lukemisaktiivisuuden mukaan tarkasteltaessa jakaumissa on eroja jonkin verran sekä suhteessa toisiinsa että koko ryhmän jakaumaan (kuvio 40). Jonkin verran lukevista hieman useampi, vähän yli puolet, arveli lukuinnostuksensa lisääntyneen tarrojen ja vihkojen myötä kuin vähän ja paljon lukevista, joilla *erittäin* ja *melko paljon* vastausten osuus oli n. 40 %. Paljon lukevista taas suurin osa (48,6 %) oli sitä mieltä, että vihkot ja tarrat lisäsivät lukuintoa vain *vähän* tai *ei yhtään* vähän lukevilla osuuden ollessa 37,5 % ja jonkin verran lukevilla vain 19,4 %.

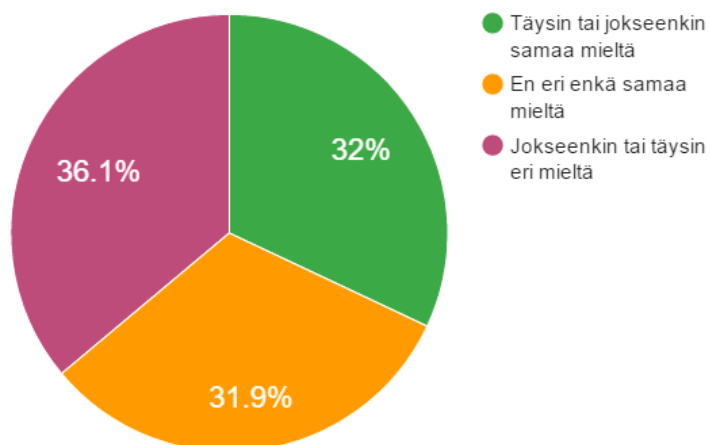
Kuvio 40. Innostiko tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen sinua luke-maan tavallis-ta enemmän ja lukemisaktiivisuus.

Jo valmiiksi vapaa-ajallaan eniten lukevien ryhmässä lukudiplomisuorituksen toiminnallisen puolen ei siis koeta lisäävän lukuinnostusta enää juurikaan sen enempää. Vähän lukevat suhtau-tuivat tarroihin ja vihkoihin lukuinnostuksen lisääjänä hieman eniten lukevia myönteisemmin. Jonkin verran lukevat kokivat lukuinnostuksensa lisääntyneen kuitenkin selvästi eniten.

4.3.3 Tunnetarrojen ja tehtävävihkojen vaikutus luetunymmärtämiseen

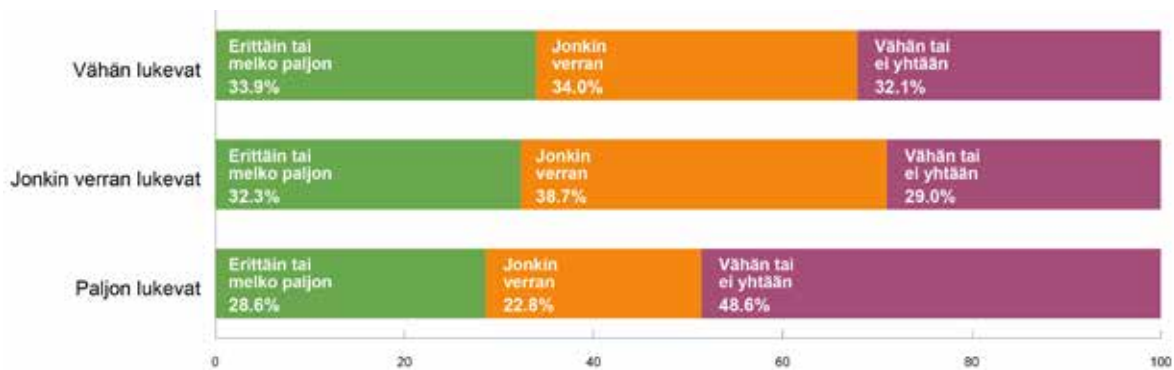
Vihkojen ja tarrojen vaikutusta luetunymmärtämiseen selvitettiin oppilailta loppukyselyn kah-den vastakkaisen väittämän avulla: *tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen **auttoivat** minua **ymmärtämään lukemani** paremmin* sekä *tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen **ei vaikuttanut siihen, kuinka hyvin ymmärsin lukemani***.

Ensimmäiseen väittämään vastaukset jakoutuivat siten, että oppilaista kaikkiaan 32,0 % oli *täysin* tai *jokseenkin samaa mieltä* siitä, että tunnetarrat auttoivat luetunymmärtämisessä (kuvio 41). Neuraalin vaihtoehdon *en eri enkä samaa mieltä* valitsi 31,9 % ja *jokseenkin* tai *täysin eri mieltä* väitteen kanssa oli 36,1 %. Eli hieman isompi osa oli sitä mieltä, etteivät vihkot ja tarrat auttaneet ymmärtämään luettua paremmin.

Kuvio 41. Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen auttoivat minua ymmär-tämään lukemani paremmin.

Sukupuolittain tarkasteltuna jakauma on samanlainen kuin muissakin tunnetarroja koskeissa kysymyksissä, eli tytöt suhtautuvat tarroihin jonkin verran poikia myönteisimmin: tässä väittämässä samaa mieltä olevien osuus oli tytöillä 39,7 %, pojilla 23,7 %. Koe- ja verrokkiluokkien välillä samaa mieltä olevien osuuden eroa oli vain reilun prosenttiyksikön verran, mutta eri mieltä olevien osuudessa ero oli selvä: koeluokkalaisilla osuus oli 31,4 % ja verrokkiluokkalaisilla 42,3 %, eli verrokkiluokkalaisista isompi osuus oli sitä mieltä, etteivät vihkot ja tarrat edistä heidän luetunymmärtämistään. Lukemisaktiivisuuden suhteen jakauma noudatteli muiden tunnetarrakysymysten linjaa: paljon lukevat kokevat luetunymmärtämisen suhteen hyötyvänsä tarroista kaikkein vähiten (samaa mieltä 28,6 %), jonkin verran lukevat hieman enemmän (32,3 %) ja vähiten vapaa-ajallaan lukevat niukasti eniten (33,9 %) (kuvio 42).

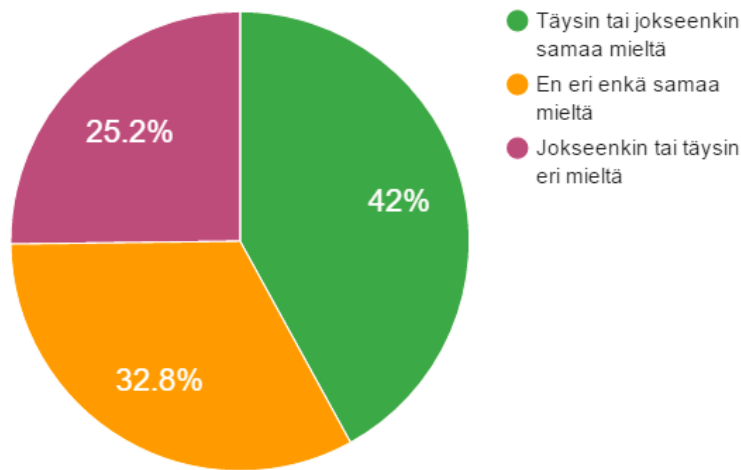
Kuvio 42. Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen auttoivat minua ymmärtämään lukemani paremmin ja lukemisaktiivisuus.

Osa oppilaista pohti haastatteluissa, kuinka tarrojen käyttäminen ja vihkojen täyttäminen olivat heidän luetunymmärtämistään edistäneet:

21) *Ku niitä laitto nii ain tuli sillai niinko uus se tunnetila. Et se oli sitten niinku siitä se juttu, et tuli enemmän sellasta, ku luki sitä kirjaa ni enemmän sellasta niinku et ymmärs enemmän, ku rupes mieltii siinä alussa jo sitä tarraa niinku et minkä laittaa.* (tyttö, verrokkiluokka)

22) *Se, että sä niinku löydät sen, että ku sää luet kirjaa niin sen tunteen helpommi, ja sitte sä niinku voit kattoa, että miltä se tuntu sillo ku sää luit sitä.* (poika, koeluokka)

Toisen väittämän vastauksissa asennoituminen oli kaikkiaan ensimmäistä väittämää hieman kielteisempää (kuvio 43). Yhteensä 42,0 % oppilaista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen ei vaikuttanut siihen, kuinka hyvin ymmärsin lukemani kanssa. Jokseenkin tai täysin eri mieltä väittämän kanssa oli 25,2 % oppilaista. Neutraalin vaihtoehdon en eri enkä samaa mieltä valitsi 32,8 % oppilaista.

Kuvio 43. Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen ei vaikuttanut siihen, kuinka hyvin ymmärsin lukemani.

Tytöt kokivat taas tarrojen vaikutuksen selvästi myönteisemmäksi kuin pojat: tytöistä samaa mieltä oli 26,2 % ja pojista peräti 58,6 %. Ryhmittäin tarkasteltuna jakauma on linjassa ensimmäisen luetunymmärtämistä koskevan väittämän kanssa: verrokkiluokkalaisista väittämän kanssa samaa mieltä oli 48,0 % ja koeluokkalaisista 37,3 %. Koeluokkalaiset kaikkiaan siis kokivat vihkojen ja tarrojen edesauttavan heidän luetunymmärtämistään jonkin verran verrokkiluokkalaisia enemmän.

Lukemisaktiivisuuteen suhteutettuna tulokset ovat aiempien tunnetarroja koskevien väittämien kanssa samansuuntaisia: paljon lukevat kokivat tarrojen hyödyn pienimmäksi (kuvio 44). Paljon lukevat olivat selvästi useimmin (53,1 %) sitä mieltä, etteivät he tarrojen avulla ymmärrä lukemaansa paremmin. Vähiten lukevista hieman pienempi osuus (46,4 %) oli väittämän kanssa samaa mieltä. Myönteisimmin tarrojen vaikutuksen luetunymmärtämiseen kokivat jonkin verran lukevat, joilla väittämän kanssa samaa mieltä olevien osuus oli vain 22,6 %.

Kuvio 44. Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen ei vaikuttanut siihen, kuinka hyvin ymmärsin lukemani ja lukemisaktiivisuus.

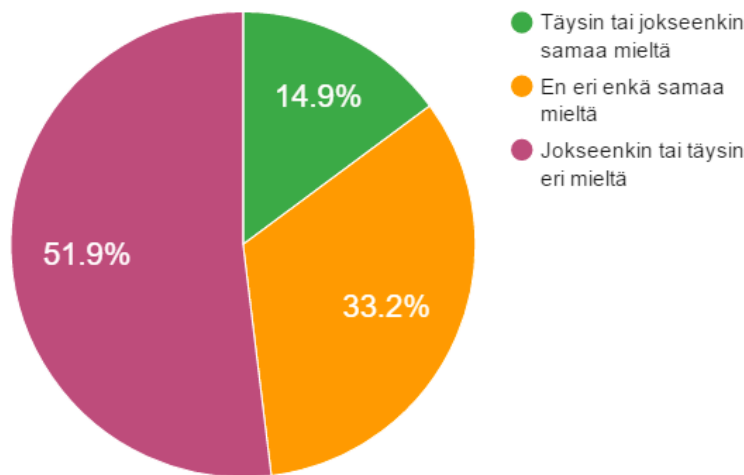
Eniten lukevien ryhmä oli kummassakin väittämässä johdonmukaisesti samaa mieltä siitä, ettei tarroilla ja vihkoilla ollut vaikutusta heidän luetunymmärtämiseensä. Vähän lukevilla väittämien

tulosten välillä oli hienoinen ristiriita, joten he eivät välttämättä olleet lukeneet kysymystä riittävän tarkasti ja ymmärtäneet eroa kysymyksenasettelussa riittävässä määrin. Jonkin verran lukevat taas kokivat tarrojen ja vihkojen hyödyttävän luetunymmärtämistään ainakin jossain määrin.

4.3.4 Tunnetarrojen ja tehtävivihkon vaikutus lukukokemuksen jakamiseen

Tunnetarrojen vaikutusta lukukokemuksen jakamiseen kartoitettiin oppilailta loppukyselyn neljällä väittämällä: oppilailta tiedusteltiin, missä määrin tarrat innostivat heitä keskustelemaan lukemastaan opettajan, luokkakavereiden ja perheen kanssa. Viimeisessä väittämässä oppilaat arvioivat, ovatko he samaa vai eri mieltä sen väitteen kanssa, että tunnetarrat eivät lisänneet oppilaan kiinnostusta keskustella lukemastaan.

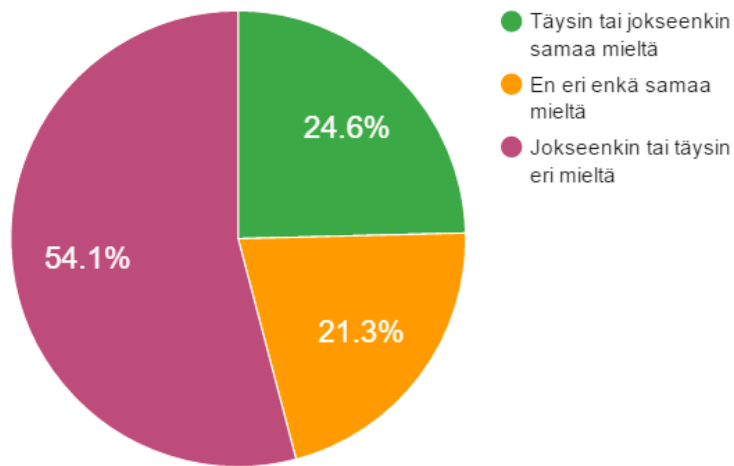
Vähiten oppilaat kokivat tarrojen lisäävän innostusta keskustella luetusta opettajan kanssa: oppilaista vain 14,9 % oli väitteen kanssa samaa mieltä (kuvio 45).

Kuvio 45. Tarrojen ja vihkojen vaikutus innostukseen keskustella luetusta opettajan kanssa.

Tyttöillä samaa mieltä olevien osuus (16,1 %) oli taas hieman suurempi kuin pojilla 13,8 %. Ryhmittäin tarkasteltuna ero oli suuri: koeluokkalaisista samaa mieltä oli 20,6 % eli selvästi enemmän kuin verrokkiluokkalaisista, joilla osuus oli vain 7,7 %. Myös lukemisaktiivisuusryhmittäin eroa oli paljon: jonkin verran lukevista 20,0 % koki tarrojen lisäävän keskusteluintoa opettajan kanssa, vähän lukevista 16,1 %:lla ja paljon lukevista vain 8,6 %:lla.

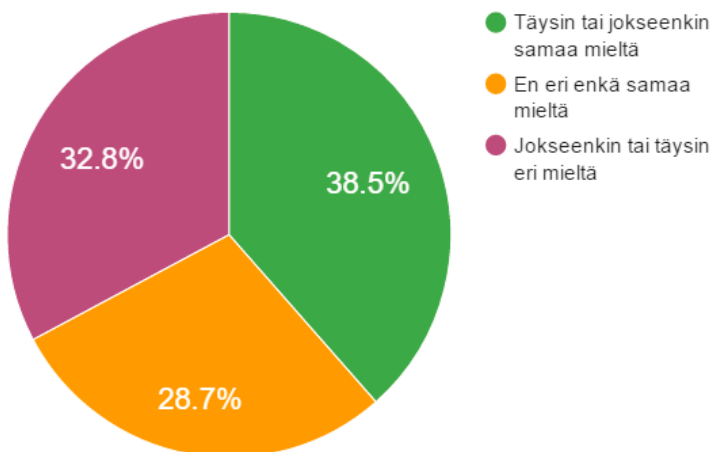
Intoa lukukokemuksen jakamiseen perheen kanssa tarrat lisäsivät hieman useammalla: 24,6 % oppilaista oli samaa mieltä *tunnetarrojen käyttö ja tehtävivihkon täyttäminen innostivat minua keskustelemaan lukemastani perheeni kanssa* -väitteen kanssa (kuvio 46).

Kuvio 46. Tarrojen ja vihkojen vaikutus innostukseen keskustella luetusta perheen kanssa.

Tytöillä samaa mieltä olevien osuus (31,7 %) oli tällä kertaa selvästi suurempi kuin pojilla (16,9 %). Ryhmittäin tarkasteltuna koeluokkalaiset (28,6 %) olivat väittämän kanssa taas selvästi useammin samaa mieltä kuin verrokkiluokkalaiset (19,2 %). Lukemisaktiivisuusryhmittäin jakauma oli sellainen, että jonkin verran lukevat edellisen väittämän tapaan kokivat selvästi useimmin tarrojen lisäävän innostusta lukukokemuksen jakamiseen (35,5 %). Paljon lukevista samaa mieltä väittämän kanssa oli 25,7 %. Vähän lukevilla samaa mieltä olevien osuus oli vain 17,9 %.

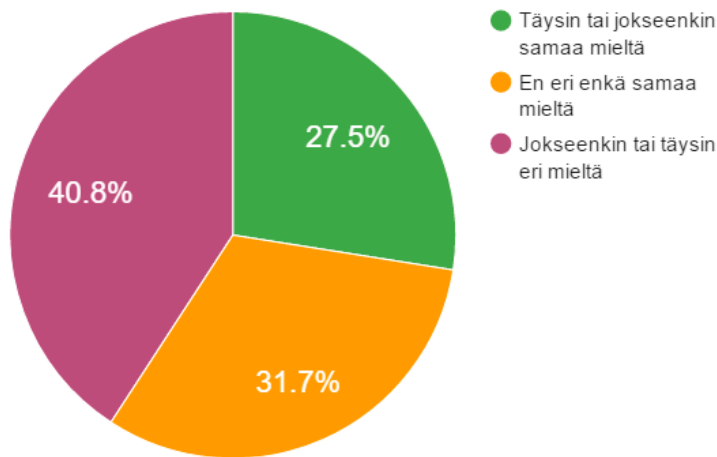
Selvästi eniten oppilaat kokivat tarrojen vaikuttavan haluun jakaa lukukokemus luokkakavereiden kanssa: 38,5 % oppilaista oli väittämän kanssa samaa mieltä (kuvio 47).

Kuvio 47. Tarrojen ja vihkojen vaikutus innostukseen keskustella luetusta luokkakavereiden kanssa.

Tytöillä osuus (43,5 %) oli taas aikaisempien väittämien tapaan selvästi suurempi kuin pojilla (34,5 %). Niin ikään edellisten lukukokemuksen jakamista koskevien väittämien tapaan koeluokkalaisten (samaa mieltä 44,1 %) suhtautuminen tarrojen hyötyihin oli verrokkiluokkalaisten (32,7 %) positiivisempaa. Myös lukemisaktiivisuusryhmiin suhteutettuna tulokset olivat edellisten väittämien kanssa yhtenevät: samaa mieltä olevien osuus oli suurin jonkin verran lukevilla, 51,6 %. Paljon lukevista samaa mieltä oli 42,8 % ja vähän lukevilla vain 28,6 %.

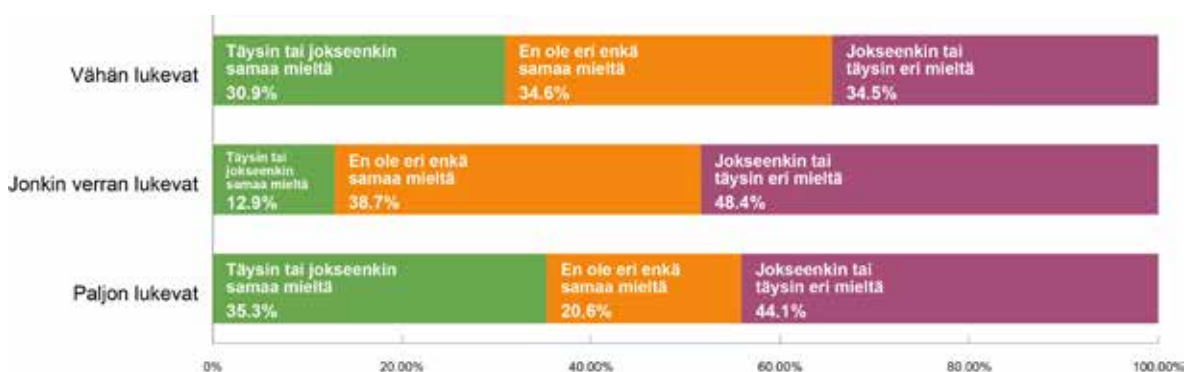
Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen ei lisänneet kiinnostustani keskustella lukemastani muiden kanssa -väittämän kanssa samaa mieltä oli 27,5 % oppilaista (kuvio 48). Neutraalin vaihtoehdon valitsi 31,7 % oppilaista ja väittämän kanssa eri mieltä oli 40,8 %.

Kuvio 48. Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen ei lisänneet kiinnostusta keskustella lukemasta muiden kanssa.

Tytöistä samaa mieltä oli vain 16,1 % ja pojista taas selvästi enemmän eli 39,7 %. Koe- ja verrokkiluokkalaisten vastauksissa samaa mieltä olevien osuuksissa oli vain prosenttiyksikön ero. Koeluokkalaiset olivat kuitenkin jonkin verran useammin (44,1 %) väittämän kanssa eri mieltä kuin verrokkiluokkalaiset (36,3 %), eli kaikissa neljässä lukukokemuksen jakamista koskevassa väittämässä koeluokkalaiset kokivat tarrojen innostavan lukukokemuksen jakamiseen verrokkiluokkalaisia enemmän.

Lukemisaktiivisuusryhmittäin erot olivat suuret: jonkin verran lukevista samaa mieltä väittämän kanssa oli vain 12,9 %, kun vähän lukevissa heitä oli 30,9 % ja paljon lukevissa peräti 35,3 % (kuvio 49).

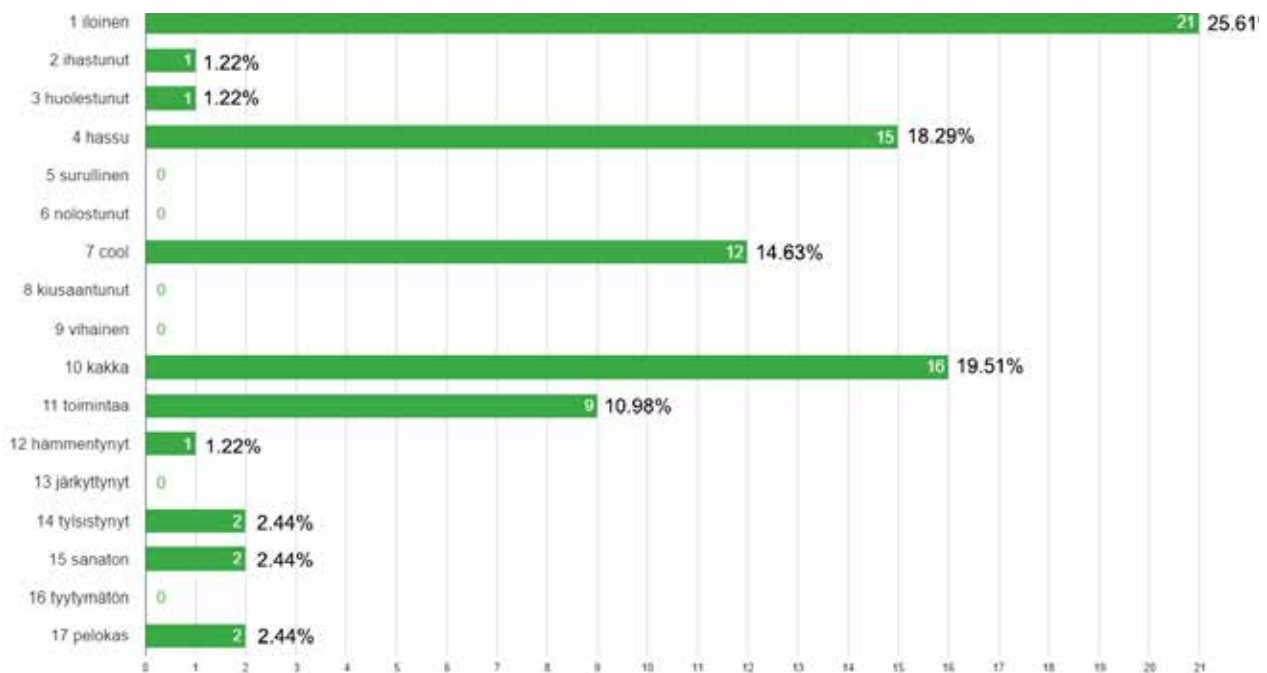
Kuvio 49. Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen ei lisänneet kiinnostusta keskustella lukemasta muiden kanssa ja lukemisaktiivisuus.

Kaikkiaan jonkin verran lukevat kokivat siis tarrojen vaikutuksen haluun lukukokemuksen jakamiseen selvästi merkittävämmäksi kuin vapaa ajallaan vain vähän tai kaikkein eniten lukevat.

4.3.5 Suosikitarrat ja kaveritehtävä

Lukukami-lukudiplomivihkon viimeisellä aukeamalla tiedusteltiin oppilailta heidän suosikitarransa (liite 4). Vihkon palauttaneista oppilaista kaikkiaan 70,7 % vastasi tähän kysymykseen. Ryhmittäin tarkasteltuna ero oli suuri: koeluokkalaisista suosikitarransa nimesi 60,6 % ja verrokkiluokkalaisista 84,0 %.

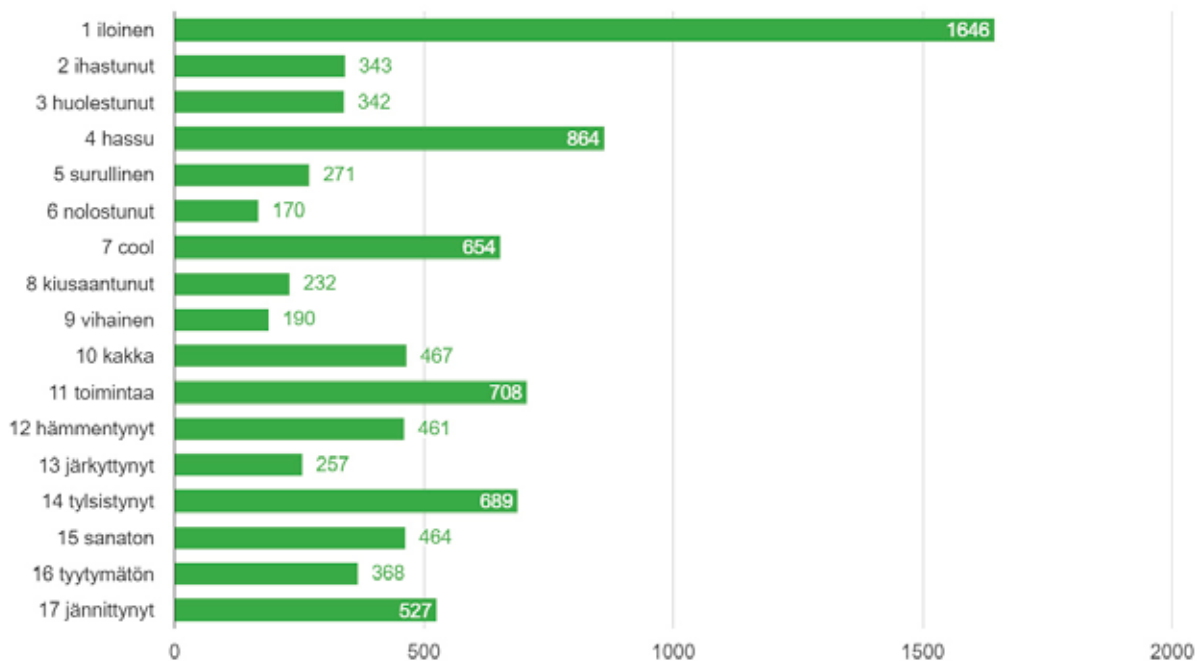
Osa tarroista (5, 6, 8, 9, 16) ei kukaan nimennyt suosikikseen (kuvio 50). Tarrat 2, 3, 12, 14, 15 ja 17 saivat yksittäisiä ääniä. Pääosa äänistä jakautui viiden tarran välillä siten, että tarran (11) valitsi 11,0 % oppilaista, tarran (7) 14,6 %, tarran (4) 18,3 %, ja tarran (10) 19,5 %. Tarra (1) oli selvästi suosituin, sillä sen nimesi suosikitarrakseen 25,6 % oppilaista.

Kuvio 50. Suosikitarrat.

Sekä ryhmittäin että sukupuolittain tarkasteltuna erot suosikitarran jakaumissa olivat hyvin suuret. Poikkeama oli suurin juuri eniten ääniä saaneen tarran nro 1 suhteen. Niin koeluokkien tyttöjen ja poikien kuin verrokkiluokan poikien kesken suosikitarravalinnoissa oli enemmän hajontaa: kaikilla näillä ryhmillä vastaukset jakoutuivat tasaisemmin suosituimpien 2–4 vaihtoehdon kesken. Verrokkiluokkien tytöistä kuitenkin 61,53 % oli nimennyt suosikitarrakseen vaihtoehdon 1 ja kaikki muut vaihtoehdot olivat saaneet vain yksittäisiä ääniä. Näin ollen tarra 1 oli suosikitarra itse asiassa vain verrokkiluokkien tyttöjen keskuudessa. Kuitenkin kaikkien luokkien ja ryhmien keskuudessa viiden suosituimman tarran (1, 4, 7, 10 ja 11) joukosta löytyi eniten ääniä saanut suosikitarra. Erot selittynevät kuitenkin osin sillä, että ainakin osa luokkalaisista on todennäköisesti keskustellut tehtävää tehdessään luokatovereiden kanssa, jolloin esimerkiksi kaverukset tai laajempikin kaveriporukka on saattanut hieman herkemmin tulla nimenneeksi suosikikseen juuri saman tarran kuin että jokainen olisi lähtenyt itse omaa suosikkiaan miettimään.

Tarroista selvästi eniten käytettiin tarraa nro 1: 1-tarroja oli 19,0 % kaikista vihkoihin liimatuista tarroista (kuvio 51). Tätä tarraa antoi selvästi suhteellisesti eniten niiden kahden verrokkiluokkien tytöt, jotka myös nimesivät saman tarran suosikkitarraukseen. Vaikka nämä tytöt käyttivät suhteellisesti eniten kyseistä tarraa, eivät he käyttäneet sitä niin paljon, että se yksin nostaisi tarran käyttömäärältään suurimmaksi: vaikka näiden tyttöjen käyttämät tarrat jätettiin pois laskuista, oli tarra 1 silti suosituin myös muiden oppilaiden keskuudessa. Mikäli näiden kahden verrokkiryhmän tyttöjen liimaamat tarrat jätetään huomiotta, oli muiden oppilaiden käyttämisestä tarroista tarraa nro 1 kuitenkin edelleen 15,4 %. Muiden tarrojen osalta näiden kahden verrokkiluokan tyttöjen antamien tarrojen osuus noudatteli kaikkien muiden luokkien antamien tarrojen suhteita ja suosituimmuutta. Toinen yksittäinen suosituin tarra oli tarra 4, jota oli 9,9 % annetuista tarroista. Lisäksi jonkin verran muita suosituimpia tarroja, tarroja 7, 11 ja 14 oli kutakin n. 8 % käytetyistä tarroista. Lisäksi tarroja 10, 12, 15 ja 17 annettiin kutakin 5,5–6 %. Loppujen tarrojen osuudet olivat 2–4 % käytetyistä tarroista. Selvästi vähiten, alle 200 tarraa kumpaakin, oppilaat käyttivät tarroja *nolostunut* (6) ja *vihainen* (9).

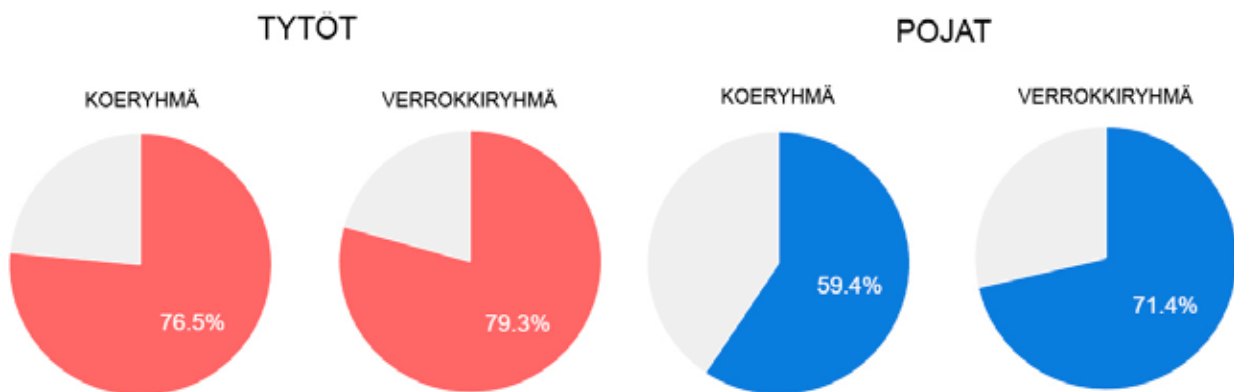
Kuvio 51. Vihkoihin liimattujen tarrojen määrät.

Käytettyjen tarrojen osuudet noudattelivat oppilaiden nimeämien suosikkitarrojen osuuksia hyvin paljon: suosikkitarroiksi nimettyjä tarroja oli pääsääntöisesti myös käytetty eniten. Poikkeuksen tässä kuitenkin muodostaa tarra nro 10, eli "kakka"-tarraa. Tarra oli suosikkitarrausryhmissä toiseksi suosituin, mutta käytetyimpien tarrojen osuuksissa se oli vasta seitsemänneksi suosituin. Sekä oppilaiden että opettajien haastatteluissa tuotiinkin ilmi, että tarraa pidettiin hauskana ja jossain määrin kiinnostavana, ehkäpä sen tietyn epäsovinnaisuuden vuoksi, mutta sitä ei kuitenkaan pidetty niin kiinnostavana, että sitä olisi liimailtu vihkoihin pelkästään "hivin vuoksi". Oppilaat eivät kokeneet tarran – hauskuudestaan huolimatta – useinkaan kuvastavan heidän tunteitaan lukemistaan kirjoista, vaikka se suosikkitarrauksi useimmiten nimettiin.

Vihkon toiseksi viimeisellä aukeamalla oli kaveritehtävä, jolla oppilaita haluttiin aktivoida lisää

lukukokemuksensa jakamiseen (liite 3). Tehtävän tarkoituksena oli, että ensin vihkon omistava oppilas vastaa esitettyihin lukukokemusta koskeviin kysymyksiin jonkin lukemansa kirjan osalta. Sitten oppilas etsii luokasta kaverin, joka on lukenut saman kirjan ja pyytää häntä vastaamaan noihin samoihin kysymyksiin.

Kaveritehtävän teki kaikkiaan 72,2 % vihkon palauttaneista oppilaista. Verrokkiluokkalaiset olivat koeluokkalaisia hiukan aktiivisempia kaveritehtävän suhteen: Koeluokkalaisista kaveritehtävän teki 68,2 %, verrokkiluokkalaisista 76,0 %. Tytöt olivat jonkin verran aktiivisempia kaveritehtävän tekijöitä kuin pojat (kuvio 52). Kaikkiaan kaveritehtävän tytöistä teki 77,8 % ja pojista 64,2 %. Erityisesti koeluokkien osalta pojat eivät olleet kovin innokkaita tehtävän suhteen: koeluokkalaisista tytöistä kaveritehtävän teki 76,5 %, pojista vain 59,4 %, verrokkiluokan oppilaista taas 79,3 % tytöistä ja 71,4 % pojista teki kaveritehtävän.

Kuvio 52. Kaveritehtävän tehneet sukupuolittain ja ryhmittäin.

Kyselylomakkeessa ei erikseen ollut eritelty juuri kaveritehtävään liittyviä kysymyksiä. Kysymyksissä esiintyneen muodon *tehtävävihkon täyttäminen* voidaan katsoa pitävän sisällään myös niin kaveritehtävään kuin suosikkitarakysymyksiin liittyvät tekijät. Oppilaat itse eivät haastatteluissa kaveritehtävän tekoa erikseen kommentoineet, ja opettajistakin vain yksi sivusi aihetta toteamalla, että *no kyl ne ihan sen [kaveritehtävän] sillä lailla teki, ei siinä*.

5 Suomen uusi lukutaito -hanke opettajien silmin

5.1 Yleisiä kokemuksia projektista

Opettajien kokemuksia projektista kartoitettiin haastatteluilla: kaikkien kuuden luokan, eli sekä koe- että verrokkiluokkien opettajat haastateltiin hankkeen loppuun.

Kaikkiaan opettajien kokemukset Lukukami-projektista olivat hyvin myönteisiä. Itsessään jo se, että luokkaan saatiin käyttöön valmiiksi suunniteltu ja organisoitu projekti materiaaleineen, tuntui opettajista mielekkäältä ja toi mukavaa vaihtelua kouluarkeen:

23) Millanen yleinen fiilis mulle jäi? Hyvä, koska joku oli tehnyt valmiiksi sen, mitä ehkä pitäis ite jollain lailla olla aktiivisempi tehdä. Jotenki sillä sai semmosen niinkun innokkuuden siihen, että nyt tehdään jotain. Ja sit tietysti ku ne laitteet tuli, ni se toi vielä iha sellasta uudenlaista potkua, ku o iha eri tapa lukea kun tavallisesti. Ni kyl se o mun mielest tuonu tähä arkeen semmosen uudenlaisen jonkun sävyn. Sit tietysti kohti uutta opsia, ni sit niinku myös vähä sitä digiloikkaa tai askelta tai mitä ikinä ni ollaa tekemässä, tai siis päästii nyt jo vähä siihe makuun mitä sit ehkä tuleman pitää. (koeluokan opettaja)

24) kouluarjessa se jotenki on semmone et on joku selkee homma mitä tehdään ja sille varataan tietty aika ni se o niinku tavallaan et sillä on tietyt säännöt ja raamit ja näin ni sit se on niinku sille on käyttöä koska asiaahan on muuten niinkun opsissa niin paljon ku vaan helposti se lukeminen jää (koeluokan opettaja)

Kuitenkin moni opettaja kertoi muun koulutyön osaltaan myös tehneen projektiin sitoutumisen haasteellisemmaksi. Vaikka aikataulun väljyys katsottiin monin tavoin hyväksi ja osallistumista helpottavaksi tekijäksi, muodostui useamman kuukauden kestävä projekti haasteeksi muun, omia aikataulujaan etenevän kouluarjen kannalta. Monien oppiaineiden ja asioiden kesken jaettavien, usein riittämättömäksi koettujen, niin fyysisten kuin aineettomienkin resurssien rajallisuuden lisäksi projektin ajalle lisähaasteeksi osui muun muassa joulun ajan juhlallisuudet ja joululoma:

25) Luettiin paljon. Välillä tuntu itellä, että kääk, viekö tää liian, ehkä se alotus ja osa haastetehtävistä, että viekö liian paljo aikaa, mutta ollaan selvitty. Yks oppilaista on nolla kirjaa, mutta niinkun ensimmäinen kirja alotettu ja se jäi sit siihe, mutta muut kyllä. Että tota ihan siis erittäin hyvä kokemus. (koeluokan opettaja)

26) No kyllä kyllä se oli sopivan laajunen, mut niinku täs o tosiaa tää, ku me ollaa muutettu just tänne parakeille. Täs o ollu nii hirveesti tätä sähkölinkkiä: meille ei tuu vettä tänne ja kaikkee, et me ollaa niinku ööö jotenki tää tää homma o niinku rasittanu vähä, et ku tää o tämmöstä puolitehosta ja pakattu tavaroita ja muuta. Niin oli siis iha kiva siis, oppilaatki oli innostuneita, et päästiin tämmöseen mukaan ja muuta, mut et se o ehkä opettajalle ollu vähä sitte sellasta niinko et "ai nii kirjat pitäis lukea jo". Ja meil o ollu kaikki itsenäisyystanssiaiset ja muuta, et ehkä nämä onko nää nyt jotai fasiliteetteja, ni tää o ollu vähä rajottanu tätä tällasta. Et jos olis saanu olla siellä iha omassa luokassa, mis ois kaikki ollu valmiina eikä tarvinnu ihmetellä muuta, ni ois ehkä en tiedä. (verrokkiluokan opettaja)

27) Vaikka ne oli pitkät aikavälit, mut et tääl koulumaailmas ne lomat sattuu, ja sillä tavalla vähä hankalasti. Että välillä tuntu, et hui taas on tää haaste, mite myö keritään. Tää ehken ei välttämättä tarviis ihan noinkaan montaa, sitte ois niinku aikaa paremmin pyörittää tämä koulutyö. Ja se on kuitenkin tavallaa, pittää ympätä meijjän sinne sinne niinku jonneki välillä aina. Että se oli ehkä vähä niinku, että jos halus sitten, kyllä ne mielellää sitä tekee sen haastejutunki. Et se oli välillä pikkusen haasteellista lomat ku pyörii, sillo o pysähtyny koko homma, mutta sitte ku pystyy laittamaa jonku toisen oppiaineen sisälle. (verrokkiluokan opettaja)

Toisaalta näinkin pitkän ajanjakson aikana ehti tulla jo muita kokonaisuuksia kilpailemaan ajankäytöstä. Opettajat jossain määrin kokivat paineita siitä, että kaikkia oppiaineita ja projekteja olisi ehdittävä edistää tasapuolisesti:

28) *No täytyy sanoa että meillä oikeestaan sillo alussa ei ollu muita lukuprojekteja käynnissä nii ne oli innoissaa, mutta sit ko äidinkielen tunneilla tuli sitte sitä satupassiprojektia nii sitte ne oli niinku että oli monenlaista luettavaa nii ne oli sitte vähä niinku hämillään osa sitte että no mitä mun nyt pitäis lukee eli pitäis tavallaa mieltä keskitetymmin ehkä sitte sitä omaa projektiansa aina. (koeluoan opettaja)*

29) *Oikee niinko hyvä, että et tavallaan niinko se vie aikaa siitä muusta koulun toiminnasta ni tää niinkon oli mahdollinen tässä [pidemmän ajanjakson aikana] suorittaa. Että muutamien haastetehtävien kannalta oli se, et kääk tulee kiire, et mite me ehitää, et siihe oli aina se ajan saaminen haastavaa. Mutta muuten ajallisesti tää oli oikei passeli. (verrokkiluokan opettaja)*

30) *Välillä mää oon unohtanu [luetuttaa oppilailla lukudiplomikirjoja]. Must tuntuu, että sitä ainesta, mitä pitää opettaa on niin hirveesti, et se lukemine o välillä sit niinku jääny. (verrokkiluokan opettaja)*

Kouluista kahdessa ei ollut aikaisemmin suoritettu lukudiplomeja, kun taas yhdelle koululle se oli jo pitkäaikaisempi perinne. Lukudiplomi-konseptiin kaikki opettajat suhtautuivat kuitenkin hyvin positiivisesti ja näkivät sen mielekkääksi osaksi äidinkielen oppisisältöjä ja toisaalta innostaa lapsia lukemaan:

31) *Tää [lukudiplomiprojekti] ois voinu olla työläämpiki vielä. Et kohtuuhelpolla sit päästii kuitenkin, et oppilaatki innostu niitä lukemaan helposti, ni niitä ei tarvinnu sitte alkaa potkimaa juuri eteenpäin. Et ehkä se niinku yllätti: oli hyvi helppoo loppujen lopuksi. (verrokkiluokan opettaja)*

32) *Oppilaat oli aluksi ainaki tosi innokkaasti ne alko niitä lukemaan. Ja tota ei se oikeestaan lopahtanukkaa missää vaiheessa, ja ehkä tota vähä hiipu, mut tota kaikki sai sen kolme kirjaa ainaki mun käsityksen mukaan luettua. En oo vielä tarkistanu niitä mutta että ne luki huomattavasti enemmän ku mitä ois luettu varmaa muuten. (- -) Ni kyllähä se huomattavasti niinku kasvatti sitä lukemista ainaki tän koulun puolesta. (- -) Ainaki ite koen, että tuli tää kirjallisuus tässä aika mainiosti käytyä läpi. ni ei tarvi nyt enää mun ei tarvi niitä kirjasarjoja hakee tuolta kirjastosta lainaa niitä vanhoja kirjoja, että nää oli mainioita nuorille suunnattuja kirjoja. (verrokkiluokan opettaja)*

5.2 Tunnetarrat ja tehtävävihkot

5.2.1 Yleisiä kokemuksia tunnetarroista ja tehtävävihkoista

Opettajien kokemus oli, että tunnetarrojen käyttö oli oppilaille pääosin sujuvaa ja mielekästä, kunhan niiden käyttöön pienen alkuharjoittelun jälkeen opittiin:

33) *Musta tuntu että siinä meni hetken aikaa, että ne oppilaat tavallaa muisti kirjata niitä tarroja sinne. Että he lukilukiluki, mutta että muistaa ne tarrat laittaa siihe kohillee sitte ni. Mutta sitte ko pääs vauhtii ni sitte meni iha hyvi.* (verrokkiluokan opettaja)

34) *Ko ne oivalsi sen systeemin ni sehä lähti. Ne vaa aina sitte niitä tarroja lätki sinne. Että tota sitte ei oikeestaa tullu ehkä kysyttyykää sitte, ko se näytti että okei tää niinko mennee omalla painollaa etteenpäin. Ni sitte ei tarvinnu oikeestaa puuttuu siihe niinku juurikaa. Ja sitte kotona tietysti lukivat nii tota en tiä mikä se systeemi on siellä ollu.* (verrokkiluokan opettaja)

Useampi opettaja kuitenkin koki, että tarroja mahdollisesti oli liian montaa erilaista. Sen vuoksi tarrojen käyttäminen saattoi olla osalle oppilaista hiukan haasteellista:

35) *No niitä [tarroja] oli aika paljo, joka sekotti varmaa oppilaita aika paljo. Et mitä tarkoittaa mikäki. Ja se alku alun niinku et se lähti liikkeelle, että ne ymmärsi sen: että siitä tietystä kappaleesta niinku se päällimmäinen fiilis, mikä siitä jäi, ni siitä piti se tarra laittaa. Ni se oli aika hepreea aluksi noille oppilaille.* (verrokkiluokan opettaja)

36) *Mä luulen että suppeempi valikoima, ni se ois ollu parempi. Et nyt ku tiettyjä tarroja ei varmaa käytetty nyt niinku juuri ollenkaan. Ja sit siin o vähä semmone, että sit ku ne oppilaat vähä vertailee toisiaa ja keskenää ja ne puhuu jostai tarrasta, ni sit se saa semmose massahysterian käyntii. Että kaikki halua käyttää niitä samoja. Et tota vähä suppeempi, ni se ois ollu helpompi noille lapsille. Paljoko niitä tarroja oli, toistakymmentä pitkälti.* (verrokkiluokan opettaja)

Myös oppilaiden puutteelliset suomen kielen taidot nähtiin tarrojen liiallisen määrän ohella käyttöä mahdollisesti hankaloittavaksi tekijäksi:

37) *Mullon niin paljo suomi toisena kielenä -oppilaita, et ei välttämättä ihan heti tai siis niit oli niin paljo niit tarroja, et ei välttämättä ymmärtäneet niitten merkityksiä kaikkia. Mutta toisaalta se tarra itsessään kertoo jo vähä, et mikä se niinku se ajatus siinä on, mutta mut sitä mietin, että et jäiks kaikille tai siis että ymmärskö ne aina mitä mikäkin tarkoittaa. Vaik ne on siellä kirjoitettuna, mutta siis mitä se sana tarkoittaa. Mutta ihan siis se oli niistä ihan mukava laittaa niit tarroja.* (koeluokan opettaja)

5.2.2 Tunnetarrojen ja tehtävävihkojen vaikutus lukuinnostukseen

Kuten oppilaat itsekin kokivat, myös opettajat arvioivat tunnetarrojen ja tehtävävihkojen vaikutuksen oppilaiden lukuinnostukseen kahtalaiseksi. Osalle ryhmää tarrojen nähtiin toimivan motivaattorina, mutta kuten oppilashaastattelussa ja -kyselyissä tuli ilmi, opettajatkin arvioivat aktiivisten ja nopeiden lukijoiden lukukokemukselle tarrojen liimailun olevan osin häiritsevä tekijä:

38) *Mie luulen, että nuo on vielä sen ikäsiä, osa vähä lapsellisiaki vielä, että ne tarratha oli vaa semmone motivaattori aika monelle. Ehkä niille, jotka o nopeita lukijoita, ni sitte saatto vähä hidastaa sitä tahtia. Mutta että valtaosalle varmasti ne oli iha positiivinen juttu.* (koeluokan opettaja)

39) *Jos sillä jotaki vaikutusta on, niin positiivinen vaikutus varmaa. Kuitenki innostaa sitä lasta, ku se pääsee niitä tarroja liimaamaan. Se on semmone innostava tekijä. Kuin että jos vaa lukee sen kirjan ja sitte se o siinä, et siinä ei oo mitään tarkotusta sillä kirjalla. Niin kyllä mä luulen, että siinä ehkä positiivinen juttu on ollu. Mutta onko se sitten ollu niin kauhean tosi suuri positiivinen vaikutus, nin sitä en kyllä osaa sanoo. Mut että tuskin negatiivinen kuitenkaan.* (verrokkiluokan opettaja)

Tarrojen liimailun mahdollinen häiritsevyys liitettiin nopeiden ja aktiivisten lukijoiden lisäksi myös tarkkaavaisuuden jakamisen haasteisiin:

40) *Varmaa vähä molempiin suuntiin se oli, ku se oli niin uus ja semmonen asia jotenki, että et osa mielummin lukis. Tai unohtaa sen siin lukiessaan, et ai nii, ei vitsi mää oon menny nyt 50 sivua ja tääl on kolme tyhjää kohtaa. Mut mä ymmärsin, et ei ollu tarkotuskaan, et joka kohtaan tulee tarra. Mutta tuota et joilleki se oli selkeesti semmone, että liikaa asioita yhtä aikaa, mutta toisille sitte taas se niinku oli ihan mieluinenki homma.* (koeluokan opettaja)

5.2.3 Tunnetarrojen ja tehtävävihkojen vaikutus luetunymmärtämiseen

Tarrojen ja vihkojen vaikutusta luetunymmärtämiseen opettajat kokivat paikoitellen haastavaksi arvioida:

41) *Varmasti jos siinä ois enemmän sillei, että ehtis käyvvä läpi niin että otetaanpa nyt kaverin kanssa ja vertaillaan (- -) että "otetaanpa nyt molemmat se hotellin arvotus ja katotaan minkälaisia siellä on" ja vaikka nii, että olis luettu sitte vaikka. Se oli kuitenkin aika lyhyt kirja, ni että olis otettu vaikka nii, että olis luettu se yhdessä ja sitte keskustellut siitä aina, että no minkä tarran kuinka moni oli laittanu tähä tämmöse ja tämmöse tarran, ni ehkä se ois sitte auttanukki nimeomaa just tuommosessa [luetunymmärtämisen harjoittelussa].* (koeluokan opettaja)

Pääosin kuitenkin arvioitiin, että mahdolliset vaikutukset olisivat olleet enemmän positiiviseen suuntaan. Sitä, että oppilas pysähtyi miettimään, mikä tarra kuhunkin tilanteeseen on sopivin,

nähtiin useimmille hyväksi ja mahdollisesti sitä kautta myös ymmärrystä lisääväksi asiaksi:

42) *Tietysti sitte jos he ovat lukeneet sitä, ja he eivät oo pitäneet siitä tai he ovat pitäneet, ni he ovat sitte sitä tunnetilaansa tietysti sillä tavoin niillä tarroilla kuvanneet. Että ehkä se johonki semmosee, ehkä se jollai tavalla o sitte niinku siihe vaikuttanu siihe heijjä ajatteluusa siitä.* (verrokkiluokan opettaja)

43) *Voi siinä olla tietenki, että se o jollaki tavalla joitaki auttanu sitä lukemistaan hahmottamaan paremmi, että siin o käyty se kappale kerrallaan. Se on aina vähä niinku katkennu se lukeminen, ku o joutunu laittamaa sen tarran ja miettimään, mitä siel o tapahtunu. Mutta mut mut en osaa kyllä sanoa oisko sitte jotai isompaa sitte.* (verrokkiluokan opettaja)

44) *Oppilasryhmä, jolle o tehny tosi hyvää se että niinku lukee jaksoissa ja miettii vähä, että mitä o lukenu ni kyllä o mahollista ehkä niinku vahvemmilla lukijoilla joilla se on ollu jo vahvana taitona muutenki ni ei heillä ei välttämättä mutta sitte ryhmä jolla o niinko pulmaa ollu siinä jo muutenki.* (koeluokan opettaja)

Osa lapsista ei opettajien mukaan kuitenkaan välttämättä tarroista juuri hyötynyt. Oppilaat saattoivat käyttää kaikkiaan vain muutamaa erilaista tarraa, mahdollisesti tottumuksen tai kaverien esimerkin innoittamana, tai kokea itsessään tarrojen liimailun sen suurempia merkityksiä miettimättä mukavaksi puuhasteluksi:

45) *Musta vähä tuntuu, että aika monella tuli se sama tarra sitte liimailtua. Ne käytti niitä oikeestaa muutamaa tarraa aika pitkälti kaikissa kirjoissa, ja sitte yhtee kirjaa saatto tulla sitä samaa tarraa joka juttuu. Että ehkä se se tota se tarran merkitys jäi sitte aika vähäseksi loppujen lopuksi osalla oppilaista. Et se ei, vähän epäilen et siit ei välttämättä hirveen hyvin irti kaikista niistä ainakaan saa. Ne oli aika hankalia mä sanosin.* (verrokkiluokan opettaja)

46) *No kyl nää oli niinku innoissaan. No mää vähä epäilen sit joidenki juttuja, et ne halus pistää liikaa niitä, ku oli se semmone tiedät-kyllä-mikä-tarra. Se oli hyvi ni tota se oli niinku liianki suosittu. Et he ei ehkä ees miettiny ,et mitä sit ku he länttää sen sinne vihkoo, et mitä he sillä sit niinku tarkottaa. Et tota ne niinku tykkäs niiden tarrojen liimaamisesta.* (verrokkiluokan opettaja)

5.2.4 Tunnetarrojen ja tehtävävihkojen vaikutus lukukokemuksen jakamiseen

Tunnetarrojen ja tehtävävihkojen vaikutus lukukokemuksen jakamiseen opettajien arvion mukaan näkyi lähinnä siinä, että oppilaat kertoivat toisilleen, olivatko he pitäneet lukemistaan kirjoista:

47) *Ehkä he o sit keskenänsä keskustelleet, et mikä oli hyvä kirja ja mikä o huono kirja. Tai tämmösiä lauseita mä oon kyllä kuullu sit puhuvan.* (verrokkiluokan opettaja)

48) *No ainaki sillä lailla mä huomasin, että ne suosittelivat toisilleen niitä kirjoja. Et jos joku oli innostunu niitte vihkojen tai no vihkoja ne ei tainnu hirveesti vertailla. No ehkä parhaat kaverit näytteli niitä sillee, että katoppa mitä mää laitoin tähä, mut et siel oli ehkä semmone et huomasi, että osa niinko suositteli toine toisellee, että lue tuo tai että tuo oli iha hauska tai että tuossa oli jännitystä tai muuta vastaavaa. Että semmone oli mikä tuli niistä esille. Myöski nää vihkot ehkä ohjas siihe, että iteki alko huomaamaa, ku ne lasi niitä tarroja, että vitsi tää o ollu hauska kirja sitte enemmänki ja sitte pystys kaverilleki sanomaa sitte sen saman. (- -) Koko kirja tulee esille sillä yhdellä sivulla aukeamalla, että minkälaisia juttuja siellä on ollu. Ni ehkä ne pystyy ovat pystyneetki enemmän siinä sitte käymää sitä läpi sitä lukukokemustaa. Sille kaverilleki ehkä kertomaa sitte.* (verrokkiluokan opettaja)

Tämä on linjassa oppilaskyselyn kanssa: loppukyselyn perusteella vihkot ja tarrat innostivat keskustelemaan luetusta eniten juuri luokkakavereiden kanssa. Myös haastetehtävät ja tehtävävihkosta kaveritehtävän tekeminen olivat opettajien kokemusten mukaan lisänneet keskustelua ja sitä kautta jossain määrin lukukokemuksen jakamista:

49) *Kyllä ne iha selvästi keskenää niitä kävi läpi. Ja sitte ku tietenki iteki siinä jotaki aina, että no nii katotaanpa nyt, mikä tilanne täällä taululla on. Ja toisaalta sitte esimerkiksi kun oli niitä tehtäviä haastetehtäviä, niin tuommosissa just ku on sitä toiminnallisuutta, nii sen kauttaha sitä tulee sitä keskustelua.* (koeluokan opettaja)

50) *Mun täytyy myöntää, että aika vähä me käytettiin siihe keskusteluun aikaa. Et me tehtiin sielt niit joitai kaveritehtäviä tai se yks mikä siellä oli. Iha kaikki ei sitä tehny ehkä siinä. Ja sit ne tietysti vertaili toisia toiste vihkoja, et ai sä laitoit toho ton. Jos se katsotaan keskusteluks, ni sitte. Mutta mut ei musta, emmä ainakaa varannu semmoselle niinku aikaa sillä lailla, että ei ehkä semmosta keskustelua.* (koeluokan opettaja)

5.3 “...mielummin tabletilta vai painettuna?” Opettajien kokemuksia kirjan formaatin vaikutuksesta

5.3.1 Kirjan formaatin vaikutus lukemiseen ja lukuinnostukseen

Opettajat olivat monipuolisesti pohtineet painettujen ja sähköisten kirjojen eroja ja yhtäläisyyksiä, sekä vertailleet näkemyksiään ja kokemuksiaan, usein myös saman koulun toisen ryhmän opettajan kanssa.

51) *Osaa innosti varmasti. Ylipäätään että tuli luettua, ja sit että se [tabletti] oli vähä tämmöne teknisempi asia. Ni ei kaikkia tai siis niinku et osalla se nyt o iha sama. Tai mul o semmone käsitys, et on sama et lukeeks ne sen painetun version vai tota tabletilla.* (koeluokan opettaja)

52) *Olen puhunu heille [verrokkiluokan oppilaille], että he [saman koulun koeluokka] lukee siellä siitä aipädeiltä niitä kirjoja, ni ei nää innostunu yhtää, et miks niil o sellaset, et me joudutaa lukemaa kirjoja. Et kyl se niinku on se kirjalla on mahti ihan ehdottomasti.*
(verrokkiluokan opettaja)

53) *Siitä keskusteltiin tossa joulun jälkeen ja ainaki sillo oli vielä tilanne, että kaikki oli sitä mieltä, että paperikirja. Tai valtaosa oli sitä mieltä, että paperikirjat o niinku parempi juttu. Toki heillä ei ollu sillo verrokkinaanakaan sitä, että ei niistä ollu kovi monikaa lukenu e-kirjoja. niinku kokonaista kirjaa ainakaa. Että varmaa vähä vaikee heillä niinku vielä sitä laittaakaa kahtia tai tota valita jompaakumpaa, ku ei oo ku yhestä kokemusta.*
(verrokkiluokan opettaja)

Opettajien arviot kirjan formaatin vaikutuksesta lukuinnostukseen olivat yhtenevät oppilaskeskeisten tulosten kanssa. Opettajat arvelivat, että innokkaat, vapaa-ajallaan muutenkin paljon lukevat oppilaat eivät e-kirjojen myötä innostuisi lukemaan tavallista enempää. Vähän lukeville sekä pojille opettajat ajattelivat tabletin mahdollisesti kuitenkin toimivan motivoijana ainakin jossain määrin:

54) *Veikkaan että ne, jotka oli jotka lukee muutenki paljo, niin se pysyy niinko samoissa, mutta kyllä mie luulen, että tuonikäselä pojille, jotka ei muute lue paljo, ni se toimi semmosena motivaattorina.* (koeluokan opettaja)

55) *Sitte ko pääs tavallaa siitä, saatii niinko tehtyä ne kirjautumiset ja muut siihe, ni kyllä ne tosi mielellää, että vauhilla tekivät tunneilla töitä ja kysy aina, että saako lopputunnista mennä lueskelemaan. Että kyllä se oli semmone kuitenkin mikä houkutti niitä.* (koeluokan opettaja)

56) *Tietyllä tavalla alussa varmasti innosti niitä oppilaita, jotka ei oo kauheen innokkaita lukijoita, niin se tabletti jollain tavalla innosti lukemaan enemmänki.*
(koeluokan opettaja)

57) *Ehkä se ois vaa se uus laite tuonu, mahtava päästä näplää sitä ja tehä sillä juttuja. Et se ois varmaa ollu se isoin juttu noille minu oppilaille. Oisko ne sitte lukenu enemmänki? Emmää osaa sanoa. En jotenki usko, että ne ois lukenu juurikaan enempää, oisko jopa menny vähäisemmäksi sitte se lukemine.* (verrokkiluokan opettaja)

5.3.2 Tablettitietokoneiden käyttöön ja e-kirjojen lukemiseen liittyvät haasteet

Koeluokkien opettajat olivat joidenkin oppilaiden kohdalla huomanneet keskittymiskyvyn häiriintymisen lisääntymistä tablettien käyttämisen myötä:

58) *Nimeomaa tuli näitten, joilla o keskittymisvaikeuksia, ni heijän kohalla tuli sitte, että se [tabletille lukemine] aiheutti sitten kotona ylimäärästä levottomuutta. Ja tuli sitä tavallaan, että ei ollu niin selkeät rajat, että kun koulun takia piti tablettia käyttä,*

ni sitte siinä ehkä helposti livettii vähä niissä kodin rajoissa. Me selvitetii ja todettii sitte yhden perheen kans että tabletti pysyy koulussa ja luetaan vain koulussa. (koeluokan opettaja)

59)*No ehkä siin voi tulla semmosia niinku, että aletaa varsinkin noitte tiettyje oppilaitte kanssa niinku ne tuijottaa sitä ruutua. Ku ne pääsee tekemää muutaki, ku vaa lukemaan sitä kirjaa sillä tabletilla, ni se levottomuus ehkä lisääntyy. Sen mä oon huomannu, että aina ku meillä on jotain chromebookia tai jotai muuta käytetää, ni se joillaki oppilailla menee alkaa tuota tulla semmone hermostuneisuus tai semmone, et ne ei oikei pysty enää oikei keskittymää siihe nii hyvi. Että onko se sitte sitä tota sitä sinistä valoo vai mikä siinä onkaa se, mikä sen aiheuttaa, ni ehkä semmone voi lisääntyä. (verrokkiluokan opettaja)*

Oppilaiden tavoin myös opettajia pohditutti sekä laitteen rikkoutumiseen ja korvauskysymyksiin että laitteen tarkoituksenmukaiseen käyttöön liittyvät seikat:

60)*Mitäs sitte, jos se ois menny rikki tai jotai muuta, ne korvausvelvollisuudet ja tämmöset. Ja oisko sitä sit käytetty siihe mihi piti. (verrokkiluokan opettaja)*

61)*Et pysyys se [tabletti] ehjänä ja sitte unohtuuko se tabletti. (- -) Sit tietenki tää särkymine o semmone, että jos se menee rikki, ni se o aikamoine ongelma tietenki. Mutta nii ja sit tietenki kaikki nämä, että mitä ohjelmia saa laittaa tablettiin, ku se o kuitenkin niinku koulun tabletti, et se ei oo iha henkilökohtanen ja oma. Ni sehä o aina semmone ikuisuuskyseminen, että saako laittaa mitä tuota aplikaatioita sinne. (- -) Paljo hyvääki tietenki tuommone laitteen kanssa niinku tekeminen, siitä on kyllä paljo positiivisiaki puolia, mutta ehkä nää o semmosia mitä vois olla semmosia haasteita. (verrokkiluokan opettaja)*

5.4 Tulevaisuuden näkymiä

Haastattelujen lopuksi kartoitettiin myös opettajien suhtautumista ajatukseen tunnetarravikon ja e-kirjan yhdistävästä mobiiliapplikaatiosta. Osin tällaisen ajateltiin mahdollisesti selkiytävän kokonaisuutta, kun oppilailla ei olisi niin montaa tekijää, jonka kesken jakaa huomionsa:

62)*Ehkä se jos miettis niinko tuon ikäsillä, ni jos sen jossai vaiheessa päästää siihen, että siihe pystys siihen tavallaan siihen e-kirjaan itsessää laittamaan jotaki tämmösiä merkkejä ni sehä ois paljo nopeempi ja näppärämpi. Mutta tää ois niinko semmone helpotus tavallaa, että sen sais heti laittaa, että tää olisi kiva ja heti laittaa sen merkin sinne sitte itelle. Nii ja onko aina mukana sitte, että jos lukee vaikkapa autossa, ni onko sulla aina ne tarrat siinä mukana niin se, että ne on ne kaikki tavarat aina siinä niinko aina mukana, niin se on semmonen joka o osalle. Tai sano, että mä oon lukenu sen kirjan, mutta ko emmie muistanu niitä tarroja laittaa. (koeluokan opettaja)*

63)*Kyllä varmasti se olis paljo selkeempi semmone kokonaisuus, et ei tarviis montaa juttua niinku käyttää. Jos ne on ne se tarravikko o erilline ja sitte taas luetaan toisaalta*

tästä ja tehdä tänne näi, ni aina se o mun mielestä parempi, ko se o keskitetympi. Se o helpompi ottaa käyttöön ja helpompi käyttääki sitte arjessa, ni kyllä mä ottasin varmasti käyttöön. Jos o paljo niitä irtolappuja ja lippuja ja vihkoja, ni aika monesti joku niistä jää jonneki tai se o hukassa tai sitte se o jääny kotii tai jotai muuta. Ni nyt jos ne ois kaikki siinä samassa, ni sillo se mä kokisin et ois heilläki paljo helpompi huolehtia siitä yhdestä tärkeestä jutusta: "tämä on nyt se minun kirja" tai "tämä ku minulla on mukana ni pystyn ne kaikki tekemään". Et sinänsä kyllä näkisin, et se ois hyödyllinen juttu tai parempi näin (verrokkiluokan opettaja)

Mobiiliaplikaatiolla arveltiin mahdollisesti pystyttävän edistämään myös luetunymmärtämisen tukemista:

64) *No kyllä, koska huomasin etenkin sillo ku projekti alko, ni oppilailla oli vähä säätämistä se, että niinko laite ja vihkot ja tarrat ja sitte niinko sen yhdistämistä. Että se niinko veis varmaa sitä lukemistaki vähä eri tavalla eteenpäi, et jos se oiski sitte suoraan siinä mobiilisovelluksena, et sen sais tehä niinko tekis joustoo vähä eri tavalla sitte siihe projekti. (koeluokan opettaja)*

Projektin nähtiin kaikkineen olleen tervetullut tutustuttuja sähkökirjojen maailmaan. Samalla kuitenkin kannettiin huolta siitä, kuinka kehitys saataisiin jatkumaan ja e-kirjat juurrutettua projektin päättymisen jälkeen luontevaksi osaksi kouluarkea:

65) *No varmaa jos mie aattelen niinku opettajana sitä, nii just se, että nuihi oli nyt niinko valmiiks ladattu kirjat, et tavallaa just se kynnys nyt lähteä. Nyt osaa lukea niitä kirjoja, mutta just se, että nyt mun pitäs päästä tavallaan siihen, että me harjoteltas, mistä niitä löytyy, mite mie niitä lataan. Kirjastoissa on niitä käytössä, mutta kynnys on ollu niitä korkea lähteä niitä, että tavallaa just se, että kun niitä kirjoja siellä kirjastossa on, ja he kyllä mainostaa, että niitä löytyy, mut se, että mite minä lähen sitä hommaa kotoa käsin tekemään. Elikkä tavallaa just että saatat kirjastoihmiset tai jotku ihmiset jalkautettua niin, että me päästäs niinku pienestä asti sitä harjottelemaa. (koeluokan opettaja)*

6 E-kirjat ja toiminnallisuus lukuinnostuksen lisääjinä

6.1 Keskeiset tulokset

Hankkeen keskeisimpinä tavoitteina oli selvittää, kuinka sähköinen lukeminen ja toiminnallinen lukudiplomisuoritus vaikuttavat neljäsluokkalaisten lukuintoon, luetunymmärtämiseen ja luku-kokemuksen jakamiseen.

Itse lukudiplomisuoritus ja sen toiminnallinen puoli, kuten tunnetarrat, tehtävävihkot ja haaste-tehtävät vaikuttivat osaltaan myönteisesti oppilaiden lukuinnostukseen sekä oppilaiden itsensä mielestä että opettajien kokemusten mukaan. Opettajat kokivat myös valmiiksi suunnitellun ja

organisoidun projektin itsessään hyvin toimivaksi tavaksi aktivoida oppilaita lukemaan ja kirjallisuuden oppisisältöjen käsittelytavaksi sekä mielekkääksi vaihteluksi kouluarkeeniin. Oppilaista neljä viidesosaa arvioi lukudiplomisuorituksen innostaneen heitä lukemaan tavallista enemmän vähintään jonkin verran. Lukuinnostus lisääntyi diplomisuorituksen myötä yhtä lailla tytöillä ja pojilla sekä koe- ja verrokkiryhmäläisillä. Koe- ja verrokkiluokkalaiset myös pitivät lukudiplomikirjojen lukemisesta jokseenkin yhtä paljon, tytöt kaikkiaan kuitenkin hieman poikia enemmän. Lukemisaktiivisuuteen suhteutettuna jonkin verran lukevat sekä pitivät diplomikirjojen lukemisesta eniten että kokivat lukudiplomisuorituksen innostavan heitä lukemaan enemmän. Vähän lukevat taas sekä arvioivat diplomisuorituksen vaikuttaneen vähiten heidän lukuinnostukseensa että pitivät lukudiplomikirjojen lukemisesta vähiten.

Oppilaista noin kaksi kolmasosaa arvioi tunnetarrojen käyttämisen ja tehtävähkojen täyttämisen lisänneen heidän lukuinnostustaan vähintään jonkin verran. Tytöt kokivat tarrojen ja vihkojen vaikuttavan innostuksensa lisääntymiseen selvästi poikia enemmän. Verrokkiryhmäläisten innostus lisääntyi vihkojen ja tarrojen myötä taas hieman koeryhmäläisiä enemmän. Lukemisaktiivisuusryhmistä erityisesti jonkin verran lukevat kokivat vihkojen ja tarrojen lisäävän heidän lukuinnostustaan. Vähän lukevat taas arvioivat tarrojen ja vihkojen vaikutuksen lukuinnostuksensa lisääntymiseen selvästi positiivisemmaksi kuin paljon lukevat. Vapaa-ajallaan valmiiksi paljon lukevat eivät kaikkiaan kokeneet lukudiplomisuorituksen toiminnallisen puolen vaikuttavan heidän lukuinnostukseensa kovinkaan myönteisesti, vaikka itse lukudiplomisuoritus ja lukudiplomikirjojen lukeminen heille varsin mielekästä olikin.

Niin ikään noin kolmasosa oppilaista oli sitä mieltä, että vihkot ja tarrat vaikuttivat myönteisesti heidän luetunymmärtämiseensä. Tytöt arvioivat tässäkin vaikutuksen poikia suuremmaksi ja myönteisemmäksi, ja koeryhmäläiset hieman verrokkiryhmäläisiä myönteisemmäksi. Lukemisaktiivisuusryhmittäin jakauma oli aiempien tulosten kaltainen: paljon lukevat kokivat tarroista ja vihkoista hyötyvänsä luetunymmärtämisen suhteen kaikkein vähiten ja jonkin verran lukevat taas eniten.

Lukukokemuksen jakamiseen tunnetarrat ja tehtävähkot innostivat oppilaita erityisesti luokkakavereiden kanssa, jonkin verran vähemmän perheen kanssa ja selvästi vähiten opettajan kanssa. Innostus lukukokemuksen jakamiseen lisääntyi tytöillä selvästi poikia enemmän, ja koeryhmäläisillä jonkin verran verrokkiryhmäläisiä enemmän. Vapaa-ajallaan jonkin verran lukevat taas kokivat tämänkin suhteen hyötyvänsä tarroista ja vihkoista selvästi eniten, ja vähiten ja eniten lukevien ryhmät jokseenkin saman verran.

Kirjan formaatti taas vaikutti niin lukukokemukseen, lukuinnostukseen kuin lukemiseen itseensä monin tavoin. Oppilaista suurin osa kyllä piti e-kirjojen lukemista sinällään hauskana, mutta asetettaessa vastakkain e- ja paperikirja, valittiin perinteinen painotuote selvästi sähköistä versiota mielekkäämmäksi ja toimivammaksi kaikkien eri tekijöiden osalta. Alkukyselyssä tabletin mielekkäämmäksi formaatiksi valinneista iso osa oli loppukyselyssä siirtynyt paperikirjan kannattajaksi. Lukudiplomikirjojen lukemisen jälkeen projektin lopuksi koeluokkalaiset nimesivät paperikirjan tablettikirjaa useammin paremmaksi vaihtoehdoksi sekä lukemisen hauskuuden, vapaa-ajan ja lukudiplomikirjojen lukemisen että luetunymmärtämisen osalta. Kuitenkin pojat ja vapaa-ajallaan vähiten lukevat pitivät e-kirjoja selvästi muita ryhmiä useammin paperikirjaa mielekkäämpänä versiona. Jotkut oppilaat sivusivat myös haastattelussa laitteen toimineen

motivoijana ja innostaneen lukemaan tavallista enemmän:

66) *Kirjojen lukeminen oli vähä hauskempaa, ku sen sai tehä tablettilta. (koeluokan oppilas)*

Myös opettajat kertoivat samanlaisista havainnoista: erityisesti sellaiset oppilaat, jotka eivät muuten ole kovin innokkaita lukijoita, tarttuivat opettajien havaintojen mukaan helpommin tablettimuotoiseen kirjaan kuin olivat siihen mennessä tarttuneet perinteisiin painettuihin kirjoihin. Laitteen hyvinä puolina oppilaat mainitsivat esimerkiksi sen keveyden, eli kaikki kymmenen kirjaa kulkivat helposti mukana sekä sen, ettei illalla laitteella lukiessa tarvinnut enää erikseen lukuvaloa.

6.2 Päätelmät ja jatkotutkimusaiheet

Monien tutkimusoppilaiden esittämä kritiikki e-kirjojen lukemista ja tablettitietokoneen käyttöä kohtaan oli kuitenkin hyvin samankaltaista kuin nuorilla aikuisilla lukutottumuksia selvittäneessä Herkmanin ja Vainikan (2012) *Uudet lukemisyhteisöt, uudet lukutavat* -tutkimuksessa: esimerkiksi fyysisen kirjan käyttöliittymän koettiin selvästi e-kirjaa toimivammaksi ja helppokäyttöisemmäksi, näytöltä lukemisen koettiin väsyttävän silmiä ja ruutu-aikaa ei haluttu lisätä entisestään. Fyysinen kirja koettiin myös esineenä tärkeäksi ja siihen liitettiin hyvin tunnepitaisia ulottuvuuksia. Lisäksi neljäsluokkalaisten keskuudessa arvokkaan laitteen särkyminen ja mahdolliset korvauskysymykset huolettivat monia.

Käyttämällä lukemiseen erillistä tarkoitusta varten suunniteltua lukulaitetta fyysiset oireet lieventyisivät. Esimerkiksi pelko laitteen särkyemisestä ei kuitenkaan täysin väistyisi, vaikka lukulaitteet hieman tablettitietokonetta edullisempia ovatkin. On kuitenkin myös huomioitava, että koulu, jossa on jo valmiiksi tablettitietokoneita, ei välttämättä pysty erillisiä lukulaitteita hankkimaan, ja oppimateriaalejakin suunnitellaan käytettäväksi juuri tablettitietokoneella. Toisaalta huoli ruutuajan haitallisuudesta oli niin voimakkaana sekä oppilaiden että opettajien puheissa, että sen suhteen kirjojen näytöltä lukemisen ”päästämiseen pannasta” tarvittaisiin myös tavoitteellista asenteen muokkausta puolin ja toisin, tapahtuipa lukeminen millaiselta ruudulta tahansa.

Vaikka tämän ikäiset oppilaat olivat monin tavoin harjaantuneita mobiililaitteiden käyttäjiä, kokivat he fyysisen kirjan selvästi tablettikirjaa luontevammaksi formaatiksi kaunokirjallisuuden lukemiseen. Toisaalta joillekin oppilaille laitteiden uutuus ja tottumattomuus juuri pitkien tekstien lukemiseen vieläpä kouluympäristössä oli häiritsemässä siinä määrin, että houkutus tablettin käyttämiseen vei aikaa lukemiseen keskittymiseltä:

67) *Se pelaaminen niin ei sitä oikeestaan voi vaa vastustaa. Että se o ehkä mun mielestä parempi iha kirjalla. Musta siinä [tabletissa] ei oo mitää järkeä. (koeluokan oppilas)*

Luonnollisesti kyse on osin myös tottumuksesta. Onhan vielä lähes jokaisella 4.-luokkalaisella kokemusta paperikirjojen lukemisesta vielä reilusti mobiililaitteiden käyttökokemustakin pidemmältä ajalta:

68) *Mie oon tottunu lukkee niinku paperikirjoilla.* (koeluokan oppilas)

Eräs opettaja pohtikin haastattelussa, loivenisivatko esimerkiksi tarkkaavaisuuden jakamiseen ja keskittymiseen liittyvät tablettitietokoneiden ja e-kirjojen lukemisen häiriötekijät juuri laitteen käytön arkipäiväistymisen kautta:

69) *Mutta sit onko se sitä, että siihe totuttais. Että tulisko se sit semmose totuttautumise kautta, et sit se taas rauhottuu, ku se tilanne ei oo enää nii uutta, jos se ois jokapäiväistä.* (verrokkiluokan opettaja)

Oppilailla liittyy paperikirjaan kuitenkin myös esineenä voimakkaita tunteita ja muistoja. E-kirjojen käyttökokemukseen taas tällaisia emotionaalisia ulottuvuuksia ei ainakaan vielä liitetä. Painettujen kirjojen lukemiseen liittyykin paljon mielikuvia ja tottumuksia, joiden takana usein onkin tunteenomaista suhtautumista. (Shin 2011.) Haastatteluissa oppilaat myös sanallistivat näitä tuntemuksiaan:

70) *Ku lukee kirjaa, ni siihe voi enemmän niinku eläytyy ku et lukis tabletilta.*
(verrokkiluokan oppilas)

71) *Oikeesta niinku kirjasta, mikä o iha kädessä, ni siit o paljo kivempi lukee.*
(verrokkiluokan oppilas)

Ei siis liene yllättävää, ettei tablettilta luettavaa kirjaa tällaisen lukudiplomiprojektin puitteissa alettu kokea lähellekään paperikirjan veroiseksi.

Kuitenkin esimerkiksi kysymykseen siitä, lukeeko oppilas kirjoja mieluummin tablettilta vai painettuna, olisi saattanut tulla hyvin erilainen vastausjakauma, mikäli kysymys olisi esitetty oppilaille ennen kuin he saivat tiedon siitä, kuuluvatko he tutkimuksen koe- vai verrokkiryhmään. Nyt suuri ero vastausten jakaumassa ryhmittäin jo alkukyselyssä vaikuttaisi kertovan osin myös siitä, että oppilaat ehtivät jossain määrin muodostaa kirjan formaattiin liittyviä ennakkokäsityksiä ennen alkukyselyn täyttämistä; kummallakin ryhmällä ennen tutkimusta oli kaunokirjallisuuden lukemisesta tabletilla kuitenkin yhtä vähän kokemusta. Jos ennako-odotukset eivät erityisesti koeluokan oppilailla kaikilta osin täytyneetkään, saattoi se näkyä loppukyselyssä heidän osaltaan juuri kirjamyönteisyyden reiluna nousuna. Verrokkiluokkalaisilla muutos tämän osalta oli hyvin pieni: he olivat alku- ja loppukyselyssä tasaisen selvästi hyvin kirjamyönteisiä. Tämän formaatin osalta oppilaille ei varsinaisia yllätyksiä päässyt tulemaan, sillä jokaisella oli jo aiempia kokemuksia paperikirjojen lukemisesta.

Tablettikirjoja lukeneet koeluokkalaiset arvioivat tutkimuksen päätyttyä lukemisen luontevammaksi paperikirjoista: jokaisessa kirjaformaatin mielekkyyttä koskevassa väittämässä kirjamyönteisten vastausten osuus oli tablettimyönteisten vastausten osuutta suurempi koko ryhmää tarkasteltaessa. Kuitenkin sekä sukupuolittain että lukemisaktiivisuusryhmittäin tarkasteltuna jakauma on hyvin erilainen: erityisesti pojilla sekä vapaa-ajallaan vähiten lukevilla tablettimyönteisten vaihtoehtojen osuus vastauksista oli selvästi muita enemmän. Heillä tablettimyönteisiä vastauksia oli myös osassa väittämistä kirjamyönteisiä vaihtoehtojen osuutta suurempi. Kuitenkin myös koeluokkien oppilaat pitivät e-kirjojen lukemista itsessään mielekkäänä: kun oppilaille

esitettiin ainoastaan e-kirjoja koskeva väittämä ilman sisäänrakennettua vastakkainasettelua paperikirjojen kanssa, kaksi kolmasosaa tablettikirjoja lukeneista oli *samaa* tai *täysin samaa mieltä* siitä, että tablettitietokoneella e-kirjojen lukeminen on *todella hauskaa*. Niin ikään muuten selvästi hyvin kirjamyönteisten, vapaa-ajallaan paljon lukevien ryhmästä lähes kaksi kolmesta piti e-kirjojen lukemista todella hauskana. Oppilaat eivät siis välttämättä niinkään kokeneet e-kirjojen lukemista sinällään epämiellyttäväksi, vaan paperikirja vain koettiin vielä e-kirjaa mukavammaksi.

Uuden opetussuunnitelmankin myötä e-kirjojen käyttö kouluissa kuitenkin yleistyy ja myös vapaa-ajan kirjallisuuden sähköisten versioiden edistäminen kuuluu monien kustantajien intresseihin. Lasten kohtaamiset e-kirjojen kanssa eivät varmaankaan ole siis harvenemaan päin. Innostus ja motivaatio lukemista kohtaan ei kuitenkaan vaikuta siirtyvän sellaisenaan paperisen kirjan parista sähköiseen versioon. Myös lukukokemus mielletään hyvin erilaiseksi formaattien välillä. Harjaantumista ja tottumista tarvittaisiinkin siis niin lukijoiden kuin luetuttajien parissa. Toisaalta vähän lukevat ja pojat suhtautuivat tablettikirjoihin muita ryhmiä myönteisemmin. E-kirjojen mahdollisuuksia juuri muuten heikommin motivoituneiden lukijoiden lukuinnostuksen lisääjänä olisikin hyödyllistä kartoittaa lisää. Sähköiset kirjat voivat tulevaisuudessa olla myös saatavuuden ja saavutettavuuden kannalta kullannarvoinen lisä: esimerkiksi lähikirjastojen lakkauttamisien myötä uskallus ja halu tarttua myös e-kirjaan voi olla tuntuvasti lisäämässä myös jo valmiiksi lukemisesta pitävien niin lasten kuin aikuistenkin kirjavalikoimaa.

Toisaalta ainakin tutkimuskoulujen 4.-luokkalaiset olivat jo lähtökohtaisesti vielä varsin innostuneita lukijoita ja heitä oli helppo motivoida lisää esimerkiksi tarroilla, lukudiplomityyppisillä projekteilla ja muulla toiminnallisuudella. Samankaltainen tutkimusasetelma erityisesti pelkän kirjan formaatin osalta olisikin mielenkiintoista toteuttaa esimerkiksi 14–15-vuotiaiden oppilaiden keskuudessa, joiden lukemismotivaatio olisi 4.-luokkalaisiin nähden jo varmasti hyvin toisenlainen. Toisaalta tablettitietokoneen käytöstä olisi jo enemmän kokemusta ja ehkäpä sähkökirjojen lukemisestakin, jolloin kirjan formaatin mielekkyyttä ja toimivuutta saisi arvioitua monipuolisemmin ja objektiivisemmin. Niin ikään 4.-luokkalaisten kanssa laitteisiin liittynyt keskittymiskyvyn häiriintyminen voisi olla lievempää.

Alakouluikäisten oppilaiden kohdalla keskeistä olisi kartoittaa lasten ”e-lukutaidon” ja ”printtilukutaidon” eroja. Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että lasten on vaikeampaa keskittyä tablettilta lukemiseen kuin printtikirjan lukemiseen. Jatkotutkimuksissa olisi hyödyllistä selvittää esimerkiksi sitä, miten e-lukutaitoa voidaan kehittää: mitkä e-lukutaidon osa-alueet kaipaavat lisää harjoitusta ja millaisten tehtävien ja työkalujen avulla e-lukutaito kohenisi? Myös sellaisten tekijöiden selvittäminen kuin mikä lisää sähköisen ja printtilukemisen miellyttävyyttä ja miten valinnanmahdollisuuden eri osa-alueet (kirjan valinta, lukupaikan valinta, lukuformaatin valinta jne.) vaikuttavat lukumotivaatioon, toisivat hyödyllistä tietoa lasten sähköisen lukemisen edistämiseen.

Lähteet

Herkman, J. & Vainikka, E. 2012. Uudet lukemisyhteisöt, uudet lukutavat. Tampere: Tampereen yliopisto, viestinnän, median ja teatterin yksikkö.

Kupari, P., Sulkunen, S., Vettenranta, J. & Nissinen, K. 2012. Enemmän iloa oppimiseen: neljännen luokan oppilaiden lukutaito sekä matematiikan ja luonnontieteiden osaaminen. Kansainväliset PIRLS- ja TIMSS-tutkimukset Suomessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.

Kupari, P., Välijärvi, J., Andersson, L., Arffman, I., Nissinen, K., Puhakka, E. & Vettenranta J. 2013. PISA 2012 Ensituloksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013: 20.

Lukukeskus 2016. <http://www.lukukeskus.fi> 27.8.2016

OECD 2010. PISA 2009 Results: What Students Know and Can Do. Student Performance in Reading, Mathematics and Science. Volume I. Pariisi: OECD.

POPS 2014 = Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus. http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf 27.8.2016

Roe, A. & Taube, K. 2012. "To read or not to read – that is the question." Reading engagement and reading habits in a gender perspective. Teoksessa N. Egelund (toim.) 22 Northern Light on PISA 2009 – focus on reading. TemaNord 2012: 501. Kööpenhamina: Pohjoismaiden ministerineuvosto.

Shin, D-H. 2011. Understanding e-book users: Uses and gratification expectancy model. New Media & Society 13:2, 260–278.

Sulkunen, S. 2013. Suomalaislasten lukemiseen sitoutuminen kansainvälisessä vertailussa. Kasvatus, 44 (5), 562–568.

Sulkunen, S. & Nissinen, K. 2012. Heikot lukijat Suomessa. Teoksessa S. Sulkunen & J. Välijärvi (toim.). Kestääkö osaamisen pohja? Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012: 12. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 46–61.

Suomen Kustannusyhdistys 2015. Tilastot.

<http://tilastointi.kustantajat.fi/PublicReporting/Yearly.aspx?specialReport=InANutshell&language=FIN> 15.8.2016.

TENK 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi. Tieteen eettinen neuvottelukunta. <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf> 27.8.2016.

Wigfield, A., Guthrie, J. T., Tonks, S. & Perencevich, K. C. 2004. Children's motivation for reading: Domain specificity and instructional influences. The Journal of Educational Research, 97 (6), 299–309.

Liitteet

Liite 1: Alkukysely

Hyvä oppilas,

Seuraavat kysymykset koskevat sinua, lukuharrastustasi ja siihen käyttämäsi aikaa sekä tietotekniikan käyttöäsi. Lomakkeen kysymyksiin ei ole oikeita tai vääriä vastauksia, vaan vastaa kysymyksiin niin kuin itsestäsi tuntuu oikealta. Lue jokainen kysymys huolellisesti ja vastaa kysymykseen niin tarkasti kuin osaat. Jos merkitset rastin vahingossa väärään ruutuun, viivaa väärä vastaus yli tai pyyhi se pois ja merkitse rasti tarkoittamaasi ruutuun. Kysymykset tässä lomakkeessa ovat osittain samoja kuin OECD:n kansainvälisessä oppimistulosten arviointiohjelmassa vuodelta 2009.

1. Mikä on nimesi

2 Milloin olet syntynyt?

(Kirjoita tähän päivä, kuukausi ja vuosi, jolloin olet syntynyt)

<hr/>	<hr/>	<hr/>
<i>päivä</i>	<i>kuukausi</i>	<i>20</i> <i>vuosi</i>

3 Oletko tyttö vai poika?

<i>tyttö</i>	<i>poika</i>
☐ ₁	☐ ₂

4 Luetko hankkeen aikana kirjoja tabletilta vai painettuna?

<i>tabletilta</i>	<i>painettuna</i>
☐ ₁	☐ ₂

Tämän osan kysymykset koskevat pääasiassa lukuharrastustasi kouluajan ulkopuolella.

5 Kuinka paljon aikaa tavallisesti käytät siihen, että luet omaksi iloksesi?

(Merkitse rasti vain yhteen ruutuun.)

En lue omaksi ilokseni	☐ ₁
Puoli tuntia päivässä tai vähemmän	☐ ₂
Yli puoli tuntia, mutta alle tunnin päivässä	☐ ₃
1–2 tuntia päivässä	☐ ₄
Yli 2 tuntia päivässä	☐ ₅

6 Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavista väittämistä, jotka koskevat lukemista?

(Merkitse rasti vain yhteen ruutuun kullakin rivillä)

	<i>Täysin eri mieltä</i>	<i>Eri mieltä</i>	<i>Samaa mieltä</i>	<i>Täysin samaa mieltä</i>
a) luen vain jos on pakko.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) lukeminen on yksi mieliharrastuksistani.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Keskustelen mielelläni kirjoista toisten kanssa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Minun on vaikea lukea kirjoja loppuun.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Olen iloinen, jos saan kirjan lahjaksi.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Minusta lukeminen on ajanhaaskausta.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Käyn mielelläni kirjakaupassa tai kirjastossa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
h) Luen ainoastaan saadakseni tietoja, joita tarvitsen.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
i) En pysty keskittymään lukemiseen kauempaa kuin muutaman minuutin.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
j) Kerron mielelläni mielipiteitäni kirjoista, joita olen lukenut.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
k) Vaihtelen mielelläni kirjoja ystäväieni kanssa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

7 Kuinka usein luet seuraavanlaisia tekstejä omasta halustasi?

(Merkitse rasti vain yhteen ruutuun kullakin rivillä)

	<i>En koskaan tai tuskin koskaan</i>	<i>Muutaman kerran vuodessa</i>	<i>Noin kerran kuussa</i>	<i>Useita kertoja kuussa</i>	<i>Useita kertoja viikossa</i>
a) Aikakauslehtiä	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Sarjakuvalehtiä	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
c) Kaunokirjallisuutta (romaanit, tarinat, kertomukset)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
d) Tietokirjallisuutta	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
e) Sanomalehtiä	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

8 Oletko lukenut aiemmin kaunokirjallisuutta tabletilla?

Olen

₁

En ole

₂

9 Luetko kirjoja mielummin tabletilla vai painettuina?

Tabletilta

₁

Painettuina

₂

10 Kuinka usein teet seuraavia lukemiseen liittyviä asioita?

(Merkitse rasti vain yhteen ruutuun kullakin rivillä. Jos et tiedä, mitä joku kohta tarkoittaa, rasti "En tiedä mitä tarkoittaa".)

	<i>En tiedä mitä tarkoittaa</i>	<i>En koskaan tai tuskin koskaan</i>	<i>Useita kertoja kuussa</i>	<i>Useita kertoja viikossa</i>	<i>Useita kertoja päivässä</i>
a) Luet sähköpostia	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Chattailet (esim. Messenger)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
c) Luet verkkouutisia (esim. YLE:n sivuilta tai verkkolehdistä)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
d) Käytät verkkosanakirjaa tai tietosanakirjaa (esim. Wikipedia)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
e) Etsit tietoja verkosta jonkun tietyn asian oppimiseksi	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
f) Osallistut verkossa keskusteluryhmiin tai -foorumeihin	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
g) Etsit käytännöllisiä teitoja verkosta (esim. aikatauluista, tapahtumista, ruokaohjeista)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

11 Kuinka paljon käytät tavallisella kouluviikolla tietokoneita tai mobiililaitteita oppituntien aikana? (esimerkiksi koulun tietokoneita, omaa älypuhelinia tai tablettia)

(Merkitse rasti vain yhteen ruutuun)

- a) En koskaan käytä koulun tietokoneita oppituntien aikana ₁
- b) Noin puoli tuntia viikossa ₂
- c) Noin tunnin viikossa ₃
- d) Noin kaksi tuntia viikossa ₄
- e) Noin kolme tuntia viikossa ₅
- f) Noin neljä tuntia viikossa ₆

12 *Kun mietit kokemuksiasi tietokoneista, missä määrin olet samaa mieltä tai eri mieltä seuraavista väittämistä?*

(Merkitse rasti yhteen ruutuun kullakin rivillä)

	<i>Täysin eri mieltä</i>	<i>Eri mieltä</i>	<i>Samaa mieltä</i>	<i>Täysin samaa mieltä</i>
a) Minulle on tärkeää, että voin työskennellä tietokoneella.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Tietokoneella pelaaminen ja työskentely on mielestäni todella hauskaa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Käytän tietokonetta, koska olen hyvin kiinnostunut tietokoneista.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Kun työskentelen tietokoneella, en huomaa ajan kulumista.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

13 *Millä tavalla yleensä luet?*

(Merkitse rasti yhteen ruutuun kullakin rivillä)

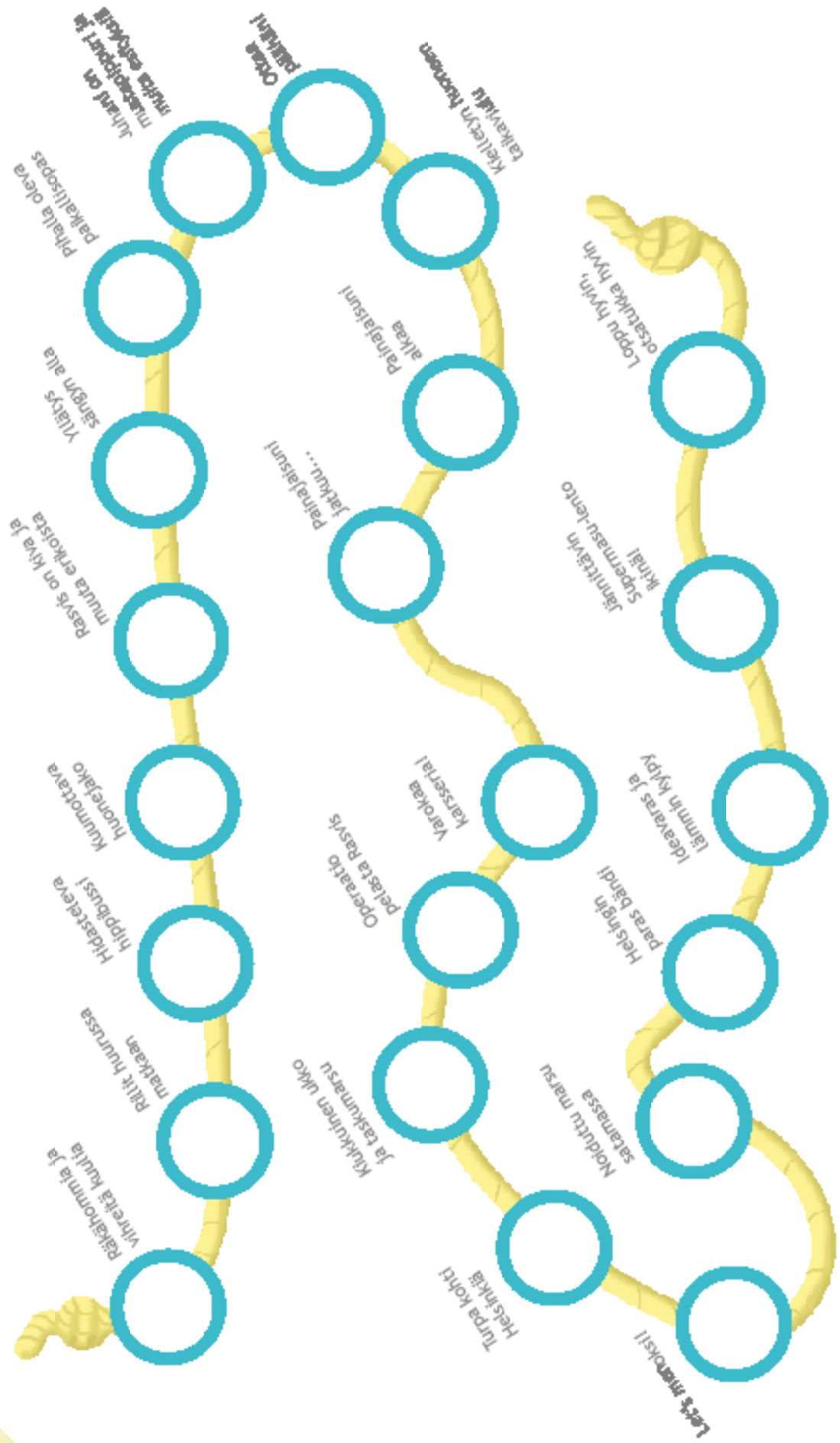
	<i>Täysin samaa mieltä</i>	<i>Jokseenkin samaa mieltä</i>	<i>En eri enkä samaa mieltä</i>	<i>Jokseenkin eri mieltä</i>	<i>Täysin eri mieltä</i>
a) Keskityn niihin osiin tekstiä, jotka on helppo ymmärtää.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Luen tekstin ensin nopeasti läpi.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
c) Kun olen lukenut tekstin, keskustelen sen sisällöstä muiden kanssa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
d) Luen kirjaa yhdessä muiden kanssa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
e) Luen tekstiä ääneen jollekulle muulle.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
f) Jään pohtimaan tekstin sisältöä.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
g) Luen tekstiä vanhemman kanssa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
h) Luen tekstiä vanhemmille.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

Liite 2: Esimerkkiaukeama Lukukami-lukudiplomivihkosta

SUPERMARSU JA JÄÄRAPAA JAINIE

Paula Noronen

TARINAPOLKU

Hei, saitko kirjan luottua? Mahtavaa!

Tee seuraavaksi näin:

1. Vastaa alla oleviin kysymyksiin.
2. Etsi sitten luokasta kaveri, joka on lukenut saman kirjan, ja haastattele häntä!
3. Vertailkaa vastauksianne: mistä olitte samaa mieltä ja mistä eri mieltä?

KYSYMYKSET

Minkä kirjan luitte? _____

1. Kuka oli lempihahmosi?

a. Minun vastaukseni: _____

b. Kaverin vastaus: _____

2. Entä kuka oli ärsyttävien hahmo?

a. Minun vastaukseni: _____

b. Kaverin vastaus: _____

3. Mikä oli kirjan paras kohta ja miksi?

a. Minun vastaukseni: _____

b. Kaverin vastaus: _____

4. Mikä kohta nauratti?

a. Minun vastaukseni: _____

b. Kaverin vastaus: _____

5. Mikä kohta itketti?

a. Minun vastaukseni: _____

b. Kaverin vastaus: _____

6. Kenelle suositteisit kirjaa?

a. Minun vastaukseni: _____

b. Kaverin vastaus: _____

7. Miksi itse valitsit tämän kirjan?

a. Minun vastaukseni: _____

b. Kaverin vastaus: _____

8. Miltä kirjan lukeminen tuntui?

a. Minun vastaukseni: _____

b. Kaverin vastaus: _____

9. Tokooko mielesi lukea lisää?

a. Minun vastaukseni: _____

b. Kaverin vastaus: _____

Saitko luettua jo kaikki kolme kirjaa? Loistavaa!
Seuraavaksi tee näin:

1. Alla näet luvun jokaisesta tunnetarrasta.
2. Seuraavaksi sinun tulee laskea viikostasi, kuinka monta kutakin tarraa olet käyttänyt. Voit esimerkiksi laskea viikostasi ensin kaikki hymy-tarrat, jonka jälkeen voit kirjoittaa laskemasi määrän hymy-tarran kohdalle.
3. Työ on tehty, kun kaikki tarrat on laskettu!

=

=

=

=

=

=

=

=

=

=

=

=

=

=

=

=

=

Olet nyt lokerut aika monta kirjaa ja läiskinyt varmasti ainakin miljoona tarraa! Kerro vielä, mikä tarrasta on oma suosikkisi ja miksi?

Oma suosikitarrani on: _____

Pidin siitä emiten koska: _____

Liite 5: Loppukysely

Hyvä oppilas,

Seuraavat kysymykset koskevat sinua, lukuharrastustasi ja siihen käyttämäsi aikaa sekä tietotekniikan käyttöäsi. Lisäksi kysymme kokemuksiasi Lukukami-diplomin suorittamisesta. Lomakkeen kysymyksiin ei ole oikeita tai vääriä vastauksia, vaan vastaa kysymyksiin niin kuin itsestäsi tuntuu oikealta. Lue jokainen kysymys huolellisesti ja vastaa kysymykseen niin tarkasti kuin osaat. Jos merkitset rasti vahingossa väärään ruutuun, viivaa väärä vastaus yli tai pyyhi se pois ja merkitse rasti tarkoittamaasi ruutuun. Kysymykset tässä lomakkeessa ovat osittain samoja kuin OECD:n kansainvälisessä oppimistulosten arviointiohjelmassa vuodelta 2009.

1 Mikä on nimesi?

2 Milloin olet syntynyt?

(Kirjoita tähän päivä, kuukausi ja vuosi, jolloin olet syntynyt)

_____ 20 _____
päivä kuukausi vuosi

3 Oletko tyttö vai poika?

tyttö

 ₁

poika

 ₂

4 Luetko hankkeen aikana kirjoja tabletilta vai painettuna?

tabletilta

 ₁

painettuna

 ₂

Tämän osan kysymykset koskevat pääasiassa lukuharrastustasi kouluajan ulkopuolella.

5a Kuinka paljon aikaa tavallisesti käytät siihen, että luet omaksi iloksesi?

(Merkitse rasti vain yhteen ruutuun.)

En lue omaksi ilokseni

 ₁

Puoli tuntia päivässä
tai vähemmän

 ₂

Yli puoli tuntia,
mutta alle tunnin päivässä

 ₃

1–2 tuntia päivässä

 ₄

Yli 2 tuntia päivässä

 ₅

5b Kuinka paljon olet lukudiplomin suorittamisen aikana käyttänyt aikaa siihen, että luet omaksi iloksesi

(Merkitse rasti vain yhteen ruutuun.)

En lue omaksi ilokseni ₁

Puoli tuntia päivässä tai vähemmän ₂

Yli puoli tuntia, mutta alle tunnin päivässä ₃

1–2 tuntia päivässä ₄

Yli 2 tuntia päivässä ₅

6 Missä määrin olet samaa tai eri mieltä seuraavista väittämistä, jotka koskevat lukemista?

(Merkitse rasti vain yhteen ruutuun kullakin rivillä)

	<i>Täysin eri mieltä</i>	<i>Eri mieltä</i>	<i>Samaa mieltä</i>	<i>Täysin samaa mieltä</i>
a) Luen vain jos on pakko.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Lukeminen on yksi mieliharrastuksistani.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Keskustelen mielelläni kirjoista toisten kanssa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Minun on vaikea lukea kirjoja loppuun.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Olen iloinen, jos saan kirjan lahjaksi.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
f) Minusta lukeminen on ajanhaaskausta.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
g) Käyn mielelläni kirjakaupassa tai kirjastossa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
h) Luen ainoastaan saadakseni tietoja, joita tarvitsen.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
i) En pysty keskittymään lukemiseen kauempaa kuin muutaman minuutin.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

	Täysin eri mieltä	Eri mieltä	Samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
j) Kerron mielelläni mielipiteitäni kirjoista, joita olen lukenut.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
k) Vaihtelen mielelläni kirjoja ystäväieni kanssa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

7 Kuinka usein luet seuraavanlaisia tekstejä omasta halustasi?

(Merkitse rasti vain yhteen ruutuun kullakin rivillä)

	En koskaan tai tuskin koskaan	Muutaman kerran vuodessa	Noin kerran kuussa	Useita kertoja kuussa	Useita kertoja viikossa
a) Aikakauslehtiä	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Sarjakuvalehtiä	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
c) Kaunokirjallisuutta (romaanit, tarinat, kertomukset)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
d) Tietokirjallisuutta	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
e) Sanomalehtiä	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

8 Oletko lukenut aiemmin kaunokirjallisuutta tabletilla?

Olen

₁

En ole

₂

9 Luetko kirjoja mielummin tabletilla vai painettuina?

Tabletilta

₁

Painettuina

₂

10 Kuinka usein teet seuraavia lukemiseen liittyviä asioita?

(Merkitse rasti vain yhteen ruutuun kullakin rivillä. Jos et tiedä, mitä joku kohta tarkoittaa, rastita "En tiedä mitä tarkoittaa".)

	<i>En tiedä mitä tarkoittaa</i>	<i>En koskaan tai tuskin koskaan</i>	<i>Useita kertoja kuussa</i>	<i>Useita kertoja viikossa</i>	<i>Useita kertoja päivässä</i>
a) Luet sähköpostia	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Chatit (esim. Messenger)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
c) Luet verkkouutisia (esim. YLE:n sivuilta tai verkkolehdistä)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
d) Käytät verkkosanakirjaa tai tietosanakirjaa (esim. Wikipedia)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
e) Etsit tietoja verkosta jonkun tietyn asian oppimiseksi	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
f) Osallistut verkossa keskusteluryhmiin tai -foorumeihin	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
g) Etsit käytännöllisiä tietoja verkosta (esim. aikatauluista, tapahtumista, ruokaohjeista)	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

11 Kuinka paljon käytät tavallisella kouluviikolla tietokoneita tai mobiililaitteita oppituntien aikana? (esimerkiksi koulun tietokoneita, omaa älypuhelinia tai tablettia)

(Merkitse rasti vain yhteen ruutuun)

- a) En koskaan käytä koulun tietokoneita oppituntien aikana ₁
- b) Noin puoli tuntia viikossa ₂
- c) Noin tunnin viikossa ₃
- d) Noin kaksi tuntia viikossa ₄
- e) Noin kolme tuntia viikossa ₅
- f) Noin neljä tuntia viikossa ₆

12a Kun mietit kokemuksiasi tietokoneista, missä määrin olet samaa mieltä tai eri mieltä seuraavista väittämistä?

(Merkitse rasti yhteen ruutuun kullakin rivillä)

	Täysin eri mieltä	Eri mieltä	Samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
a) Minulle on tärkeää, että voin työskennellä tietokoneella.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Tietokoneella pelaaminen ja työskentely on mielestäni todella hauskaa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Käytän tietokonetta, koska olen hyvin kiinnostunut tietokoneista.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Kun työskentelen tietokoneella, en huomaa ajan kulumista.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

12b Kun mietit kokemuksiasi tablettitietokoneista, missä määrin olet samaa mieltä tai eri mieltä seuraavista väittämistä?

(Merkitse rasti yhteen ruutuun kullakin rivillä)

	Täysin eri mieltä	Eri mieltä	Samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
a) Minulle on tärkeää, että voin työskennellä tablettitietokoneella.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
b) Tablettitietokoneella pelaaminen ja työskentely on mielestäni todella hauskaa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
c) Käytän tablettitietokonetta, koska olen hyvin kiinnostunut tablettitietokoneista.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
d) Kun työskentelen tablettitietokoneella, en huomaa ajan kulumista.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
e) Tablettitietokoneella e-kirjojen lukeminen on mielestäni todella hauskaa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

13 Millä tavalla yleensä luet?

(Merkitse rasti yhteen ruutuun kullakin rivillä)

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En eri enkä samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
a) Keskityn niihin osiin tekstiä, jotka on helppo ymmärtää.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Luen tekstin ensin nopeasti läpi.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
c) Kun olen lukenut tekstin, keskustelen sen sisällöstä muiden kanssa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
d) Luen kirjaa yhdessä muiden kanssa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
e) Luen tekstiä ääneen jollekulle muulle.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
f) Jään pohtimaan tekstin sisältöä.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
g) Luen tekstiä vanhemman kanssa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
h) Luen tekstiä vanhemmille.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

14 Mikä seuraavista luonnehdinnoista sopii sinuun?

(Merkitse rasti vain yhteen ruutuun)

- a) Lukeminen on mahtavaa! ₁
- b) Pidän lukemisesta. ₂
- c) No jaa, lukeminen on ihan ok toisinaan. ₃
- d) Lukeminen on aika ikävää. ₄
- e) Inhoan lukemista. ₅

Tämän osan kysymykset koskevat Lukukami-lukudiplomin suorittamista.

15 Kuinka monta lukudiplomikirjaa luit kokonaan? _____ kpl

16 Kuinka paljon pidit lukudiplomikirjojen lukemisesta?

(Merkitse rasti vain yhteen ruutuun.)

- a) Erittäin paljon 1
- b) Melko paljon 2
- c) Jonkin verran 3
- d) Vähän 4
- e) En yhtään 5

17 Innostiko lukudiplomin suorittaminen sinua lukemaan tavallista enemmän?

(Merkitse rasti vain yhteen ruutuun.)

- a) Erittäin paljon 1
- b) Melko paljon 2
- c) Jonkin verran 3
- d) Vähän 4
- e) Ei yhtään 5

18 Innostiko tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen sinua lukemaan tavallista enemmän?

- a) Erittäin paljon 1
- b) Melko paljon 2
- c) Jonkin verran 3
- d) Vähän 4
- e) Ei yhtään 5

19 Kun mietit lukudiplomin suorittamista, missä määrin olet samaa mieltä tai eri mieltä seuraavista väittämistä?

(Merkitse rasti yhteen ruutuun kullakin rivillä)

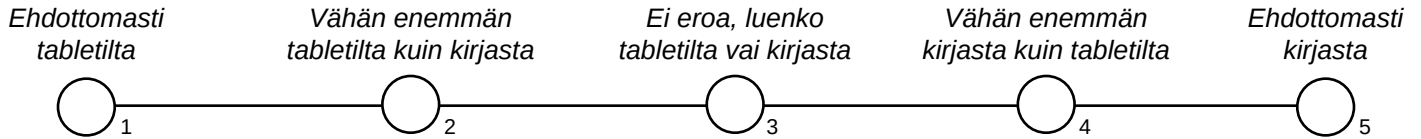
	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En eri enkä samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
a) Kirjojen lukeminen oli hauskeempaa, kun käytössä oli tehtävävihko ja tunnetarrat.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
b) Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen oli innostavaa ja mukavaa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
c) Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen innostivat minua keskustelemaan lukemastani opettajani kanssa .	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
d) Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen innostivat minua keskustelemaan lukemastani luokkakavereideni kanssa .	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
e) Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen innostivat minua keskustelemaan lukemastani perheeni kanssa .	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
f) Tunnetarroja oli tarpeeksi erilaisia ja niistä oli helppo löytää sopiva vaihtoehto.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
g) Tunnetarroja olisi pitänyt olla useammanlaisia, en aina löytänyt sopivaa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
h) Tunnetarrat olivat vääränlaisia, en löytänyt sopivaa vaihtoehtoa oikeastaan ikinä.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
i) Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen auttoivat minua ymmärtämään lukemani paremmin.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
j) Olisin mieluummin vain lukenut kirjoja, ilman että jouduin samalla täyttämään tehtävävihkoa ja käyttämään tunnetarroja.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
k) Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen ei lisänneet kiinnostustani keskustella lukemastani muiden kanssa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
l) Tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkon täyttäminen ei vaikuttanut siihen, kuinka hyvin ymmärsin lukemani.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅
m) Tehtävävihkon täyttäminen ja tunnetarrojen käyttö oli ärsyttävää ja vei vain turhaan aikaa.	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅

Aiemman lisäksi koeryhmän loppukyselylomakkeessa

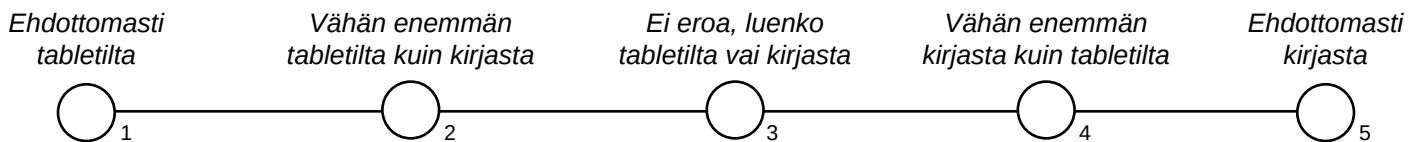
20 Mieti lukudiplomikirjojen lukemista tablettitietokoneella ja vertaa niitä kokemuksiisi paperikirjojen lukemisesta. Rastita sitten sopivin vaihtoehto.

(Merkitse rasti vain yhteen ympyrään kullakin janalla.)

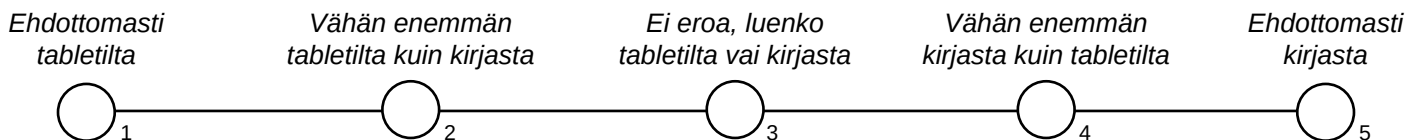
a) Kirjojen lukeminen on hauskeempaa...

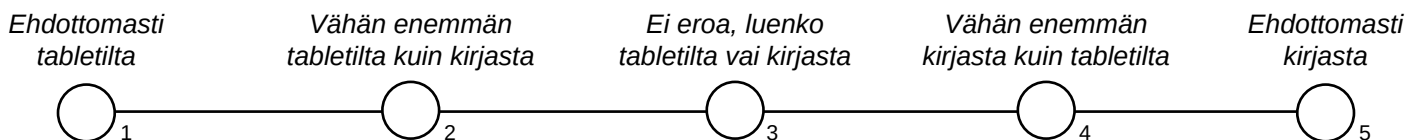
b) Olisin lukenut diplomikirjoja enemmän...

c) Lukisin kirjoja vapaa-ajallani mieluummin...

d) Ymmärrän lukemani paremmin...

Liite 6: Haastattelurungot

OPETTAJAT, kaikki

- 1) Ovatko oppilaasi yleensä kuinka aktiivisia lukijoita?
- 2) Oletteko käyttäneet paljon tietotekniikkaa tunneilla? Entä tabletteja?
- 3) Yleisiä tunnelmia projektista
 - Oliko oppilaat innolla mukana
 - Oliko kirjat oikeanlaisia
 - Oliko aikataulu mitoitettu sopivasti
 - Oliko jotain yllättävää?
- 4) Onko lukudiplomien suorittaminen yleensä mielekästä?
 - Innostaako yleensä lukemaan enemmän?
 - Oliko Lukukami-diplomin suorittaminen mielekästä?
 - Innostiko lukemaan enemmän "odotetusti"?
 - Erosiko jotenkin merkittävästi aiemmista lukudiplomikokemuksista?
- 5) Minkälainen tunnelma opettajalle asti välittyi tunnetarrojen käytöstä ja tehtävivihkojen täyttämisestä jäi?
 - Innostiko vihkojen täyttäminen oppilaita keskustelemaan luetusta?
 - Jos, niin kenen kanssa?
 - Innostiko vihkojen täyttäminen lukemaan tavallista enemmän?
- 6) Kun mietit kokemuksiasi tunnetarroista, tehtävivihkoista ja Lukukamin internetsivuista, mitä luulet: toimisiko samankaltainen idea mobiilisovelluksena?
 - Innostaisiko se oppilaita lukemaan?
- 7) Oliko vaikutusta oppilaiden luetunymmärtämiseen – vihkot, tarrat, tabletit?

Koeluokkien opettajille lisäksi

- 8) Millaista tablettien käyttäminen oli?
- 9) Innostiko tabletti oppilaita lukemaan tavallista enemmän?
 - Toiko jotain ongelmia?
- 10) Ajatuksia, ehdotuksia, muuta vapaamuotoista?

Verrokkiluokkien opettajille lisäksi

- 8) Esiintyikö "kateutta" siitä, että toiset lukevat e-kirjoja?
- 9) Mikä on oma tuntemuksesi siitä, olisiko tabletti lisännyt lukuintoa?
 - Entä olisiko se kenties tuonut jotain haasteita tai etuja?
- 10) Ajatuksia, ehdotuksia, muuta vapaamuotoista?

OPPILAAT, kaikki

- 1) Lukuharrastus ja -innostus: Mitä yleensä luette ja kuinka usein? (Romaaneja, tietokirjoja, sarjakuvia, lehtiä, verkossa, mitä vain?)
- 2) Oletteko käyttäneet paljon tietotekniikkaa koulussa? Entä tabletteja?
- 3) Yleisiä tunnelmia projektista
 - o Oliko kiva olla mukana?
 - o Oliko kirjat oikeanlaisia ja mielenkiintoisia?
 - o Oliko aikataulu sopiva (vai liikaa luettavaa liian vähälle aikaa tms.?)
- 4) Oletteko suorittaneet aikaisemmin lukudiplomeja?
 - o Onko lukudiplomien suorittaminen yleensä mielekästä?
 - o Innostaako ne yleensä lukemaan enemmän?
 - o Oliko Lukukami-diplomin suorittaminen mielekästä?
 - i. Innostiko lukemaan "yhtä paljon" kuin muut lukudiplomit? Erosiko paljon aiemmista lukudiplomisuorituksista?
- 5) Millaista tunnetarrojen käyttö ja tehtävävihkojen täyttäminen oli?
 - o Innostiko vihkot ja tarrat keskustelemaan luetusta? Kenen kanssa?
 - o Innostiko vihkot ja tarrat lukemaan tavallista enemmän?
 - o Kun mietit kokemuksiasi tunnetarroista, tehtävävihkoista ja Lukukamin internetsivuista, mitä luulet: toimisiko samankaltainen idea mobiilisovelluksena?
 - i. Voisiko sellainen innostaa lukemaan enemmän?
- 6) Mitkä asiat tai tekijät innostaisivat oppilaita lukemaan enemmän?
- 7) Oliko vaikutusta luetunymmärtämiseen – vihkot, tarrat, sivusto, e-kirjat?

Koeluokkien oppilaille lisäksi

- 8) Millaista tablettien käyttäminen oli?
- 9) Innostiko tabletti lukemaan tavallista enemmän? Toiko jotain ongelmia?
- 10) Ajatuksia, ehdotuksia, muuta vapaamuotoista?

Verrokkiluokkien oppilaille lisäksi

- 8) Olitteko kateellisia e-kirjoja lukeneille?
- 9) Olisitteko itse lukeneet silloin enemmän, vähemmän vai saman verran?
 - Onko tablettien käyttämisessä/ sillä lukemisessa jotain eroja paperikirjaan verrattuna?
- 10) Ajatuksia, ehdotuksia, muuta vapaamuotoista?